
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

BİR KAMU İLKOKULUNDA ÖĞRENCİLERİN İSTENMEYEN DAVRANIŞLARININ NEDENLERİNE VE ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN DURUM ÇALIŞMASI

MUSTAFA DURULMUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mustafa

Soyadı : DURULMUŞ

Bölümü : Sınıf Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Bir Kamu İlkokulunda Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarının Nedenlerine ve Çözümüne İlişkin Durum Çalışması

İngilizce Adı: Case Study on the Reasons and Solutions of Students' Misbehaviors in a Public Primary School

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mustafa DURULMUŞ

İmza:…….

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mustafa DURULMUŞ tarafından hazırlanan "Bir Kamu İlkokulunda Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarının Nedenlerine Ve Çözümüne İlişkin Durum Çalışması" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Naciye AKSOY

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Başkan: Doç. Dr. İhsan Seyit ERTEM

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. Özlem BAŞ

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi .....

Tez Savunma Tarihi:12.07.2018

Bu tezin Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

TEŞEKKÜRLER

Araştırmanın her aşamasında görüş ve önerileriyle beni yönlendiren, yoğun çalışmalarının arasında bana zaman ayıran, yardım ve desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Naciye AKSOY'a, önerileriyle tezime önemli katkılarda bulunan Sayın Doç. Dr. İhsan Seyit ERTEM ve Sayın Doç. Dr. Özlem BAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Değerli zamanlarını ayırarak odak grup görüşmelerine katılan veli, öğretmen ve öğrencilere de ayrıca teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın her aşamasında beni desteklemiş ve her türlü fedakârlığı göstererek bugünlere gelmemde en büyük pay sahibi olan anne ve babama, ayrıca çalışma sürecinde bana sabır gösteren sevgili eşime sonsuz teşekkürler…

BİR KAMU İLKOKULUNDA ÖĞRENCİLERİN İSTENMEYEN DAVRANIŞLARININ NEDENLERİNE VE ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN DURUM ÇALIŞMASI

(Yüksek Lisans Tezi)

Mustafa DURULMUŞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ 2018

ÖZ

Okulda ve sınıfta, eğitsel çabalara mani olan edimlerin tümü öğrencilerin istenmeyen davranışı olarak nitelendirilir. İstendik olamayan tüm edimler eğitim ve öğretim etkinliğinin yürütülmesinde önemli sorunlara yol açmakta ve öğretme ve öğrenmenin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Sınıf yönetimi alanında öğretmenlerimizi en çok zorlayan konulardan biri de öğrencilerin istendik olmayan davranışlarıdır. Sorunu çözebilmek için öncelikle sorunun kaynağının bilinmesi gerekmektedir. Öğrencilerin olumsuz davranışlarının kaynağı ile ilgili alan yazında pek çok araştırma olmasına karşın, eğitim öğretim temel öğeleri olan öğretmen, öğrenci ve velinin görüşlerinin birlikte değerlendirildiği çalışmalar sınırlı düzeydedir. Oysaki öğrencilerin olumsuz davranışlarından en çok etkilenen kişiler öncelikle öğretmen, öğrenci ve velilerdir. Bu araştırmanın genel amacı, bir kamu ilkokulunda öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenleri ve çözüm yolları konusunda eğitimin bileşenleri olan öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerini tespit etmektir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımı içerisinde bir durum çalışması olarak desenlenmiştir. Katılımcılara kolay erişilebilir olması nedeniyle çalışmada kolay ulaşılabilir örneklemeye gidilmiştir. Araştırma verileri 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara ili Mamak ilçesindeki bir kamu ilkokulunda 16 sınıf

öğretmeni, 32 veli ve 16 öğrenci ile odak grup görüşmesi yapılarak elde edilmiştir. Görüşmeler sırasında uzman görüşleri alınarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme sorularının anlaşılırlığı bir grup görüşmesinde denenmiş ve görüşme sonuçları uzman eşliğinde değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış ve odak grup görüşmelerinde bu sorular kullanılmıştır. Görüşmeler katılımcı izni alınarak video kayıt cihazıyla kaydedilmiş ayrıca görüşmeleri not etmesi için bir gözlemci ortamda hazır bulundurulmuştur. Görüşmeler sonunda video kayıt cihazı ve gözlemci notlarından elde edilen veriler belirli temalar altında toplanarak düzenlenmiş, elde edilen veriler tanımlanmış ve verilerin daha anlaşılır olabilmesi için yüzde ve frekans değerleri tablolaştırılmıştır. Çalışma sonuçları bir biriyle karşılaştırılarak yorumlanmış, bulgular arasında neden sonuç ilişkileri kurularak istenmeyen davranışların nedenleri ve çözüm önerileri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmen, veli ve öğrencilerin çoğunluğu "şiddet, zorbalık, küfür, kötü söz ve alay etmeyi" en rahatsız edici davranış olarak görmektedirler. Öğretmenler ve velilere göre istenmeyen davranışın kaynağı aile ve sosyal çevredir. Öğrenciler, istenmeyen davranışın nedeni olarak en çok arkadaşlarının davranış bozukluklarını işaret etmektedir. Ayrıca öğrenciler istenmeyen davranışları arkadaşları ile eğlenmek ve onları sinirlendirmek için yaptıklarını belirtmişlerdir. İstenmeyen davranışın düzeltilebilmesi konusunda öğretmen ve veliler öncelikle ailenin ikinci sırada ise öğretmenin etkili olacağını düşünmektedir. Öğrenciler ise bu tür davranışı yapan arkadaşları ile kendileri olumlu iletişim kurarak, arkadaşlarının davranışlarını düzeltebilecekleri inancına sahiptirler.

Anahtar kelimeler : ilkokul, sınıf yönetimi, istenmeyen davranış, durum çalışması.

Sayfa Adedi : 107

Danışman : Prof. Dr. Naciye AKSOY

CASE STUDY ON THE REASONS AND SOLUTIONS OF STUDENTS' MISBEHAVIORS IN A PUBLIC PRIMARY SCHOOL

(Master Thesis)

Mustafa DURULMUŞ

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 2018

ABSTRACT

In school and in classrooms, students' all acts that prevent educational activities are described as misbehaviors. Students' misbehaviors lead to significant problems in the conduct of teaching and learning activity and adversely affect the quality of teaching and learning. One of the most challenging issues for teachers in classroom management is the misbehaviors of students. In order to solve the problem, the reason of the problem must first be understood. Despite the fact that there are many studies on the causes of misbehaviors of students, there is limited studies in which the opinions of teachers, students, and parents, which are the basic elements of education and training, are evaluated jointly. However, the people who are the most affected by the misbehaviors of students are primarily teachers, students and parents. The overall aim of this research is "to identify jointly the opinions of teachers, students and parents who are the main subjects of education in the causes and solutions of misbehaviors of students in a public primary school". Within the qualitative research approach, the study was designed as a case study. As a purposeful sampling technique, conveniance sampling was used because of subjects' convenient accessibility and proximity to the researcher. The data were collected from 16 primary school teachers, 32 parents and 16 students in a public primary school in Mamak district of Ankara province, in 2016-2017 academic year. Semi-structured interview questions prepared by, based on expert opinions, the researcher were used during the interviews. The clarity of the prepared

interview questions was tested in a group interview and the interview results were assessed with expert help. The necessary corrections were made in the direction of expert opinions and these questions were used in focus group interviews. The interviews were recorded with the video recorder with the permission of the participant and an observer was also there to take notes about the interviews. Interview data were organized under specific themes, and descriped as the percentage and frequency values in order to make the findings more clear and understanable. The findings were interpreted in comparison with one another, the causal relationships between the findings were established, and the causes and solution of the students' misbehaviors were interpreted. According to the results of the study, the majority of teachers, parents and students regard violence, bullying, profanity, bad words and ridicule as the most disturbing behavior. According to teachers and parents, the source of students' misbehavior is family and social environment. Students often refer to behavioral disturbances as the cause of misbehavior. In addition, students have mentioned that they do distruptive behaviors to have fun with their friends and make them angry. Teachers and parents think that the teacher is the main person to correct the students' disruptive behaviors. Students have the belief that they can improve their behaviors by communicating positively with their friends.

Keywords : primary school, classroom management, misbehavior, case study.

Page Number : 107

Advisor : Prof. Naciye AKSOY

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii

JÜRİ ONAY SAYFASI iii

ÖZ v

ABSTRACT vii

İÇİNDEKİLER ix

TABLOLAR LİSTESİ xiii

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

Problem Durumu 1

Araştırmanın Amacı 8

Araştırmanın Önemi 9

Sınırlılıklar 10

Tanımlar 10

BÖLÜM II 12

KURAMSAL ÇERÇEVE 12

Eğitim 12

Sınıf Yönetimi 13

Sınıf Yönetimi Modelleri 15

Tepkisel Model 15

Önlemsel Model 16

Gelişimsel Model 16

Bütünsel Model 16

Sınıf Yönetimi Boyutları 17

Sınıfın Fiziksel Düzeni 17

Plan-Program Etkinlikleri 18

Zaman Düzeni 18

Davranış ve İlişki Düzenlemeleri 18

Sınıf Yönetiminin Değişkenleri 19

Çevre 19

Aile 20

Okul 20

Öğrenci Özellikleri 21

Öğretmen Özellikleri 21

Sınıf Yönetiminde Etkili Öğretmen Davranışları 22

Sınıf Yönetiminde Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları 24

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri 25

Öğrenciden Kaynaklanan Nedenler 26

Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler 28

Toplumsal Nedenler ve Geçmiş Yaşantılar 30

Program Ve Öğretim Yöntemlerinden Kaynaklanan Nedenler 32

Sınıf Düzeninden Kaynaklanan Nedenler 33

Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Kullanılabilecek Yol ve Yöntemler 35

Sorunu Anlamak **36**
Görmezden Gelmek **36**
Uyarmak **37**
Dikkat Çekmek **37**
Derste Değişiklik Yapmak **37**
Sorumluluk Vermek **37**
Öğrenciyle Konuşmak **38**
Okul Yönetimi ve Aile İle İlişki Kurmak **38**
Ceza Vermek **38**
Üstü Kapalı İfadeleri Açık Ve Anlaşılır Kılmak **39**
Tutarlılık **39**
Cezadan Çok Ödül Kullanmak **39**
Sen Mesajı Yerine Ben Mesajı Kullanmak **40**
Pozitif Öğretmen- Öğrenci Etkileşimi **40**
BÖLÜM III **41**
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **41**
BÖLÜM IV **47**
YÖNTEM **47**
Araştırmanın Deseni **47**
Çalışma Grubu **48**
Verilerin Toplandığı Okul ve Çevresinin Yapısı **51**
Verilerin Toplanması **52**
Geçerlik ve Güvenirlik **56**
Verilerin Analizi **58**
BÖLÜM V **60**

BULGULAR 60

BÖLÜM VI 73

SONUÇ ve TARTIŞMA..... 73

KAYNAKLAR..... 81

EKLER 89

Ek 1. Katılımcı Onay Formu Örnekleri 89

Ek 2. Araştırma İzni Yazısı 92

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları 93

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.*Katılımcı Velilerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı* 49

Tablo 2.*Katılımcı Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı* 50

Tablo 3.*Katılımcı Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı* 51

Tablo 4.*Velilere Göre Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları* 61

Tablo 5.*Velilere Göre İstenmeyen Davranışların Nedenleri* 62

Tablo 6.*Velilere Göre İstenmeyen Davranışların En Sık Görüldüğü Ortamlar* 63

Tablo 7.*Velilere Göre İstenmeyen Davranışları Düzeltebilecek Kişiler* 64

Tablo 8.*Öğrencilere Göre Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları* 65

Tablo 9.*Öğrencilere Göre İstenmeyen Davranışların Nedenleri* 66

Tablo 10.*Öğrencilere Göre İstenmeyen Davranışları Düzeltebilecek Kişiler* 67

Tablo 11.*Öğretmenlere Göre Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları* 68

Tablo 12.*Öğretmenlere Göre İstenmeyen Davranışın Nedenleri* 69

Tablo 13.*Öğretmenlere Göre İstenmeyen Davranışların Tekrarlandığı Ortamlar* 70

Tablo 14.*Öğretmenlere Göre İstenmeyen Davranışları Düzeltebilecek Kişiler* 71

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Eğitim, genel olarak, insanları belli hedeflere göre yetiştirme sürecidir. Eğitim; en temel biçimiyle bireyler üzerinde istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanır. "Davranış, belli bir uyarana karşı verilen duygusal, düşünsel ve devinimsel tepkilerden oluşan bir bütünlük, dış ve iç uyaranlara karşı uyum sağlamak amacıyla organizma tarafından geliştirilen her tür tepkidir" (Aydın,2008, s.467). Bireyin davranışlarındaki değişiklikler formal ve informal eğitim yoluyla gerçekleşebilmektedir. Bireyde istenilen yönde değişimlerin olması çoğunlukla, planlı ve programlı bir eğitim neticesinde gerçekleşir. "İstendik davranış terimi, belli bir eğitim etkinliği ile öğrenciye kazandırılmak istenen duygusal, düşünsel, teknik, akademik yeterliklerin tümünü içeren kompleks bir kavramdır" (Aydın, 2008, s.470).Bu eğitimi ise çocuklar ilk olarak ilkokullarda almaya başlarlar. Bireyin davranışlarındaki değişim; eğitim aşamasında kazanılan bilgi, yetenek, tutum ve değerler aracılığıyla gerçekleşir. Günümüzde eğitim kurumları, eğitim aşamasının en önemli kısmını oluşturur (Fidan ve Erden, 1998, s.12). Okul denen özel çevrenin üç temel işlevinden biri, öğrencileri dış çevrenin güçlüklerinden korumak, onlara yaşamı kolaylaştırmaktır. İkinci işlevi, dış çevrede kolay rastlanabilecek olan istenmeyen davranışları okuldan içeri sokmayarak öğrenci davranışlarını temizlemektir. Üçüncü işlevi ise dengelemedir. Toplumda var olan farklı yaşayışlar okul içerisinde bir arada bulunur.

Okul farklı kişilikteki insanlarla yaşama ve bireylerin topluma uyum sağlamasını sağlar (Başar, 2009, s.4).

Bu tanımlara dayanarak eğitimin ve okulun amacı; istenmeyen davranışları düzelterek istenen davranışlar kazandırmaya çalışmaktır. Bir eğitim aşamasını tamamlayan bireyin edimlerinde verilen eğitim doğrultusunda olumlu yönde değişiklik olması beklenir. Ancak oluşan davranış değişiklikleri her zaman istendik yönde olmayabilmektedir. Zaman zaman okullarda farklı sebeplerle istenmeyen davranışlar meydana gelebilmektedir. İlkokullarda öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışları ile karşılaşması, önemli bir disiplin meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum eğitim ve öğretim etkinliğinin yürütülmesinde sınıf içi ve sınıf dışı disiplinin sağlanmasında büyük bir sorun oluşturur. Okulda ve sınıfta, eğitsel çabalara mani olan edimlerin tümü öğrencilerin istenmeyen davranışı olarak nitelendirilir. İlgar (2000)'e göre, "Sınıfta öğrencilerin dikkatini dağıtan, dersin uyumunu bozan, dersin amaç ve hedef davranışlara ulaştırmasını engelleyen her davranış, istenmeyen davranıştır." Tertemiz (2003)'e göre öğrencilerin istenmeyen davranışı, sınıf içinde diğer öğrencileri ve öğretmeni rahatsız eden, sınıf içi eğitim-öğretim etkinliklerini bozan, eğitim sisteminin genel ve özel hedeflerine ulaşma beklenti ve kurallarına ters düşen ya da sınıf düzenini bozan türdeki davranışlardır. Pala (2006)'ya göre istenmeyen davranış; duruma veya ortama uygun olmayan, bilinçli olarak yapılan davranışlardır.

Sınıf, sosyal yapının bir parçası olduğundan toplumda var olan kültürel yapı, toplumsal değerler, toplumun bireylerden beklentileri, çevrenin ekonomik yapısı büyük ölçüde sınıf kültürüne yansımaktadır. Girdi olarak, eğitim sürecinde yer alan insan, içinde yaşadığı toplumun sosyal, ekonomik, toplumsal, psikolojik birçok sorununu eğitim ortamlarına taşır; dahası eğitim ortamlarında bu sorunlarını hep sürdürebilir (Topses, 2005). Bu durumda kişinin etkileşimde bulunduğu çevre koşulları geniş ve büyük ölçüde kontrol altına alınabildiği oranda istenilen davranışı kazandırma olasılığı artacaktır. Her bireyin potansiyelinin, becerilerinin gerektirdiği biçimde biçimlenmesi ve bilinçlenmesi, böylece saygın ve sağlıklı bir şahsiyete kavuşabilmesi ve modern medeniyetin seçkin, katılımcı ve faal bir üyesi olabilmesi eğitimin amaçlarındandır (Özsoy, 2001, s.9).

Sınıf, çok karmaşık bir ortamdır. Birçok olay aynı anda meydana gelir. Öğretmen bir taraftan ders anlatırken diğer yandan öğrencilerin dikkatini derse odaklamasını sağlamaya ve uygunsuz öğrenci davranışlarını kontrol etmeye çalışmaktadır (Celep, 2002, s.211).

Öğrenciler sınıf ortamında dersi dinlememe, gereksiz ve zamansız soru sorma, arkadaşlarıyla konuşma, dışarıyı seyretme, sınıfta uyuma, öğretmeni dinlemesi gerekli iken yazı yazma, espri yapma, derse odaklanması gerekirken düşüncelere dalma, sorulan soruları cevaplamama gibi davranışlarda bulunurlar (Kutlu, 2006, s.12). Bu tarz davranışlar bazen istenebilir davranış olma özelliği gösterirken çoğu zaman istenmeyen davranış özellikleri gösterebilir. Davranışların istenilen olup olmamasının ölçütü, davranışı yapan kişiye, davranışın yapıldığı kişiye, davranışın yapıldığı zamana, davranışın yapılma şekline, davranışın davranan kişinin karşısındaki davranışın oluştuğu ortamın özelliklerine göre farklılıklar gösterebilir. Okulda eğitsel çabaları engelleyen her tür davranış sorun davranış olarak adlandırılır (Başar, 1999, s.95; Kahraman, 2006, s.33).

Korkmaz (2014)'a göre öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarını, istenmeyen davranış olarak adlandırabilmek için dört temel ölçüt vardır. Bunlar;

- Davranışın, öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi,
- Davranışın öğrencinin kendisini ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması,
- Davranışın, okulun araç ve gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi,
- Davranışın, öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesidir.

Evertson, Emmer, Clements ve Worsham (1997) sorun davranışı, sınıf ortamında öğrencilerin öğrenmesini etkileyen ve öğrencilerin kasıtlı veya kasıtsız olarak gösterdikleri davranışlar olarak nitelemişlerdir. Sorun davranış olarak ifade edilen davranış türleri şunlardır (Evertson, Emmer, Clements & Worsham'dan aktaran Celep, 2002, s.209):

1. **Sorun olarak algılanmayan davranışlar:** Kısa süreli dikkatsizlikleri içerir. Ders anlatımı esnasında bazı öğrencilerin kısa süreli konuşması gibi. Bunlar, sınıf ortamında diğer öğrencilerin dikkatini dağıtacak derecede sorun davranış niteliği taşımazlar.
2. **En küçük sorunlar:** Sınıf işleri ve kurallarına karşı olan davranışları içerir. Bu davranışlar ortaya çıktığında, sınıf etkinliklerini tahrip eder ve öğrenci öğrenmelerini engeller. Öğrencinin izinsiz sınıfta dolaşması gibi. Bu davranışlar sürekli tekrar etmediği sürece küçük rahatsız edici davranışlardır.
3. **Önemli, ancak etkileri ve genişliği sınırlandırılmış sorunlar:** bu davranışlar öğretim etkinliğini bozan ve öğrenmeyi ciddi bir biçimde engelleyen davranışlardır. Ancak bu tür davranışlar, bir veya az sayıda öğrenci tarafından yapılan davranışlardır. Örneğin, bir öğrencinin derse sürekli geç kalması gibi.
4. **Yükselme ve yayılma sorunlar:** sorunun devam etmesi, öğrenme çevresini ve düzenini tehdit etmeye başlar. Örneğin birden fazla öğrencini sınıfta dolaşması ve sürekli yüksek sesle konuşması.

Türkiye eğitim sisteminde genel olarak, öğretmenin mutlak otoritesi hâkimdir. Öğrencilerden okulun ve öğretmenin koyduğu kurallara koşulsuz uyması beklenir. Böyle,

öğretmenin ve kuralların katı olduğu sınıflarda ise önemli disiplin sorunları ortaya çıkmakta, sınıftaki baskı ve korku eğitici atmosfer bozulduğu için yapılan eğitim başarısızlığa mahkûm olmaktadır. Bu durumda sınıftaki eğitici ortam büyük ölçüde öğretmenin davranışlarına bağlıdır (Ergün ve Duman, 1998).

Her sınıfta önemli veya önemsiz istenmeyen davranışları gözlemlemek mümkündür. Her ne şekilde ve hangi nedenle ortaya çıkmış olursa olsun, istenmeyen davranışın, eğitim öğretim hedeflerini yavaşlattığı, sınıf içi düzeni ve disiplini bozduğu bir gerçektir. Eğitim sistemi ve bu sistemde öğretmene yüklenen rol gereği istenmeyen davranışlarla doğrudan öğretmenler karşı karşıya kalmakta ve onlardan bu sorunları çözmeleri beklenmektedir. "Sınıfta etkili bir öğretme-öğrenme ortamının oluşabilmesi için her öğretmenin öğretim yeterliliklerinin yanı sıra genel anlamda bir sınıf yönetimi becerisinin özel anlamda ise istenmeyen davranışlarla baş etme stratejileri hakkında bilgili olması gerekmektedir" (Yalçınkaya ve Küçükkaragöz, 2006, s.101). Sınıf yönetimi; öğretmenlerin olumlu bir sınıf ortamını sürdürmek için yılmadan ve sürekli çalışmalarını gerektiren karmaşık bir görevdir (Kılbaş,2010). Sınıf yönetimi, sınıf kurallarının belirlenmesi, uygun bir sınıf düzeninin sağlanması, öğretimin ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının denetlenerek olumlu bir öğrenme ikliminin geliştirilmesi, sınıf içi etkinlikleri öğrenme odaklı olarak etkili bir biçimde düzenleyip sürdürme ve öğrenci davranışlarına rehberlik etme, sınıfın amacını gerçekleştirmek için sınıfta bulunan öğretim kaynakları ile öğrencileri eşgüdümleyerek eyleme geçirme, etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayacak şekilde sınıf etkinliklerinin öğrencilerle birlikte öğrenciler için yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır (Balay, 2014; Celep, 2002; Çelik, 2012; Turan, 2007).

Sınıf yönetimi denilince akla öğretmenin öğrenci davranışlarını kontrol etmesi ve sınıfta disiplini sağlaması gelmektedir. Bunu sağlayabilmek içinde öğretmenin sınıfta hem yönetici olması hem de öğrencileri ve sınıfı öğrenmeye hazır hale getirmesi beklenmektedir. Öğretmenin bu ortamı sağlaması için uygun öğrenme ortamının oluşmasına engel olan unsurları ortadan kaldırması gereklidir. Öğretmenin, öğrencilerin istenmeyen davranışlarını çözümlemeden derse başlaması ve sürdürmesi oldukça güçtür (Yalçınkaya ve Küçükkaragöz, 2006, s.102). Sınıfı yönetmek, öğretmenin otoritesinin sınıfta hâkim olması değil, daha çok öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının oluşturulması, öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin ortadan kaldırılması, öğretim zamanının uygun kullanılması, öğrencilerin etkinliklere katılımının sağlanması, sınıftaki kaynakların,

öğrencilerin ve zamanın yönetilmesidir (Özsoy, 2003; Tertemiz, 2003). Başar (2009) sınıf yönetimini beş boyutta incelemiştir. Sınıf yönetiminin birinci boyutunu, sınıf ortamının fiziksel düzenine ilişkin işler oluşturur. İkinci boyutu; plan-program etkinliklerinin yönetimi, üçüncü boyutu; zaman düzenine ilişkin etkinlikler, dördüncü boyutu; ilişki düzenlemeleri, beşinci boyutu ise; davranış düzenlemeleri oluşturur. Kılbaş (2010)'a göre sınıf yönetimi, öğretmenlerin olumlu sınıf ortamını sürdürmek için yılmadan ve sürekli çalışmalarını gerektiren karmaşık bir görevdir. Sınıf yönetimi genel olarak, öğretmenlerin öğrencileri eğitsel amaçlarına yeterli bir biçimde ulaştıracak ve onların öğrenmelerini sağlayacak sınıf koşullarını oluşturması ve düzenlemesi olarak tanımlanır.

Gözlenen herhangi bir davranışın istenmeyen davranış olarak nitelendirilmesinde öğretmenlerin mesleki idraki önemlidir. Çünkü öğretmen, meslek anlayışını sıkı bir tutum üzerine kurgulamışsa, sınıf içerisindeki masum öğrenci yanlışlarına bile şiddetli tepki gösterebilir, tam tersine meslek anlayışını çok serbest tutum olarak benimseyen öğretmenler ise öğrencilerin istenmeyen davranışlarına karşı duyarsız ve kayıtsız tepkiler verebilir. Her iki durumda da ortak nokta, edimlerinin sebeplerini idrak etmede yeterliliğin olmamasıdır. İstenmeyen davranışları istendik bir şekilde idare etmek için öğretmenlerin, edimlerin altında yatan sebepleri anlamaya çalışılması gerekir (Sadık, 2002, s.2). Davranışın yanlışlığı yerine, zamanına, sonuçlarına göre değişir (Başar, 2009). Öğrencilerin sorunlu davranışlarının anlaşılması ve değiştirilmesi için davranışların nedenini bilmek gerekir (Erden, 2008). Aksoy (2001)'a göre öğrencilerin istenmeyen davranışlarını dışardan kontrol etmek gerekli ancak yeterli değildir. Bu nedenle öğretmen rahatsız edici davranışa neden olan duygu ve düşünceler üzerinde yoğunlaşmalıdır.

Giderek "okullarda şiddet" tanımlamasıyla karşımıza çıkan öğrencilerin istenmeyen davranışları liselerden sonra ortaokul ve ilkokullarda da oldukça sık görülmeye başlanmıştır. Okullarda öğrenme ortamını ve diğer tüm eğitim-öğretim aşamalarını kötü yönde etkileyebilen öğrencilerin istenmeyen davranışları öğretmenlerin, yöneticilerin, velilerin ve ulusal medyanın dikkatini çekmiştir.

Aksoy (1999), ilköğretim okullarında yaptığı çalışmasında, öğretmenler sınıf içinde disiplini bozan davranışların en önemli nedenleri olarak aile içi problemleri, ailelerin çocukların eğitimine karşı ilgisizliği, ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranış içinde olmaları, televizyon ve kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisini ve sınıfların kalabalık olmasını belirtmiştir.

Öğretmenler ve okul yönetimi çoğunlukla davranış problemlerinin kaynağı olarak öğrenciyi suçlamaktadır. Onlara göre, öğrenciler okula başlamadan önce edindiği olumsuz davranışları sınıfa getirmekte, okul ve sınıflar istenmeyen davranışa kaynaklık etmemektedir. Dolayısıyla bunu düzeltmenin kendilerini aşan bir sorun olduğunu, kendi görevleri de olmadığını, bunu ancak aile ve uzmanların işbirliği ile çözebileceklerini iddia etmektedirler (Öztürk, 2008).

Eğitim yapısı içerisinde tüm öğretmenlerin, hassas ve hayati öneme sahip rolleri vardır. Bir öğrenciyi 1. sınıftan alıp 4. sınıfa kadar özverili bir şekilde yetiştiren sınıf öğretmenlerinin eğitim sistemi içindeki önemi göz ardı edilemez. Öğrenciler ilk olarak düzen, disiplin ve okul kültürüne ait davranışları ilkokulda almaktadır. Öğretmenin bu süreçteki sınıf yönetimi tarzı öğrencinin gelecek eğitim sürecini ve kişiliğini oluşturmasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bir öğretmenin sınıf yönetimi tecrübesi ne kadar fazlaysa sınıfını da o kadar iyi idare edebilir. Sınıfını iyi yöneten bir öğretmen MEB'in genel ve özel hedeflerine, toplumun beklentilerine ve modern çağda eğitimden beklenen hedeflere daha kolay ulaşır.

Birçok sorunlu davranışın ortaya çıkışında, toplumsal çevre, aile, akran grupları gibi sınıf dışı faktörler de etkili olabilir (Aydın, 2008, s.182). Bu nedenle öğretmen istenmeyen davranışa neden olan çevresel etkeni belirlemelidir. Bazen de problem davranışlar çocuk tarafından bir amaca hizmet etmesi için istenerek yapılabilir (dikkat çekme, ilgi bekleme, kıskançlık gibi). Yiğit (2007)'e göre davranışın ortaya çıkmasına neden olan etmenler ve oluşumundan sonra onu takip eden sonuçlarla birlikte ele alınması gereklidir. Böyle durumlarda davranışın kaynağını belirlemek ve kaynaklık eden olumsuzlukları ortadan kaldırmak istenmeyen davranışın ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir.

Çelik (2012) günümüzde öğrenci davranışlarını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörlerin sayısı çok daha fazla olduğunu ve bu durumda çok fazla faktörün etkisi altında kalan öğrenci, çok fazla ve çok değişik sorunlar yaşamadığını söylemektedir. Öztürk (2008)'e göre istenmeyen davranışlara sınıfın yapısı, öğrenci ve öğretmen kaynaklık etmektedir. Öğretmen tutum ve davranışları sınıf içindeki problemleri etkiler ve öğretmenler doğru yaklaşım ve bakış açısıyla sorunları çözebilirler. Bu konuda Aksoy (2008)'da sınıf yönetiminde öğretmen kişiliğinin etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Yiğit (2007), öğrenci davranışlarını, bir veya birkaç nedene bağlamak, her zaman olanaklı olmamakla birlikte söz konusu davranışları etkileyen değişkenleri; öğrencinin bireysel özellikleri ve gereksinimleri, okul ve sınıf iklimi, öğretmenlerin geçmiş yaşantıları,

öğrencinin amaçları ve okuldan beklentileri, sınıf yönetimi konusunda öğretmenin yeterliliği ve okul, çevre aile ilişkisi olarak sıralamıştır.

Atıcı (2014), sınıfta öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerini "Sınıf Dışı Etmenler" ve "Sınıf İçi Etmenler" olmak üzere ikiye ayırmıştır. Sınıf dışı etmenler; aile, okul, sosyal çevre, teknolojik gelişmeler, ekonomik etkenler, genetik etkenler iken sınıf içi etmenleri; sınıfın fiziksel yapısı, öğretim yöntemleri, bireysel faktörler, öğretmen faktörü olarak belirtmiştir.

Sınıfta meydana gelen tüm davranışlar, sınıf içinde bulunan öğelerin etkileşimi ve kişisel özelliklerinden meydana gelir (Öztürk, 2008). Davranışın ortaya çıkmasında olumsuz sınıf iklimi, öğretmenin sınıf yönetimi başarısı, sınıf düzeni, ortam sıcaklığı, aydınlanma, gürültü, çevrenin sosyo-ekonomik yapısı, sınıfların kalabalıklığı gibi sosyal, ekonomik ve kişisel birçok neden etkili olabilmektedir. Sınıf ortamında gözlenen olumlu ve olumsuz öğrenci davranışlarını dolaylı ya da dolaysız olarak etkileyen kaynaklar; öğrencilerin büyüyüp geliştiği aile ortamı, öğretmen-öğrenci ilişkisi, öğrencinin bireyselliğini ve gelişimini sağlayan psiko-sosyal, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik ortamın niteliği, okulun yönetim biçimi, öğrenci sayısının çokluğu, okul aile ilişkileri, sınıf ortamında uygulanan öğretim ilke ve yöntemlerinin niteliği vb. olabilir (Özdemir, 2007; Kılbaş, 2010). Öztürk (2008) istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına sebep olan kaynakları aşağıdaki gibi ele almaktadır:

- Sınıfın yapısından kaynaklanan Problemler: Sınıfın fiziksel yapısından kaynaklanan problemler: sınıfın görüntüsü, sıraların düzeni ve oturmaya uygunluğu, ısı, ışık, sınıfların kalabalıklığı,
- Öğrenciden kaynaklanan problemler: Öğrencini kişilik özelliklerinden kaynaklanan problemler, başarı durumundan kaynaklanan problemeler, gelişim döneminin özelliğinden kaynaklanan problemler,
- Öğretmenden kaynaklanan problemeler: Öğrenci rolünü algılama, düşük beklenti geliştirme ve kullandığı öğretim tarzı olarak sıralamıştır.

Arıcak (2004) ise istenmeyen davranışların okulla ilgili nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

1. Yönetici ve öğretmenlerin kuralların uygulanışında tutarsız davranışlar göstermeleri.

2. Öğretmenin ödül ve ceza yöntemlerini yanlış biçimde kullanması.
3. Sınıfta ve okulda ders başarısının fazla önemsenmesi sonucunda, başarısız öğrencilerin kendilerini değersiz ve anlamsız hissetmesi.
4. Öğrenciler ile kendi aralarında karşılaştırma yapılması.
5. Bütün öğrencilerin aynı şekilde öğrenmeye zorlanması ve farklılıklarının önemsenmemesi.
6. Öğrencilere sadece ders içinde sorumluluk verilirken ders dışı sorumlulukların verilmemesi.
7. Problemli davranan öğrencilerin dışlanması.
8. Başarısız, dışlanmış ve problemli davranan öğrencilerin kendi aralarında birbirlerini olumsuz yönde etkilemeleridir.

Pratikte ise öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerine yönelik olarak eğitimin bileşenleri olan öğretmen, öğrenci ve veliler sorunun kaynağı olarak karşı tarafı suçlamaktadır. Taraflar genel olarak sorunun kaynağı olarak kendilerini sorumlu tutmamakta karşı tarafın sorumsuz davrandığı için istenmeyen davranışların ortaya çıktığını belirtmektedir. Literatürde belirtilen ve pratikte gözlenen bu durumdan hareketle bu çalışmada öğrenci, öğretmen ve veliden oluşan tarafların öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenleri ve çözümüne ilişkin bakış açılarının derinlemesine ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ilkokullarda öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenleri ve çözüm yolları konusunda eğitimin bileşenleri olan öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerini tespit etmektir. Bu amaç etrafında aşağıdaki sorulara da cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Öğretmen, öğrenci ve veliler istenmeyen davranışı nasıl tanımlamaktadır ve onlara göre istenmeyen davranışlar nelerdir?

2. Öğretmenlere, öğrencilere ve velilere göre öğrencilerin istenmeyen davranışlarına neler ve kimler, nasıl sebep olmaktadır?

3. Öğretmenlere, öğrencilere ve velilere göre öğrencilerin istenmeyen davranışlar ile baş etmek için neler yapılmalıdır?

Araştırmanın Önemi

Okullarda eğitim-öğretimin niteliğini olumsuz etkileyen öğrenci davranışları her nesilde farklı şekillerde de olsa var olagelen bir durumdur. Bu nedenle öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerini anlamak ve çözüm üretmek eğitim alanında yapılan çalışmalar içerisinde her zaman güncelliğini korumaktadır. Bu noktadan hareketle bu araştırma ile de öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenleri ve çözüm yolları günümüz sosyal, kültürel, politik koşulları içerinde derinlemesine incelenmiştir. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının derinlemesine analizi ile eğitimcilere, velilere ve öğrencilere geribildirimde bulunulması hedeflenmektedir. Zira öğrencilerin istenmeyen davranışları konusunda eğitimin bileşenleri olan öğretmen, öğrenci ve veliler sorunun kaynağını kendilerinde görmemekte ve karşı tarafı suçlamaktadır. İstenmeyen davranışların nedeni ve çözümünün çok boyutlu olarak ortaya konulması araştırmanın önemini vurgulamaktadır. Bu sebeple bu çalışma öğrencilerin istenmeyen davranışlarında hangi faktörlerin etkili olduğunu, davranışları nelerin etkileyebileceğini ve bu etmenlere karşı ne gibi tedbirler alınması gerektiğini belirlemek açısından aileler, öğrenciler, öğretmenler ve toplum açısından oldukça önemlidir.

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlar karşısında en etkili ve uzun süreli çözüm stratejisini kullanıp, eğitim-öğretim etkinliklerini en az problemle sürdürüp, eğitimin niteliğine katkı sağlaması düşünülmektedir. Eğitim-öğretimin niteliğinin artması ise daha nitelikli insanların yetişmesine imkân sağlayacaktır. Bu sayede sınıf içerisinde istenmeyen davranışlarla başa çıkmada harcanan vakit azalacak ve daha sağlıklı ilişkilerin olduğu bir sınıf ortamı oluşturulacaktır.

Ayrıca öğrencilerin istenmeyen davranışlarının minimum seviyeye indirilmesinin sınıf içi eğitim öğretim etkinliklerinde etkililik, başarı, zaman yönetimi ve motivasyon açılarından önemlidir. Bu nedenle öğrencilerde görülen istenmeyen davranışların takip edilmesi, kaydının tutulması ve değişimlerin izlenmesi, gerektiğinde aile ile iletişime geçilmesinin önemini vurgulayan Başar (2009)'a göre bu konuda okul, aile, öğretmen dayanışmasını önermektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında istenmeyen davranışa neden olan faktörlerin ayrı ayrı ele alındığı görülmektedir. Bu çalışma ile eğitim ve öğretim ortamlarında istenmeyen davranışları önleme konusunda literatüre katkı sağlanmaya çalışılmış ve bu alandaki yapılan çalışmaların her bir boyutunun ayrı ayrı

ele alındığı çalışmalardan farklı olarak, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tüm bileşenleri birlikte değerlendirmeye alınarak bütüncül bir bakış açısı ortaya konulmuştur. Bununla birlikte sürekli ve hızla değişen toplumsal, kültürel, teknolojik ve ekonomik yapılar insan davranışlarını ve davranışlara yönelik algı, tutum ve bakış açılarını da etkilemektedir. Geçmişte sorun olarak algılanan bir davranış günümüzde farklı şekillerde değerlendirilebilmektedir. Öğrencilerin kişilik ve davranışlarının da bu değişimlerden muaf olması söz konusu değildir. Bu nedenle bu çalışma sınıf yönetimi ve öğrenci davranışlarını anlama ve çözüm üretme konusunda var olan çalışmalara güncel katkılar sunması bakımından da önemlidir.

Sınırlılıklar

1.Araştırma Ankara ili Mamak ilçesinde bulunan bir kamu ilkokulunda görevli sınıf öğretmenleri, 3 ve 4 sınıf öğrencileri ve bu öğrencilerin velileri ile sınırlı tutulmuştur.

2. Araştırmada 1. ve 2. sınıf öğrencileri henüz okula uyum sağlama döneminde oldukları, okul kurallarını tam olarak kavrayamadıkları düşünülerek, sorulacak sorulara cevap verebilecek yeterlilikte olamayabilecekleri göz önünde tutularak çalışmaya dâhil edilmemişlerdir.

3. Araştırma bulguları görüşme verileri ile sınırlıdır.

4. Bu araştırmada da elde edilen veriler, yalnızca örnek olay incelemesine konu olan okuldaki öğrencilerin istenmeyen davranışları için geçerlidir. Bu nedenle araştırmanın sonuçlarının geçerliliği sadece verilerin toplandığı okul ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu bölümde araştırmada kullanılan temel kavramlara yer verilmektedir.

İstenmeyen Davranış: Okulda eğitsel uğraşılara mani olan her tür edim, istenmeyen davranış olarak adlandırılır. Sınıftaki istenmeyen davranışlar, sınıf ortamını ve eylemleri bozar, hedeflere ulaşmaya mani olur, özellikle vaktin kötü kullanımına sebep olur (Başar, 2004, s.17). Öğretmenin sınıfta, planladığı eğitim etkinliklerini gerçekleştirilmesinde mani olarak karşısına çıkan her türlü davranıştır (Kıran, 2007, s.279).

Sınıf Yönetimi: Sınıf yönetimi, sınıf kaidelerinin belirlenmesi, uygun olan bir sınıf intizamının sağlanması, öğretimin ve zamanın etkili bir biçimde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının incelenerek olumlu bir öğrenme ikliminin geliştirilmesi aşamasıdır. (Çelik, 2012, s.3).

Sınıf Öğretmeni: İlkokul 1.2.3 ve 4. sınıflarında eğitim-öğretim hizmetini yürüten kişidir.

Veli: İlkokula kayıtlı öğrencilerin yasalara göre okul dışındaki bakımı, korunması ve gelişiminden sorumlu kişiler.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde araştırma amacı ile ilişkili olarak temel kavramlar, sınıf yönetimi modelleri, boyutları, değişkenleri ile öğrencilerin istenmeyen davranışları, nedenleri ve çözümü ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Eğitim

Eğitim yaygın olarak bireylerde yaşantılar yoluyla istendik davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlanır. Her öğrenme eğitim değildir. Bilen ancak bildiğini yaşamda kullanamayan birey, öğrenmiş ancak eğitilememiştir. İnsanların öğrenim düzeylerinin göstergesi diplomaları, eğitim düzeylerinin ki ise davranışlarıdır (Başar, 1999, s.11).

Eğitim bireyin dünyaya geldiği andan başlayarak yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Ancak bireylerin her öğrenmeleri istendik yönde olmamaktadır. Zaman zaman farklı olay ve kişilerin etkileriyle olumsuz, toplumca kabul görmeyen davranışlarda kazanabilmektedir. Bireyler ilk öğrenmelerini dünyaya gözünü açtığı aile ve çevreden almaktadır. Ailenin ve çevrenin yetişme tarzı, sosyal ve ekonomik durumu, eğitim seviyesi bireyin öğrenmelerini etkilemektedir. Ancak bireylerin bu öğrenmeleri genellikle informal öğrenmelerdir. Bireylerin davranışlarında istendik yönde değişimler çoğunlukla formal eğitimlerle, eğitim için oluşturulmuş özel ortamlar olan okullarda gerçekleşir.

Okullarda farklı çevrelerden gelmiş, okul çağına kadar farklı kültürel, sosyal, ekonomik özellikte ailelerde yetişmiş, farklı fiziksel ve kişisel özelliklere sahip, beklentileri ve gereksinimleri farklı bireyler bir araya gelmektedir. Bu kadar farklılığa sahip bireylerin aynı

ortamı sorunsuzca paylaşması her zaman sorunsuz olamamaktadır. Tüm bu farklılıkları paylaşan bireylerin beklenti, istek ve ihtiyaçları mutlaka bir noktada kesişecek ve istenmeyen davranışlar ortaya çıkacaktır.

İstenmeyen davranışlarla en sık karşılaşılan yerler okullar ve daha çok sınıflardır. Öğretmenin istenmeyen davranışlarla başa çıkabilmesi ise iyi bir sınıf yönetimi bilgisine sahip olması ile yakından ilişkilidir.

Sınıf Yönetimi

Sınıf, değişik özeliklere sahip kişiler ve bunların bir araya geldiği farklı gruplardan oluşan bir yapıdır (Erdoğan, 2000, s.7). Eğitimde sınıf sözcüğü öğrencilerle öğretmenin içinde bulunduğu okul bölümü anlamında kullanılmaktadır. Bu yanlış bir anlayıştır. Sınıf, eğitim öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir yaşama alanıdır (Aydın, 2008, s.1). Öğrenme-öğretme sürecinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için sınıf düzenini kurmak gerekir. Bu da iyi bir sınıf yönetimi ile mümkündür. Bu nedenle etkili bir okul ve sınıf yönetiminin var olması gerekliliği kaçınılmazdır (Terzi, 2002, s.1).

Sınıf yönetimi ise, benzer özelliklere sahip bu grubun beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda yönetilmesidir. Sınıf yönetimi, sınıfta hedefler doğrultusunda öğretim ve öğrenmenin meydana gelmesi için, öğretmenin öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarını düzenlemesi, kontrol etmesi ve değiştirmesiyle ilgili teknik ve etkinliklerinin bütünüdür (Erden, 2001, s.18).

Eğitim yönetiminin ilk ve en işlevsel basamağı sınıf yönetimidir. Sınıf öğrencilere istenen davranışın kazandırılmaya çalışıldığı yerdir. "Eğitimin hedefi olan öğrenci davranışlarının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli birincil kaynaklar; öğrenci, öğretmen ve program sınıfın içindedir. Eğitim yönetiminin kalitesi, büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır" (Başar, 2009, s.6). İyi bir sınıf yönetimi, eğitimde başarılı olmak için ilk adımdır (Tok, 2005). Sınıf yönetimi sınıfın amacını gerçekleştirmek için sınıfta bulunan öğretim kaynakları ile öğrencileri eşgüdümleyerek eyleme geçirme sürecidir (Celep, 2002, s.1). Woolfolk (1995)'a göre sınıf yönetimi, olumlu ve verimli öğrenme ortamı sağlamak amacıyla kullanılan teknikleri içermektedir (Woolfolk'dan aktaran Erden, 2001, s.17). Öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin ortadan kaldırılması, öğretim zamanının uygun kullanılması, öğrencilerin etkinliklere katılımının sağlanması, sınıftaki kaynakların,

insanların ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi, sınıf kurallarının belirlenmesi, öğrenci davranışlarının denetlenerek olumlu bir öğrenme ikliminin geliştirilmesi sürecidir (Erdoğan, 2000, s.11; Çelik, 2012, s.3). Sınıf yönetimi, sınıfta hedefler doğrultusunda öğretim ve öğrenmenin meydana gelmesi için, öğretmenin öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarının düzenlenmesi, kontrol etmesi ve değiştirilmesiyle ilgili teknik ve etkinliklerin bütünüdür (Erden, 2001, s.18).

Sınıf yönetimi bazı kaynaklarda belirtildiği gibi, öğrenciyi disipline etme, sessizce oturup dersi dinleyen yapma işi değildir. Çağdaş sınıf yönetimi anlayışı bunun tersidir. Disiplinin olduğu yerde sınıf gelişemez. Sınıfa gerekli olan disiplin değil, düzendir (Başar, 2009); sınıf yönetimi, öğretmenin sınıfta öğrenme için gerekli düzeni sağlamak üzere, etkili bir ortam oluşturmak amacıyla yaptığı uygulamalar ve izlediği stratejilerin tümüdür (Keskin, 2009). Sınıf iyi yönetilmediği zaman öğrenciye kazandırılmak istenen davranış biçimlerinin istenen düzeyde gerçekleşebileceğini söylemek zordur (Terzi, 2002). Öğretmenin başarısı ve eğitim öğretimin etkililiği öğretmenin sınıf yönetimi bilgi ve başarısıyla paralellik göstermektedir. İyi yönetilen, öğrencilerin derse aktif katılımının sağlandığı, öğrenci beklenti ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş, ders planlamasının iyi yapıldığı sınıflarda başarı da artmaktadır. Eğitimin ve öğretimin istenen hedefe ulaşabilmesi için öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda kişisel yeterliğe, yeterli bilgi birikimine ve sınıf yönetimi becerilere sahip olması gereklidir (Özyürek, 2001, s.2; Demirel, 1998, s.113; Tertemiz, 2003). Çünkü öğrencilerin davranışlarının istendik düzeye gelmesi, toplumun istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilmenin yolu etkili sınıf yönetiminden geçmektedir (Özsoy, 2003). Sınıf yönetiminde öğretmenlerin düşeceği en büyük hata mutlak doğru bir yönetim modeli olduğunu varsaymak olacaktır. Bir birinden farklı onlarca bireyin olduğu bir ortamda tek bir yöntemin tüm hepsi için uygun olacağı düşünülemez.

Sınıf yönetimi sınıf içi ve sınıf dışı aile, çevre, ekonomik durum vb. birden çok değişkeni aynı anda kontrol edebilmeyi gerektirmektedir. Öğrenci davranışlarını etkileyen birçok değişken vardır. Öğretmenin sınıfta istediği davranışları kazandırabilmesi için bu değişkenleri bilmesi, gerekli tedbirleri alması ve bu değişkenleri kontrol altında tutmasına bağlıdır.

Sınıf Yönetimi Modelleri

Eğitim her çağda ister istemez içinde bulunduğu toplumun ilgi, beklenti ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Eğitim toplumu etkiler ve ondan etkilenir. Eğitimin amaçlarından birinin de topluma uyum sağlamış, sosyal bireyler yetiştirmek olduğunu düşünürsek eğitimin topluma göre şekillenmesi doğaldır.

Toplumlarda ve teknolojide meydana gelen değişmeler okulların ve sınıflarda öğretmenin yönetim biçimlerine de etki etmiştir. Zaman içinde sınıf yönetimi alanında çok farklı modeller kabul görmüştür. Eğitim alanındaki gelişmeler, toplumsal gelişmelere de bağlı olarak, sınıf yönetimi modellerini baskıcıdan demokratiğe, şekil yönelimliden amaç yönelimliye, öğretmen ağırlıklıdan öğrenci ağırlıklıya yönlendirmiştir (Başar, 2009, s.8). Sınıf yönetiminin etkin ve verimli olması, bir bakıma izlenen yaklaşıma bağlıdır (Aydın, 2013, s.5). Sınıf yönetimi alan yazını incelendiğinde farklı modeller ele alınmakla beraber, en sık karşılaştığımız ve kabul gören sınıf yönetimi modelleri, tepkisel model, önlemsel model, gelişimsel model, davranışsal model ve bütünsel modeldir. Sınıf yönetiminde kullanılan modellerin seçimi yönetim durumuna, ortama, olaylara, kaynaklara ve sınıf sisteminin çevresine göre değişebilir (Başar, 2009, s.8).

Tepkisel Model

İstenmeyen bir olaya ve davranışa tepki vererek kullanılan sınıf yönetimi modelidir. Amacı, istenmeyen durum veya davranışın değiştirilmesidir. Bu anlamıyla, sınıf yönetiminin klasik modeli olduğu söylenebilir. Model düzen sağlayıcı ödül-ceza türü etkinlikleri içerir. Etkinliklerin yönelimi gruptan çok bireyedir (Başar, 2009). Dersin akışını bozan davranışa anında tepki verilir. Verilen tepkilere, karşı tepkilerin oluşma olasılığından dolayı sık kullanılması pek uygun olmaz. Bu modeli sıklıkla kullanan öğretmenin sınıf yönetimi becerisinin zayıf olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin her davranışa tepki olarak ceza vermeye yönelmesi yerine, öğrenciye uygun davranışı öğretmeye yönelmeleri daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Önlemsel Model

Önlemsel model, olumsuz davranış ortaya çıkmadan, kurallar ve disiplin yoluyla önceden yapılmış planlarla sorun oluşturabilecek durumu engellemeye çalışmayı esas alır. Sınıfta sorun olabilecek her türlü durumu önceden kestirebilecek bir sınıf düzeni oluşturma esasına dayanır. İstenmeyen davranış ve durumları önlemek için kurallar konulur (Başar, 2009, s.9). Balay (2014)'a göre, önlemsel model; planlama düşüncesine bağlı olarak geleceği kestirme, istenmeyen davranışı ve sonuçlarını, daha gerçekleşmeden önleme modelidir. Önlemsel modelin yeterli düzeyde kullanılması, tepkisel modele duyulan ihtiyacı azaltır. Ancak önlemler abartılıp öğrenciyi sıkacak boyuta ulaşmamalıdır. Sınıfta öngörülemeyen durumlar da yaşanabilmektedir, böyle durumlarda önlemsel model etkisiz kalmaktadır. Önlem alma işini abartan öğretmenler, sürekli öngörme çabası nedeniyle önlemler içinde boğulabilir.

Gelişimsel Model

Bu modelde amaç, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim döneminin, bilişsel, duyuşsal ve devinimsel özelliklerini dikkate alarak uygulamaların yapılmasıdır (Yılmaz, 2008, s.13). Her yaştaki öğrenciye aynı şekilde davranmak çok da mantıklı değildir. Bu modelde öğrencinin gelişiminden kaynaklı, ilgi, beklenti, anlama, kavrama becerisi ve bunlara karşı vereceği tepkiler bilinmeli, ona göre hareket edilmelidir. Örneğin bir ilkokul öğrencisinin anlama becerisi ve tepkileri ile üniversite öğrencisininki aynı değildir. Eğitimci bunları göz önüne alarak eğitim sürecini buna göre planlamalıdır.

Bütünsel Model

Bütünsel yaklaşım, tepkisel, önlemsel ve gelişimsel yaklaşımların bir arada koordineli olarak kullanıldığı yaklaşımdır. Sınıf yönetimi algılarını bütünleştiren bütünsel sınıf yönetimi modelinde önlemsel sınıf yönetimine öncelik verme, gruba olduğu kadar bireye de yönelme, istenen davranışa ulaşabilmek için, istenmeyenin nedenlerini ortadan kaldırma, öğrenci özelliklerini gözetme vardır (Başar, 2009, s.10). İstenmeyen davranışın oluşumunu engellemek için önlemsel yaklaşımın ilkeleri uygulansa da, davranışı düzeltmek için tepkisel modelin ilkelerinden yararlanılır.

Sınıf Yönetimi Boyutları

Öğretmenler sınıf düzenini sağlamaya ne kadar çok vakit ayırırsa, eğitim-öğretime ayrılan zaman o kadar azalacaktır. Bunun için öğretmenin sınıf yönetimi sürecini en iyi şekilde planlamalı ve hayata geçirmelidir. Öğretmenin bunları yapabilmesi için sınıf yönetimini etkileyen tüm boyutları bilmeli, bu konuda gerekli çalışmaları yapmalı ve olabildiğince sınıf yönetimini etkileyen sınıf içi ve dışı boyutları kontrol altında tutmalıdır.

Sınıf yönetiminin birçok boyutu vardır ve bu boyutlar alan yazında farklılıklar gösterebilmektedir. Yılmaz (2008)'a göre sınıf yönetiminin boyutlarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Eğitim ortamının fiziksel olarak düzenlenmesi,
- Eğitim sürecinin plan-programının hazırlanmasına dönük etkinlikler,
- Sahip olunan zaman kaynağının düzenine yönelik etkinlikler,
- Sınıfta bireyler arasındaki ilişki düzenlemeleri ve davranış yönetimine ilişkin etkinlikler.

Taştan ve Ertan Kantos (2007) ise sınıf yönetiminin boyutlarını, güdüleme, öğrenci davranışlarının yönetimi, okulun fiziki olanakları, sınıf içi kurallar ve sınıf içi atmosfer başlıklarında; Başar (2009) da sınıf ortamının fiziksel düzeni, plan-program etkinlikleri, zaman düzenine yönelik etkinlikler, ilişki düzenlemeleri ve davranış düzenlemeleri boyutlarıyla ele almışlardır.

Sınıfın Fiziksel Düzeni

Fiziksel düzenlemeler, öğrencilerin rahat etmesini sağlamak, okul ve sınıf ortamının çekiciliğini arttırmak, öğrencilerin okula isteyerek gelmesini sağlamak ve öğrenmeyi kolaylaştırmak için yapılan düzenlemelerdir (Başar, 2009).

Sınıfın fiziki durumu sınıf yönetiminde çok etkilidir. Sınıfın fiziki durumunda, sınıfın büyük ya da küçüklüğü, sıcaklığı, aydınlatması, gürültüden uzak olması, öğrencilerin oturma düzeni, öğrenci sayısı vb. faktörleri sayabiliriz (Yılmaz, 2008, s.11). "Sınıf ortamının genişliği, sınıf alanının çeşitli etkinliklerin yapımı için bölümlenmesi, ısı, ışık, gürültü düzenekleri, renk, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması bunların başlıcalarıdır" (Başar, 2009, s.7). Taşdan ve Ertan Kantos (2007) ise sınıfın fiziki

durumuna ilişkin, öğrenci sayısı, yerleşim düzeni, ısı, ışık, gürültü, temizlik, görünüm boyutlarını ele almıştır.

Plan-Program Etkinlikleri

Her işte olduğu gibi eğitimde de planlama var olan kaynakları en verimli ve doğru şekilde kullanabilmek için vazgeçilemez öneme sahiptir. Bu kapsamda öğretmen sahip olunan kaynakları ne zaman, nerede, kiminle, nasıl, ne zaman, gibi soruların cevabını verecek şekilde plan ve program etkinlikleri yapmalıdır (Yılmaz, 2008, s.11).

Amaçlar esas alınarak, yıllık, ünite ve günlük planların yapılması, kaynakların belirlenip dağılımının sağlanması, iş ve işlem süreçlerinin belirlenmesi, araç sağlama, yöntem seçme, öğrenci özelliklerini belirleme, gelişimlerini izleme ve değerlendirme, öğrenci katılımını düzenleme plan-program sürecinde dikkate alınması gereken başlıca konulardır (Başar, 2009).

Zaman Düzeni

Eğitimin kısıtlı kaynaklarından biri de zamandır. Sınıfta belirli bir zaman diliminde eğitim ve öğretim etkinlikleri yapılmak zorundadır. O halde öğretmenin bu kaynağı olabildiğince verimli kullanması ve zaman gereksiz harcayacak etkinlikleri, davranışları ve olumsuz etkileri ortadan kaldırmalıdır.

Başar (2009)'a göre sınıfta geçirilen zamanın çeşitli etkinliklere dağılımı, zamanın ders dışı ve bozucu etkinliklerle harcanmaması, sıkıcılığın önlenmesi, öğrencinin zamanının çoğunu okulda-sınıfta geçirmesinin sağlanması, devamsızlığın ve okuldan ayrılmaların önlenmesi bu boyut içinde görülebilir.

Davranış ve İlişki Düzenlemeleri

Başarılı bir sınıf yönetimi için öğrenci davranışlarının başarılı bir şekilde yönetilmesi önemli bir unsurdur. Sınıf kuralları belirlenip, bu kurallara uyulmasının sağlanması oldukça önemlidir. Sınıfta olumlu bir iklim oluşmasının sağlanması, davranış düzenlemeleri öğrenci davranışlarının yönetimi boyutunun önemli aşamalarıdır.

Öğrenci davranışlarının düzenlenmesi konusunda öğretmenlerin;

- Sınıf kurallarının belirlenip, öğrencilere benimsetilmesi,
- Sınıf yaşamının kolaylaştırılmasına yönelik, öğrenci- öğrenci, öğrenci-öğretmen ilişki düzenlemeleri,
- Olumlu sınıf ikliminin oluşturulması,
- Sonuçların ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi,
- Sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması,
- Yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi gibi etkinlikleri yapması gerekir (Yılmaz, 2008, s.12).

Başar (2009)'a göre sınıfla ilgili etkinliklerin, eğitim ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi, sınıf ikliminin oluşturulması, sorunların, ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi davranış düzenlemesi boyutunda yer alan etkinliklerdir.

Sınıf Yönetiminin Değişkenleri

Sınıf farklı bireysel özelliklere sahip, farklı çevrelerden harmanlanmış bireylerden oluşan bir yapıdır. Bu değişken yapıyı yönetmek, yönlendirmek, bir amaç etrafında toplamak oldukça güç bir iştir. Bu nedenledir ki öğretmenlerin sınıfta en çok zorlandığı alan öğretim değil, sınıf yönetimidir. Öğretmenler sınıf yönetiminde başarılı olurlarsa öğretimin başarı olasılığı artacaktır. Sınıf yönetimini etkileyen pek çok etken vardır. Öğretmen tüm bunları bilmeli ve bu etkenleri en olumlu şekilde kullanmalıdır. Sınıf yönetimini sınıf içinde bulunan öğrenci, öğretmen vb. yanında sınıf dışında bulunan çevre, aile, okul gibi etkenler de etkilemektedir.

Çevre

Sınıf toplumdan kopuk, içe kapalı bir yaşam alanı değil, çevre ile iç içe bir alandır. Öğretmen, toplumu bir sınıf gibi kullanabilmelidir. Çevrenin bir sınıf gibi kullanılabilmesi için, önce öğretmen çevreyi tanımalı, kültürel geçmişini, bugününü, kaynaklarını, güçlü ve

zayıf yönlerini, değişim ve değişime direnim güçlerini bilmelidir. Amacı öğrencileri eğitmek olan okul, çevresini de eğitmelidir. Bunu yaparsa, o çevreden okula gelecek öğrencilerin bazı davranışları daha okula gelmeden düzeltilmiş olur. Aksi halde, çevredeki istenmeyen davranışlar sınıfa kadar girer, sınıf ortamını bozar, eğitsel amaçları ve sınıf yönetimini engeller (Başar, 2009, s.15-16).

Aile

Eğitim ailede başlar. Kişiliklerin temel yapısı ailenin yaşam biçimi ile şekillendirir. Ailedeki çocuk sayısı, ailenin gelir durumu, eğitim durumu, aile içi çatışma, aile baskısı gibi birçok etken öğrencilerin davranışlarını şekillendirebilir (Başar, 2009). Öğretmenin aileyi tanıması gereklidir. Öğretmenin aile ve çevre ile ilgili bilgi sahibi olması, aile ile iyi bir iletişim kurması sınıfta öğrencilerin yaptığı veya yapacağı davranışları ve sebeplerini anlaması ve anlamlandırması açısından fayda sağlayacaktır. Öğrencilerin neyi neden yaptığını kestirebilen, öğrencilerin dünyasını tanıyan öğretmen öğrencilerin sorunlarının çözümünde yardımcı olabilir. Bu şekilde hem öğrencileri ile olumlu iletişim kurmak hem de sınıfta oluşacak olumsuz davranışları düzeltmek konusunda öğretmenin aileyi ve çevreyi tanıması yarar sağlayacaktır.

Okul

Sınıfın en yakın fizikî çevresini okul oluşturur. Sosyal bir sistem olarak okul, öğrenciyi toplumdan alır ve yetiştirerek tekrar topluma sunar. Öğrenci teneffüs aralarında ve ders dışı boş zamanlarında okul ortamı içinde kalmak zorundadır (Çelik, 2012, s.25). Okul yönetimi sınıf yönetiminin üst sistemidir. Okulda egemen olan yönetim anlayışı ve bu anlayışın temelini oluşturan örgüt kültürü, sınıf yönetimine de yansır (Aydın, 2013, s.25). Sınıf yönetiminin uygunluğu okul yönetiminin kalitesine bağlıdır. Çünkü olanakların üretimi, dağıtımı, kullanımı, düzeni, okul yönetiminin kalitesine göre değişir, bu kalite oranında sınıf yönetimine yansır (Başar, 2009, s.19).

Okul çok yönlü olarak öğrenci üzerinde etkide bulunmaktadır. Okul grup etkileşimi için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Okulun yönetim biçimi, okul kuralları, okul kuralları ve iklimi ve okulun fizikî olanakları öğrenci davranışları üzerinde etkilidir (Çelik, 2012, s.25).

Öğrencilerin okulda sosyal, kültürel ve eğitsel etkinliklere katılmaları davranış bozukluklarının düzeltilmesini kolaylaştırmaktadır (Aydın, 2013, s.25).

Kohn (1991), okulların, sadece iyi öğrenciler değil, iyi insanlar üretmeye odaklandıklarında, öğrencilere ve topluma en verimli şekilde hizmet edeceğini, öğrencilerin gelecekteki başarısı ve öğrenme kalitesinin, işbirliği ve sevecenliği vurgulayan sınıf ve okul ortamlarında geliştirileceğini vurgulamaktadır (Kohn'dan aktaran Jones & Jones, 1998).

Öğrenci Özellikleri

Her öğrenci farklı yaşantılar ve çevrelerden sınıfa gelerek bir arada bulunmaktadır. Bazı öğrenciler daha çabuk öğreniyorken bazıları daha yavaş öğrenebilir, bazıları çok uyumlu iken bazıları inatçı olabiliyor. Ayrıca her birinin ilgi ihtiyaç ve beklentileri de farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar sınıf yönetimini de etkilemektedir. Çocuğun yaşadığı çevre, ailenin ekonomik düzeyi, eğitim durumu, ailenin çocuk sayısı gibi etmenler çocuğun kişilik yapısı üzerinde etkiler bırakmakta, öğrenci bu etkilerle sınıfa gelmektedir.

Örneğin Çelik (2012)'e göre, öğrencinin sınıf ortamında gösterdiği istenmeyen davranışların önemli bir nedeni aileye dayanmaktadır. Çocuklarıyla yeterince ilgilenmeyen, sokağı da bir eğitim yeri olarak gören ailelerin çocukları daha sorunlu olmaktadır. Bu nedenle öğretmen sınıfın dokusunu çok iyi analiz etmeli öğretim sürecini planlarken öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almalıdır.

Öğretmen Özellikleri

Öğretmen sınıf yönetiminin en temel ögesidir. Çünkü öğrencilere davranış kazandırma, onları öğretim hedefleri doğrultusunda yetiştirme konusunda birinci derece sorumlu kişi öğretmendir. Öğretmenlerin sınıftaki önemli rollerinden biri de sınıf disiplinini sağlamaktır (Taşdan ve Ertan Kantos, 2007, s.16). Öğretmenlerin kişisel geçmişi, öğretmenlerin sınıf yönetimi eğitimi vb. öğretmenlerin sınıf yönetimi anlayışı üzerinde etkilere sahiptir (Celep, 2011, s.12). Örneğin baskıcı bir çevrede yetişen öğretmenlerin sınıf yönetiminde daha otoriter tutum sergileme ihtimali yüksektir (Celep, 2011, s.10).

Taşdan ve Ertan Kantos (2007), etkili öğretmen niteliklerini; mesleğin gereklerine göre yetişme, sürekli kendini geliştirme isteğinde bulunma, işini sevme, öğrenciyi merkeze alma,

bu yöndeki amaçlarını açıkça belirleme ve buna ulaşmanın ısrarlı çabası içinde bulunma, olarak belirtmektedir. Etkili öğretmen özellikleri;

- Konuşma ve dinlemede etkili iletişim becerilerine sahip olma,
- Etkili bir güdüleyici olma,
- Yapıcı, yaratıcı, sabırlı, esnek ve hoşgörülü olma,
- Öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözeterek, onları ilgi, ihtiyaç ve kültürel yönden tanıma,
- Demokratik, kültürel, ekonomik yapı ile toplumsal çevre sorunlarıyla ilgilenme,
- İnsan sevgisiyle dolu ve açık görüşlü olma,
- Yetenek ve tecrübelerini zekice kullanarak öğrenmeyi gerçekleştirme,
- Eğitim teknolojileri hakkında bilgi sahibi olarak onları eğitim öğretim ortamında ve öğrenmenin gerçekleşmesinde kullanabilme, olarak sıralamaktadır (Karagözoğlu'ndan aktaran Akın Köstereliоğlu, 2014).

Cormany (1975) tarafından yapılan bir araştırma, öğrencilerin yaşları büyüdükçe okula ve öğretmenlerine karşı olumlu düşüncelerinin azaldığını ortaya koymaktadır (Cormany'den aktaran Jones & Jones, 1998). Öğrencilerde meydana gelen bu olumsuzlaşmanın zaman içinde yaşadıkları başarısızlık duygusu ve okulların öğrenci temel ihtiyaçlarına karşılık verememesinin sonucunda oluşan bir tepkidir. Öğretmenler kesinlikle böyle ortamlar yaratmak istemezler ve genellikle bunu yaptıklarının farkında bile değildirler. Çoğu öğretmen, içtenlikle öğrencileri için en uygun öğrenme ortamı sağlamak istemektedir. Maalesef birçok öğretmen, etkisiz öğretmen yetiştirme programlarından kaynaklanan sınırlı becerileri ve kendilerinden beklenen çoklu görevler nedeniyle engellenmektedir (Jones & Jones, 1998).

Sınıf Yönetiminde Etkili Öğretmen Davranışları

Eğitim sürecinde öğretmenlerin en çok zorlandığı alan sınıf yönetimidir. Üniversitede öğretmen adayları her ne kadar sınıf yönetimi konusunda teorik bilgi alsalar da, uygulamada zorlanmaktadırlar. Sınıf yönetimi konusunda meslekte tecrübe kazanan öğretmenlerin, mesleğe yeni başlayan öğretmenlere nazaran daha başarılı oldukları araştırmalar ile ortaya konulmuştur (Şenay, 2011; İlgar, 2007; Terzi, 2002). Terzi (2002), etkili bir sınıf yönetimi için tecrübe kazanılmasını beklemenin hem öğretmen açısından hem de öğrenci açısından

eğitim ve öğretim hedeflerine ulaşmada sorunlar doğuracağından hareketle, kuram-uygulama arasında paralellikler kurarak gerçeğe ulaşmanın daha doğru olacağını belirtmiştir. Sınıf yönetimiyle ilgili karşılaşılan sorunlar sadece öğrenci kaynaklı değildir. Öğretmenin ruh hali, neşesi, üzüntüsü, aile içi sorunları, kişilik özellikleri, mesleğine bakış açısı, öğrenci rolünü algılama, düşük beklenti geliştirme, kullandığı öğretim tarzı (Öztürk, 2008, s.163), sınıfını-okulunu sevmesi ve kendini bu ortamda rahat hissedip hissetmemesi gibi nedenlerde sınıf yönetiminde olumlu ya da olumsuz etki yapabilmektedir. Bundan dolayı öğretmenler problemlerinden arınarak sınıfa girmelidirler (Terzi, 2002).

Etkili öğretmen davranışları ile ilgili olarak uygulamalı bir yaklaşımı benimseyen Fontana etkili sınıf yöneticileri olacak öğretmenlere uygulamaları gereken temel kuralları şu şekilde ifade etmektedir.

• Dakik olun: Çoğu sınıf problemleri öğretmenin sınıfa geç gelmesi ile başlar. Derse zamanında gelmeniz öğrenciyi ve dersi önemsediğiniz görüntüsünü verir.

• İyi hazırlanın: Derse iyi hazırlanmak öğretim hedeflerine ulaşmak için önemlidir. Öğrenci öğrenmek için oradadır. Öğrenme hedeflerine ulaşılması sizin derse etkili bir biçimde hazır olmanıza bağlıdır.

• Hızlı bir şekilde derse başlayın: Öğrencilerin dikkatini ve katılımlarını sağlayacak yöntemlerle başlayarak derse hızlı ve kararlı bir başlangıç yapın.

• Tüm sınıfın katılımı konusunda ısrarcı olun: Konuyu açıklamaya başlamadan tüm sınıfın dikkatini derse toplayın.

• Sesinizi etkili bir biçimde kullanın: Ses, öğretmenin sınıfla olan etkileşiminde en önemli öğedir. Sesini etkili kullanan bir öğretmenin öğrencinin dikkatini toplamada, sesini etkili kullanamayan bir öğretmene nazaran daha avantajlıdır.

• Karışıklıklarla uğraşabilmek için açık stratejileriniz olsun: Beklenmeyen bir durumda nasıl davranılacağı bilinirse sorunlar kolayca halledilebilir.

• Karşılaştırma yapmaktan kaçının: Öğrenci performansları hakkında karşılaştırma yapmak sınıfta bölünmelere neden olabilir. Düşük performanslı öğrencilerin tamamen kaybedilmesine yol açabilir.

• Verdiğiniz sözleri tutmaya dikkat edin: Verilen sözlerin tutulmaması sınıfta güveni zedeleyebilir.

• Sınıfı amacına uygun bir biçimde organize edin: Oturma düzeni, araç ve gereçlerin uygun bir biçimde yerleştirilmesi iyi bir organizasyon için gereklidir.

• Öğrencilerin problemleri ile ilgilenin: Öğrencinin ders içi ve ders dışından kaynaklanan problemleri ile ilgilenmek öğrencinin derse katılımını artırabilir.

Etkili öğretmenlerin sınıf içi davranışları değerlendirildiğinde yönetim açısından liderlik özellikleri gösterdiği, duygusal yönden ise öğrencilere yakın duran, onların sınıf içi ve sınıf dışındaki problemlerine eğilen bir yol izlediği söylenebilir (Fontana'dan aktaran Terzi, 2002, s.162-170).

Sınıf Yönetiminde Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları

İstenmeyen davranışlar, sınıf etkinliklerinin akışında aksamalara neden olmakla birlikte, her kurala aykırı hareket mutlaka yanlış davranış değildir (Burden, 2006). Burden (1995)'e göre istenemeyen davranış, öğretmene müdahale eden, başkalarının öğrenme haklarına müdahale eden, psikolojik veya fiziksel olarak güvensiz olan veya mülkiyeti yok eden davranışları içerir. Çelik (2012) ise, sınıf ortamında eğitim ve öğretim etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen her türlü davranışı, istenmeyen davranış olarak tanımlar. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarını Öztürk (2008), okul veya sınıfta oluşturulmuş yazılı veya yazılı olmayan kurallara aykırı davranma ve öğretme-öğrenme faaliyetlerinin etkinliğini azaltmaya yol açan tüm davranışlar, Başar (2009), okulda eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranış, Celep (2011), sınıf ortamında öğrencilerin öğrenmesini etkileyen ve öğrencilerin kasıtlı veya kasıtsız olarak gösterdikleri davranışlar olarak tanımlamışlardır. Davranışın istenir olup olmamasının ölçütü, davranışın, davrananın, karşısındakinin, davranışın oluştuğu ortamın özelliklerine göre değişiklik gösterir (Başar, 2009, s.117). Öğrencilerin istenmeyen davranışları Evertson ve Emmer (2013) tarafından şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

Sorun Olarak Algılanmayan Davranışlar:

Kısa dikkatsizliklerdir. Ders anlatım etkinliklerinde bazı öğrencilerin konuşması, ödev üzerinde çalışırken kısa aralar vermeleri gibi ortak davranış örneklerinden oluşur. Bunlar öğrencilerin kısa duraksamalarıdır ve öğrenme ve öğretimi etkilemezler.

En Küçük Sorunlar:

Sınıf işlemleri ve kurallarına karşı olan davranışları içerir. Sınıf prosedürü ya da kuralı ile karşıtlık oluşturan, ancak sık olmadığında ders etkinliklerini bölmeyen ve öğrencilerin öğrenmesini ciddi olarak engellemeyen davranışlardır. İzinsiz sırasını terk etme, öğretmenden yardım isteme, ders sırasında konuyla ilgisiz bir şey okuma ya da yapma, birbirine not yazıp gönderme, seker yeme, bireysel ve grup çalışması sırasında gereğinden fazla sosyal konuşmalar ve yere çöp atma bu davranışlara örnektir. Bu davranışlar seyrek görünür, sınıf etkinliklerini bozar ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler (Çelik, 2012, s.154). Bu davranışlar ortaya çıktığında sınıf etkinliklerini tahrip eder ve öğrenci öğrenmesini ciddi biçimde engeller. Örneğin öğrencinin oturduğu yerden izin almadan kalkması. Bu davranışlar kısa süreli olarak oluştukları sürece küçük olan rahatsızlık verici davranışlardır.

Önemli, Ancak Etkileri ve Genişliği Sınırlandırılmış Sorunlar:

Bu davranışlar etkinliği bozan ve öğrenmeyi engelleyen davranışlardır. Ancak bu davranışlar tek bir öğrenci veya az sayıdaki öğrenci tarafından yapılan davranışlardır. Bu gruptaki davranışlar çok ciddidir ancak okul kuralları veya sınıf baskısı ile izole edilirler. Örneğin diğer öğrencilere şiddet uygulama veya kavga eylemi gibi.

Yükselme ve Yayılma Sorunları:

Küçük sorunların yayılması, büyümesi ile oluşan sorunlardır. Daha sık görülen ve böylece sınıf düzenini ve öğrenme çevresini tehdit eden orta şiddetteki davranışları içermektedir. Örneğin, pek çok öğrencinin istediği zaman odanın etrafında amaçsızca dolaşması ve sürekli ilgisiz yorumlar yapmak için söz alması etkinliklerin içerik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmen tekrarlı bir şekilde sessiz olunmasını istediğinde bile sosyal konuşmanın aynı yoğunlukta devam etmesi diğerlerinin ilgisini bölmekte, öğretmenle işbirliğini reddetme ve öğretmene karşı konuşma engelleyici olmakta ve zayıf bir sınıf atmosferine neden olmaktadır. Sınıfta sessizliğin sürekli sağlanamaması, grup çoğunluğunun sınıf eşyalarına zarar vermesi gibi sorunun devam etmesi, öğrenme çevresini ve düzenini tehdit etmeye başlar. Örneğin çoğu öğrencinin odanın içinde dolaşması ve sürekli yüksek sesle konuşması (Atıcı, 2001).

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri

Bir okulda ya da sınıfta bir disiplin problemi ortaya çıkmışsa bunun mutlaka bir nedeni vardır. Sınıfta disiplin probleminin yaşanması durumunda hemen bu davranışın altında yatan nedenlerin araştırılması gerekir. Problemin çözümü için öğretmenin davranışın nedenini bulması kesinlikle gereklidir. Ceza veya baskılarla davranışı söndürmeye veya öğrenciyi baskı altına almaya çalışmak problemi ortadan kaldırmaz, sadece geçici olarak durdurur. Eğitim öğretim ortamlarında istenmeyen davranışlar, öğrenci, öğretmen, öğretim programları, sınıfın yapısı, okulu ve çevrenin sahip olduğu özellikler gibi nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Burden (1995), öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerini, sağlık faktörleri, nörolojik koşullar, ilaçlar ve uyuşturucular, evden veya toplumdan kaynaklanan olumsuzluklar, fiziksel çevre, öğrencini yanlış kararları, sınıftaki diğer öğrenciler, öğretmenin sınıf yönetimi faktörü, öğretmenin öğretim yöntemi faktörü olarak sıralamıştır. Bazen sınıflarda ne yaparsak yapalım öğrenci ders dışı etkinliklerde bulunabilir.

Yerinde etkili bir yönetim sistemi olsa bile, öğrenciler derslere olan ilgisini kaybedebilir ve dersten uzaklaşabilir. Böyle durumlarda düzeni sağlamak için uygun stratejilerle yanıt vermeye hazır olmak gerektiğini, davranışın türünün ve altında yatan sebeplerin anlaşılmasının istenmeyen davranışa karşı verilecek tepkiyi ayarlamak için yol gösterici olabileceğini belirtmektedir. İstenmeyen davranışın değiştirilebilmesi ve gelecekte ortaya çıkacak olumsuz davranışların önlenmesi için öğrenci davranışlarının ortaya çıkma nedeninin bulunması gereklidir.

Öğrenciden Kaynaklanan Nedenler

Sınıftaki öğrenciler aynı yaş grubunda olsalar da, hem kalıtımla getirdiği özellikler hem de okul öncesi aile ve çevre yaşantısından edindiği davranışlarla farklı bireyler olarak sınıfa gelmektedir. Bu farklılıklar zaman zaman istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Sınıfta öğrenciden kaynaklanan istenmeyen davranışlar farklı sebeplerle ortaya çıkabilmektedir.

Ada (2004)'ya göre öğrenci sorun davranışları bazı amaçları hedefleyerek gerçekleştirilir. Öğrencinin bu amacına ulaşmasına ise çeşitli kaynaklar neden olur. Bu amaçların başlıcaları ilgi çekmek, güçlü olduğunu kanıtlamak, öç alma peşinde olmak, umutsuzluk ve yetersizlik duygusu yaşamaktır. Dikkat çekme amacıyla yapılan istenmeyen davranışlar, genellikle ilkokul çağında gözlenmekle birlikte, sevgi ve ilgi görme ihtiyacı olan her yaştaki öğrencide gözlenebilir. Bu tip öğrenciler öğretmenin ya da arkadaşlarının dikkatini çekmek için istenmeyen davranışlarda bulunabilirler (Erden ve Akman, 1998; İpşir, 2002). Öğretmen bu öğrencilerin istenmeyen davranışlarını görmezlikten gelip, istendik davranışlarını ödüllendirirse, istenmeyen davranışlar giderek azalabilir (İpşir, 2002).

Tertemiz'e (2003) göre öğrencilerin kendilerinden kaynaklanan istenmeyen davranışların en önemli nedeni öğrencilerin kendileri ile ilgili geliştirdikleri tutumdur. Öğrenciler kendilerini sevgisiz ya da yetersiz gördüklerinde, bu kişiliklere uygun hareket etmektedirler. Ataman (2000), öğrenci, öğretmene aşırı bağımlı ise, okulda öğretmenlerine, arkadaşlarına karşı olumsuz tavırlar sergiliyorsa, başarılı olamadığı durumlarda, kolaylıkla mutsuz oluyorsa, içe kapanık ve az konuşan biriyse, istenmeyen davranışlar ortaya çıkabileceğini, Öztürk (2008) başarı veya başarısızlığın da öğrencinin sınıf içi davranışlarını etkilediğine dikkat çekerek, faaliyetler öğrencinin ilgi ve beklentilerine cevap veremiyorsa, öğrenciler kazandırılan

davranışın önemine inanmıyorlarsa ve uygun ödüllendirme sağlanamıyorsa, öğrencilerde olumsuz davranışlara yönelme, okula ve öğretmenlere karşı olumsuz bir tutum geliştirme başlayabileceğini belirtmiştir. Çalık (2004), istenmeyen davranışlara ilişkin olarak öğrenciden kaynaklanan nedenleri şu şekilde sıralamıştır:

- Kendilerini sevgisiz ya da yetersiz görmeleri
- Dikkat çekme ve karşı gelme isteği
- Başkalarının onları eleştirmeleri, küçük düşürmeleri, kaba davranmaları, alay etmeleri
- Bir grubun üyesi olma ihtiyaçları
- Öğretmenden, sınavlardan veya sınıfta konuşmaktan korkma

Ayrıca Yiğit (2005), ailenin eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri de öğrencinin sosyal davranışlarını etkilemektedir. Akademik başarısı düşük olan, aile içerisinde bazı sorunlar yaşayan, genellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki düzensiz aile yapısından gelen çocukların daha çok istenmeyen davranışta bulunduklarını belirtmiştir.

Öğrencinin kalıcı bir hastalığa sahip olması, fiziksel özürlü olması veya herhangi bir vücut uzvunun eksikliği, çevresindeki akranlarından farklı fiziksel gelişim özelliklerine sahip olması vb. nedenlerle öğrencinin yapmak istediklerine fiziksel durumunun engel olması, arkadaşları arasında yeterli ilgiyi görememesi, alay konusu olması öğrencilerin olumsuz davranışlar göstermelerine neden olarak gösterilebilir (Dağdelen, 1999, s.13). Burden (1995)' e göre, öğrencinin davranış sorunları sağlık faktörü ile ilişkili olabilir, yetersiz uyku, alerji, hastalık veya yetersiz beslenme öğrencinin bir görevi tamamlama ya da başkalarıyla iletişim kurma yeteneğini büyük ölçüde etkileyebilir. Bunun yanında Burden (1995), dikkat eksikliği gibi beynin bir alanının gereği gibi çalışmasını engelleyen nörolojik bir rahatsızlığın veya kullanılan ilaç ya da uyuşturucuların da öğrencilerin istenmeyen davranışlarına sebep olabileceğini söylemektedir. Yazılanları göremeyen ya da söylenenleri duyamayan bir öğrencinin dikkatinin dağılması ve istenmeyen davranışlara yönelmesi olağandır. Öğretmenin, görmesinde ya da işitmesinde sorun olan bu öğrencileri ön sıralara oturtması ve onları da eğitim öğretim sürecine katarak onlarda eğitimin amacı olan davranış değişikliğini sağlaması gerekir.

Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler

İstenmeyen davranışların oluşmasında öğretmenlerin alan bilgisi ve sınıf içi uygulamaları büyük rol oynamaktadır. Sınıf içi sorun olan davranışların en önemli nedenleri, öğretmenin planlama ve uygulama ile ilgili yetersizlikleri, öğrencilerin hangi davranışı neden yapabileceğine dair öngörü ve sınıf yönetimi eksiklikleridir ortaya çıkan sorunları yanlış çözüm denemeleridir. Öğretmenin planlı olmayışı, ders anında neyi ne zaman nerede yapacağını bilememesi ya da hazırlıklı gelmemesi, etkinlikler arasında kopuklukların yaşanması, dersin işlenişi sırasında boşluklar yaratabilmekte, boşluklar düzensizliğe yol açmakta ve sonuçta öğretmen istenmeyen davranışlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Öztürk, 2001, s.25). Öğretmenler sınıfa planlı girdiğinde, sınıfta neyi ne zaman yapacağını bildiğinde, sınıf iklimini öğrencinin beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturduğunda, karşılaştığı sorunları çözmede kararlı ve tutarlı tutumlar sergilediğinde olumsuz davranışlarla karşılaşma olasılığı azalacaktır.

Pagliaro (2011) sınıfta ortaya çıkan istenmeyen davranışlarının önemli bir kısmının öğretmenden kaynaklandığını ifade etmektedir (Pagliaro'dan aktaran Elma, 2014, s.221). Elma (2014)'ya göre alaycı ve aşağılayıcı tutumlar, kin gütme, öğrenci kayırma, bir şeyi gereğinden fazla büyütme, öğrencinin sözünü kesme, aşırı yönlendirici, sıkıcı ders anlatma, öğrenci başarısızlıklarını vurgulama, öğrenci özelliklerini dikkate almadan herkese aynı ödevi verme, tutarsız davranma gibi öğretmen davranışları sınıf içinde istenmeyen davranışlara kaynaklık etmektedir. Hargreaves (1982), öğretmenlerin yıkıcı davranış olarak gördüklerinin aslında öğrencilerin öğretmen davranışlarından etkilediği için meşru eleştiri niteliğinde olabileceğini söylemiştir. Okulların alt düzey öğrencilere saygınlık göstermediğini ve öğrencilerin bu duruma yanıt olarak eğitim öğretim etkinliklerini reddedeceklerini belirtmektedir (Hargreaves'den aktaran Jones & Jones, 1998).

Burden (1995), uygunsuz öğretmen davranışlarını, aşırı negatif olma, otoritere bir tutum sergileme, durumlara aşırı tepki verme, öğrencileri suçlama, net bir öğretim hedefinden yoksun olma, daha önce öğrenilmiş konuları tekrarlama veya gözden geçirme, ders sırasında çok uzun süre ara verme, derste bir öğrenciyle ilgilenme ve öğrencilerin yeteneklerinin tanınmaması olarak sıralamıştır. Başar (2009), öğretmenin yanlış anlaşılmamak için açık olması gerektiğini, söylediklerinin, sorduklarının, beklentilerinin öğrenci tarafından anlaşılmadığında istenmeyen davranışı artıracağını belirtmiştir.

Öğretmenin görünüşü, davranışı, konuşması öğrenci tarafından sürekli izlenmekte ve birçok öğrenci öğretmenini örnek almaktadır. Bu nedenle öğretmenler hem bilgisi hem görgüsüyle öğrencilere iyi birer rol model olmalıdır. Öğretmenin farkında olmadan söylediği kötü bir söz veya yaptığı yanlış bir davranış öğrenci tarafından görüldüğünde öğrenci bunu normal olarak algılayıp kendisi de yapabilmektedir. Başar (2009), bu konuda öğretmenlerin özellikle bir sınıfla ilk derse başladığı dönemlerde kendilerini bir videoda izlemesini veya öğrencilerden isim yazmadan, kendisini anlatan birkaç cümle yazmalarını isteyerek kendilerini değerlendirmelerini önermektedir. Böylelikle öğretmenler öğrenciler üzerinde bıraktıkları izlenimi görebilecek ve farkında olmadan yaptıkları hatalarını düzeltme fırsatı elde edeceklerdir.

Jones and Jones (1998)'e göre ise son on yılda öğretmenler daha eski öğretmenlere göre sınıf yönetimi alanında sınıflara daha donanım olarak girmektedir. Öğretmenlerin becerilerini arttırmak verimsiz öğrenci davranışlarıyla mücadelede önemli bir unsur olmaya devam etmekle birlikte, sınıf disiplininin yoğunlaşmış sorunlarının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için diğer değişkenler göz önüne alınmalıdır.

Wasicsko and Ross (1982) sınıf içinde oluşan disiplin sorunlarından çoğunun öğretmenler tarafından yaratıldığını ileri sürmekte ve öğretmenlerin aşağıda belirtilen davranışları sergilediklerinde disiplin sorunları yarattıklarına inanmaktadırlar (Wasicsko & Ross'dan aktaran Aksoy, 2000, s.6)

- Öğrenciden en kötüsünü beklemek,
- Öğretmenin öğrencilerden ne beklediğini asla söylememesi,
- Öğrencileri sık sık cezalandırmak ve eleştirmek,
- Bir öğrenci olumsuz davranış gösterdiğinde bütün sınıfı cezalandırmak,
- Öğrencilere hiçbir zaman ayrıcalıklar vermemek,
- Öğretmenin gördüğü her olumsuz davranışı cezalandırması,
- Öğrencileri sık sık tehdit etmek ve uyarmak,
- Her öğrenci için aynı ceza yöntemini kullanmak,
- Ev ödevlerini bir ceza yöntemi olarak kullanmak,
- Öğrencilerden kişisel olarak uzak durmak veya onlara soğuk davranmak.

Timmereck (1978) de disiplin olaylarının nedenleri ile ilgili yaptığı araştırmada, disiplin sorunlarının temel nedeninin öğretmenden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenden kaynaklanan nedenlerden bazıları; derse yeterince hazırlanmamak, öğretme becerisinin

olmaması, esnek ve objektif olmamak, disiplin ve davranışlarda tutarlı olmamak yeni fikir ve yaratıcılığa açık olmamak, adil olmamak, öğrencilere karşı saldırgan tutumlar sergilemek, dinleme becerisini gösterememek, zamanı iyi kullanamamak, öğretim materyallerini kullanmada yetersiz olmak, öğrenci ihtiyaçlarına tepki vermemek, sabırsız olmak, kişisel anlayış ve sempati göstermemek, olumlu pekiştireç kullanmamak, öğrenme merkezli değil not merkezli olmak, kural ve sınırlar koyamamak, öğrencileri birbirleri ile kıyaslamak, bazı öğrencileri daha çok tutmak (Timmereck'den aktaran Aksoy, 2000, s.6).

Toplumsal Nedenler ve Geçmiş Yaşantılar

Başar (2009)'a göre öğrencinin aile ortamı, yaşantı çevresi ve okul, onun davranışının temel kaynaklarıdır. Bu çevredeki insanların eğitilmişlik düzeyleri, öğrencilerin davranışlarına yansır, sınıf içine taşınır.

Okulun dışında yaşanan toplumsal gelişmeler ve değişmeler sınıf ortamını doğrudan etkiler. Sınıfta yaşanan disiplin problemleri toplumsal problemlerin bir yansıması olarak görülür (Okutan, 2008, s.4). Hızlı toplumsal değişimler, teknolojik gelişmeler, bilgi patlamaları öğrencilerin davranışlarını yönlendirmektedir. Öğrencilerde yetişkinlerin hiç de alışık olmadıkları, yadırgadıkları davranışlar izlenmektedir. Okul ortamında yetişkinler, bu davranışları algılamakta güçlük çekmekte ve cezaya başvurarak problemi çözebileceğini düşünmektedir (Okutan, 2008).

Burden (1995), öğrencinin evindeki koşulların da davranış sorunları yaratabileceğini belirtmektedir. Örneğin öğrencinin giyim ve barınma ihtiyacının yeterince karşılanamaması, aile denetiminin zayıf olması, aşırı baskıcı ebeveyn tutumları, anne-babanın boşanması, bir arkadaş veya akrabanın ölümü gibi olaylar sorun davranışlarla ilişki olabilir.

Aile yapıları da öğrenci davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Birey gibi her aile kendine has özellik gösterir. Hiçbir aile bir diğerine benzemez ve her aile özel yapıdadır (Güven, 2008, s.235). Özellikle geniş aile ve geçiş ailesi yapısında olan ailelerin çocukları otorite, çevreye uyum ve toplumsal kurallara uyum konularında sorunlar yaşayabilmektedir.

Geniş aile birkaç kuşağın bir arada yaşadığı, toplumsal yaşam sorumluluklarının aile üyelerinin tümüne dağılmış olan, dolayısıyla bireylerin toplumsal sorumluluklarının azaldığı aile biçimidir. Geniş ailelerde toplumsal sorumluluklar azalsa da, aile içi kurallara uyma sorumluluğu artmakta ve bireylerin davranış özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Ayrıca geniş

ailelerde anne-babaların çocukları ile yakın ilişkiler kurmaları ve onların eğitimiyle yakından ilgilenmeleri konusunda bazı sorunlar yaşanabilir. Bu tür ailelerde çocuğun yetiştirilme sorumluluğunu ailedeki büyük ebeveynler almak isteyebilir. Bu da çocuğun farklı tutumlar görmesine ve bu durumdan olumsuz etkilenmesine neden olabilir (Güven, 2008, s.236)

Geçiş ailesi, görünüşte çekirdek aileye benzeyen ancak geniş aile bağlantılarını sürdüren, geleneksel yaşam tarzı ve kurallarına da uymaya çalışan aile türüdür (Güven, 2008, s.236). Ülkemizde kırsal kesimden kentlere göç eden aileler genellikle aynı bölgeden gelen diğer ailelerle aynı bölgelere yerleşmektedir. Geçiş ailelerinde ana babalar geleneksel değer ve kurallara bağlı kalmaya çalıştıklarından çocuklarına da bu kurallara uymaları yönünde baskı yapabilirler. Çocuklar kentsel yaşam sürecinde kültürel farklılıklara uyum sağlamaya çalışırken geri kalmışlık ve dışlanmışlık hissine kapılabilir. Bu duygular ana-baba ve çocuklar arasında çatışmaya ve anlaşmazlıklara neden olabilir (Güven, 2008).

Öğrenci davranışı üzerinde etki eden bir diğer toplumsal durum ise televizyon programlarıdır. Burden (1995) televizyonun çocukların inanç ve davranışları üzerindeki etkileri konusunda kayda değer endişe ve tartışma olduğunu vurgulayarak, televizyondaki şiddet içerikli yayınların bazı çocukları daha agresif olamaya yönlendirebileceğini belirtmiştir. Televizyonlarda yer alan dizi, film, haber bültenleri ve hatta çizgi filmlerde şiddetin işleniş biçimi ve şiddet kullananların birer kahraman gibi gösterilmesi öğrencilerin davranışlarını ciddi boyutta etkilemektedir. Öğrenciler rol model olarak gördükleri televizyon figürleri daha ilkokul yıllarında kendi arkadaş gruplarını "çete" olarak görebiliyor ve bu çeteleri ile diğer öğrencilere okulu dayanılamaz bir yer haline getirebiliyorlar (Okutan, 2008).

Değişen toplumla birlikte aile yapıları da değişime uğramıştır. Kentlere göç ve değişen aile yapılarıyla birlikte çalışan nüfusun yapısı da değişmiş, kadın nüfusun iş gücüne katılımı artmıştır. Okutan (2008)'e göre çalışan anne-baba olan ailelerde çocuklar günün belli saatlerinde yetişkin kontrolü olmaksızın vakit geçirmeye başlamıştır. Aileler çocuklarının fiziksel ihtiyaçlarını ve ait olma ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir. Aile ortamının çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamaması ve buna bağlı olarak davranış problemlerinin oluşması, okulları, çocukların eğitiminin yanında ailelerin de eğitilmesi gibi bir zorunlulukla karşı karşıya bırakmıştır. Aile stresinin, öğrencilerin okulda etkin bir şekilde çalışabilme becerilerini açıkça etkilediği görülmektedir (Jones & Jones, 1998).

Geçmiş yaşantılarında toplum, aile, medya vs. gibi etkenler çocuklarda istemeyen davranışların oluşmasına kaynaklık edebilmektedir. Toplumsal yaşantılarımızda meydana gelen değişim ve gelişimler bir yönden hayatlarımıza olumlu katkılar sunarken diğer taraftan bireyleri yalnızlaştırmakta, bencil, iletişim kuramayan, duyguları nispeten körelen bireyler ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde birçok çocuk neredeyse daha konuşamaya başlamadan tablet, akıllı telefon ve bilgisayarla tanışmaktadır. Ve ne yazık ki ebeveynler çocuklarının bu tür aletleri kullanmalarını zekâ göstergesi sayıp mutlu olmaktadır. Ancak burada biz bekleyen tehlikeler vardır. Çocuklarımız arkadaşlık kuramamakta, kardeşi yoksa neredeyse okula başlayana kadar düzenli oyun oynayacağı, paylaşacağı, kuralları öğreneceği kısacası sosyalleşeceği ortamalar bulamamaktadır. Bu tür çocuklar okula başladığında da sorunlarını kendileriyle getirmekte, arkadaşları, öğretmeni ile iletişim kurmakta zorlanmakta, kimseye güvenmemekte, grup etkinliklerinde dışarda kalmakta ve bağlanma problemleri yaşamaktadırlar. Başar (2009) göre bu tür grup dışında kalma tehlikesi yaşayan çocuklarla ilgilenilmeli, onlara, yapabilecekleri görevler verilerek gruba ve sınıf etkinliklerine katılmaları sağlanmalıdır.

Program Ve Öğretim Yöntemlerinden Kaynaklanan Nedenler

Öğrencilerin gelişim durumuna, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu düşük olan bir eğitim programı, pratik yararlılığı az olan içerik ve iyi bir kurgu ile sürekliliği sağlanamamış program uygulaması, sınıf içinde istenmeyen davranışların kaynaklarındandır (Başar, 2009, s.138).

Eğitim programları genelde orta seviye öğrenciyi hedef alarak hazırlanır. Bu programlarla eğitim yapmak üst seviye öğrenciye çok basit geldiğinden kolaylıkla yapabilmekte ve çoğunlukla ciddi bulmamakta iken alt seviye öğrenci içinse motive olmayı engelleyecek kadar zor olabilmektedir. Sınıfta bu tür öğrenciler bulunduğunda bu öğrenciler derste sıkılacak ve ister istemez ders düzenini bozucu etkinliklere yönelecektir. Öğretmenin bu öğrencilerle özel ilgilenip takip etmesi, bu öğrencilere özel çalışmalar yaptırarak öğrencilerin hem okuldan soğumaları engellenmeli hem de derse katılımları sağlanarak sınıf içi düzen korunmalıdır.

Öğretmenler dersi ilgi çekmeyen, etkisiz bir sunumla anlatırsa, öğrenci motivasyonunu artıracak etkinlere yer vermezse öğrenciler derse ilgisini kaybedebilir. Öğrenciler dersle

ilgilenmeyince öğretmeni dinlememe ve istenmeyen davranışlara yönelme olasılığı artar (Burden, 1995). Bunun yanında ders anlatımda hep aynı yöntemlerin kullanılması, tekdüze bir ders işlenişi öğrencilerin sıkılmasına neden olarak onları ders dışı davranışlara yönlendirir (Başar, 2009). Öğrenci çabasına ağırlık veren yöntemler, eğer sınıf etkinlikleri yapılanmış, uygun program hazırlanmış, öğretmen öğrenci istekliliği sağlanmışsa, sınıf düzeninin iyi olmadığı görüntüsüne karşın, daha az istenmeyen davranış ortaya çıkar. Öğrencilerin etkileşimde bulunmalarını ve daha etkili bir şekilde işbirliği yapmalarını öğretmek üzerine odaklanan sınıf yönetimi yöntemlerini kullanmak yalnızca sınıftaki olumlu davranışları artırmakla kalmaz aynı zamanda öğrencilerin önemli yaşam becerileri geliştirmelerine yardım eder (Jones & Jones, 1998).

Öğretmen derse hazırlıklı gelmemişse, sınıf yönetimi bilgi ve becerisi zayıf ise ve öğrencilerin bağımsız kaldığı süreler planlanmamış ise istenmeyen davranışlar oluşacaktır. Derslerin iyi planlanması ve tüm öğrencilerin dikkatini çekecek, katılımını sağlayacak öğretim yöntem ve etkinlikleri ile sınıfta oluşabilecek istenmeyen davranışların önüne geçilebilir.

Başar (2009)'a göre, öğrencileri sürekli çalışır halde tutan, sınıf etkinliklerinin kesintisiz sürmesini sağlayan, ilgi ve dikkati sürekli hale getiren yöntemler, istenmeyen davranışları da önlemektedir.

Sınıf Düzeninden Kaynaklanan Nedenler

Sınıf ortamı öğrenme-öğretme sürecinin gerçekleştiği yani davranış değişikliklerinin oluştuğu kompleks bir ortamdır (Çeliköz, 2008, s.66). Sınıfın görüntüsü, sıraların düzeni ve oturmaya uygunluğu, ısı ve ışık durumu gibi öğelerin istenilen nitelikte olmaması sınıf etkileşimini olumsuz yönde etkiler ve problem davranışların meydana gelmesine yol açar (Öztürk, 2008, s.156). Sınıfın sıcaklığı, aydınlatması ve gürültüsü gibi fiziksel özellikler öğrenci davranışlarını etkiler. Bu faktörler öğrencinin dersi anlama konusunda yetersizliğine katkıda bulunabilir, dikkatsizlik ve yanlış davranışa neden olabilir (Burden, 1995).

Fiziksel ortam, eğitim etkinlikleri için ayrılan mekânın özelliklerini belirtir. Sıra, masa, dolap, vb. araçlarla, boş alanlar, mekânın ısı ışık ve renk düzeni gibi bir dizi etken, ortamın fiziksel değişkenlerini oluşturur. Öğretmen- öğrenci ilişkileri, geniş ölçüde bu fiziksel

değişkenle tarafından etkilenir. Fiziksel ortamın uygunluğu, etkili öğrenme- öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır (Aydın, 2013, s.35).

Sınıf mevcutları hem öğrenme-öğretme sürecini hem de öğrenci davranışlarını etkileyen bir unsurdur. Kalabalık sınıflar öğrenci öğretmen iletişimini olumsuz etkiler, öğretmenin bir derste her öğrenci için kullandığı zamanı azalır ve öğretmenin öğrencileri kontrolü zorlaşır. Yapılan araştırmalar sınıf mevcutları ile akademik başarının ters orantılı olduğunu göstermektedir (Celep, 2011; Çeliköz, 2008; Öztürk, 2008). Mevcudu 20-25 ve daha az olan sınıflarda öğrenci öğretmen, öğrenci-öğrenci etkileşimi daha iyi olacağından, öğretmenin öğrencileri kontrol etmesi kolaylaşacak ve öğrencilerin dersten koparak başka etkinliklere yönelme olasılığı, dolayısıyla olumsuz, ders akışını bozacak, davranışların ortaya çıkma ihtimali azalacaktır. Sınıf mevcutları arttıkça öğrencileri kontrol etmek zorlaşacak, öğretmen her öğrenci ile ilgilenecek zaman bulamayacak, öğrenme öğretme faaliyetlerinden kaçmak isteyen öğrenciler arka sıralara yerleşerek gözetim ve denetimden uzaklaşmaya çalışacaktır.

Sınıfın ısı durumu da motivasyon ve öğrenme üzerinde etkilidir. Yüksek veya düşük sıcaklık öğrencilerin bedensel ve zihinsel aktivitelerini etkileyerek ilgi ve dikkatlerinin dağılmasına neden olabilmektedir. Normal giyinen bir insan için ideal sınıf sıcaklığının 20-22 C^o düzeyinde olması öğrenmeyi kolaylaştırıcı etki yapmaktadır (Çeliköz, 2008, s.54). Soğuktan üşüyen ya da sıcaktan bunalan öğrencinin dikkati dağılacak zihni ısınmaya veya serinlemeye odaklanacak ve zamanla istenmeyen davranışlara yönelecektir.

Öğrenme düşünsel yanı olduğu kadar görsel yanı da olan bir etkinliktir. Görme engeli olmayan bir öğrencinin ışık olmadan öğrenme faaliyetlerini etkili bir şekilde gerçekleştirmesi oldukça güçtür (Özer, 2014, s.72). Eğitim ortamlarının aydınlatılmasında hem doğal hem yapay kaynaklar kullanılsa da, öğrenci performansı ve başarısı açısından gün ışının daha etkili olduğu, ayrıca insanın ruh halini etkilediği de bilinmektedir (Özer, 2014; Aydın, 2013).

Her rengin kendine özgü dili ve duygu dünyası vardır. Sınıfta iyi bir renk uyumunun sağlanması, göz estetiği ve zihinsel etkinlik açısından uyarıcı etkiler yaratabilir (Aydın, 2013).

Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Kullanılabilecek Yol ve Yöntemler

Sınıf ortamında istenmeyen davranış ortaya çıktığı zaman, öğretmenin hemen bunu fark edip giderme stratejisine karar vermesi gerekir (Öztürk, 2008, s.183). Davranışlara tepki vermeden önce davranışın niteliğine de dikkat etmek gerekir. Öğretmen sorunu giderme stratejisi belirlerken, öğrencinin bu davranışı bilerek yapıp yapmadığına, ne sıklıkta tekrarladığına ve davranışın sonucunun ne kadar yıkıcı olduğuna bakmalıdır. Öğretmenler bazen küçük yanlış davranışları göz ardı eder, çünkü bazen davranışa müdahale etmek, yanlış davranıştan daha rahatsız edici olabilir. Hatalı davranışa karşı verilecek tepki seçilirken, yanlış davranışın ciddiyet derecesi hesaba katılmalıdır (Burden, 1995). Davranış sorunları olan öğrencilerle çalışan herkes, bu çocukların çok iyi düzenlenmiş eğitim ortamlarında bile zaman zaman uygunsuz davranışlar sergileyebileceğini bilmektedir. Öğretmenler sınıftaki zamanlarının bir kısmını sınıfta meydana gelen istenmeyen davranışlarla baş etmek için harcamakta ve öğrenme için kullanılması gereken zaman boşa geçmektedir. Her öğretmen sorunsuz bir sınıfı olsun ister. Ancak farklı özellik ve beklentilere sahip onlarca insanın bulunduğu sınıfların sorunsuz olması neredeyse imkânsızdır. Sınıfta birçok sorunla karşılaşan öğretmen zaman zaman sorunlarla baş edemez hale gelebilmektedir. Sınıfta öğretim işinin yanında öğrencilerine olumlu davranış kazandırmaya, kimi zamanda olumsuz davranışları değiştirmeye çalışan öğretmen bu sorunları çözmek için çok zaman ve enerji kaybetmektedir. Var olan olumsuz davranışı değiştirmek çoğu zaman yeni davranış kazandırmaktan daha zordur. Bu durumda öğretmene düşen, öncelikle sınıfta istenmeyen davranışların oluşmasına engel olmak, söz konusu davranışlar meydana geldiğinde de duruma uygun yaklaşımları izleyerek, davranışın sönmesini sağlamaya çalışmaktır (Pala, 2005, s.172)

Öğretmenlerin, öğretim becerilerini desteklemek için davranış yönetim becerileri birikimine ihtiyaçları vardır. Öğretmenler sınıf yönetiminde, öğrencilerin uygun olmayan davranışlarını inceleme ve düzeltme yönelik danışmanlık ve davranış yönetim becerisine sahip olmalıdır (Jones & Jones 1998). Sınıf içi olumsuz öğrenci davranışlarını azaltmak için pek çok çözüm önerisi ileri sürülmektedir. Bu önerilerin bazıları, fiziki ortamın iyileştirilmesi, programın çekici hale getirilmesi, rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması vb. pahalı ve uzun zaman isteyen önerilerdir. Fazla zaman ve para gerektirmeyen ve doğrudan uygulamaya geçirilebilecek bazı yollar da vardır (Aksoy, 2000).

İstenmeyen davranışlarla başa çıkma konusunda alan yazında çeşitli öneriler yer almaktadır. Sorunu anlama, görmezden gelme, uyarma, göz kontağı kurma, dokunma, fiziki yakınlık, soru sorma, derste değişiklik yapmak, sorumluluk vermek, öğrenciyle konuşmak, okul yönetimi ve aile ile ilişki kurmak, ceza vermek bunların başlıcalarıdır (Öztürk, 2008; Aydın, 2013; Başar, 2009). Ancak farklı özelliklere sahip insanlardan meydana gelen sınıflarda tek bir model kullanılarak olumsuz davranışların önleneceğini düşünmek yanlış olur. Öğretmenler alanlarıyla ilgili yenilikleri takip ederek kendilerini sürekli geliştirmeli, bu konuda geliştirilmiş modellerden de yararlanarak kendi sınıfına, öğrenci özelliklerine uygun sınıf yönetimi yaklaşımını oluşturmalıdır.

Sorunu Anlamak

Sorunu anlamak çözüm için yol göstericidir. Davranışı anlamak, mevcut sorunların nedenlerini tanımlamanın ötesinde, gelecekte ortaya çıkabilecek olan istenmeyen davranışların kestirilmesi açısından da gereklidir (Aydın, 2013, s.178). Öğrencinin neyi, neden yaptığını bilmeden sadece sonuca göre davranmak yanlış olacak ve istenmeyen davranışı sonlandırmayacaktır. Davranışın belirlenmesi, davranış, davrananlar ve ortam hakkında bilgi toplamayı gerektirir. Durumla ilgili sorular, olasılıklar, değerlendirme ölçütlerinin seçimi, önceliklerin belirlenmesi, çözüm seçenekleri oluşturma, amaçlarla davranışı karşılaştırma daha karmaşık davranışlarda yapılması gerekenleri gösterir (Başar, 2009).

Görmezden Gelmek

Bazı davranışlar, yoğunluk, süreklilik ve yaygınlık göstermeyen, sadece o anın durumsal koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan masum öğrenci kusurlarıdır. Bu tür sorunları, bir problem durumu gibi algılamak doğru değildir (Aydın, 2013, s.187). Sorun fazla bozucu değilse, hemen olup bitiyorsa davranışı görmezden gelmek, gereğinden fazla önem verip sorunun büyümesini önler, davranışı söndürür (Başar, 2009). Hangi davranışların görmezden gelineceğine dikkat edilmelidir. Bozucu davranışlara yol açmayan, tekrarlamayan, anlık olmuş, dikkat çekme, ilgi beklentisi veya dikkatsizlik sonucu yapılan davranışlar görmezden gelinmelidir. Öğretmenin görmezden gelerek önemsiz olduğunu belli

etmesi, davranışı geçici bir süre ile sıklaştıracak ancak sonrasında sönme gerçekleşecektir (Aksüt, 2007, s.155).

Uyarmak

Öğrencinin farkında olmadan veya yanlış öğrenmeler sonucu sınıfa taşıdığı istenmeyen davranışları öğretmenin zaman kaybetmeden uyarması önerilmektedir (Başar, 2009). Uyarma istenmeyen davranışın düzeyine göre farklı şekillerde uygulanabilir. Örneğin, öğrenci ile göz teması kurmak, dolaylı olarak soruna dikkat çekmek ya da doğrudan uyarmak mümkündür (Aydın, 2013, s.188). Hangi yöntemin kullanılacağı davranışın şiddeti, sıklığı ve dersi engelleme durumuna bağlı olarak öğretmen tarafından belirlenmelidir.

Dikkat Çekmek

Bazı durumlarda dolaylı veya doğrudan uyarılar etkisiz kalabilir. Dikkat çekmek, kişi ya da grup düzeyinde uyarının ötesinde, cezaya yönelik çağrışımlar da içeren davranış bozuklukları için uygulanır. Ders düzenini bozacak şekilde konuşmak veya sınıfta dolaşmak bu davranışlara örnek olabilir (Aydın, 2013). Bu tür davranışlarla karşılaşıldığında, öğretmen öğrencilere kuralları hatırlatan konuşma yapmalı, grubun geneli bu davranış için uyarılmalı bu konuya dikkat çekilmelidir.

Derste Değişiklik Yapmak

İstenemeyen davranış derse ilginin azaldığını, öğrencilerin dikkatinin dağıldığını gösterir. Sınıf etkinliklerine katılmayan öğrenciler sorun yaratır, diğer öğrencileri de etkinlikten koparabilir. Böyle durumlarda sürdürülen etkinliğe ara vermek veya başka bir etkinliğe geçmek öğrenci dikkatini toplamak ve ders dışı etkinliklere yönelmesini engellemek için kullanılabilecek bir yoldur (Başar, 2009).

Sorumluluk Vermek

Yapacak bir işi olamadığın düşünen veya yaptığı iş ona ilginç gelmeyen öğrencinin istenmeyen davranışlara yönelmesi doğaldır (Başar, 2009, s.169). Böyle durumlarda

öğrenciye ilginç ve eğlenceli gelebilecek zevk duyarak yapacağı veya kendini değerli hissettirecek bir işin sorumluluğu verilerek, istenmeyen davranıştan uzaklaşması sağlanabilir. Bu konuda, sınıfın en yaramazını sınıf başkanı yapma, böylece öncelikle kendisinin örnek davranışlar göstermesi sorumluluğunu vererek, uygun davranışlara yönelmesini sağlamaya çalışmak öğretmenlerimizin sıkça kullandığı bir yöntemdir.

Öğrenciyle Konuşmak

Öğrenciyle görüşmede, öğretmenin, sorun yaratan çocukla konuşmayı uygun bulması ve ne yapmak istediğine dair niyetinin açık olması gerekir (Balay, 2014, s.99). Öğrenci ile konuşmanın amacı, diğer yöntemlerle yaptığının yanlışlığını anlayamayan öğrencinin bu anlayışa ulaşmasını, öğretmenin bu konudaki kararlılığını bilmesini sağlamak, davranışın düzelmesine yardım etmek olmalıdır (Başar, 2009). Öğretmen öğrencisine gözdağı vermekten çok onunla olumlu iletişim kurarak sorunu çözmenin yollarını aramalı ve çocuğa bu mesajı vermelidir.

Okul Yönetimi ve Aile İle İlişki Kurmak

Sınıf içinde sıkıntı yaratan durumlarla yalnız uğraşmak yerine, gerektiğinde okul yönetimi ve aile ile yardımlaşılmalıdır. Öğretmen zor durumda kaldığında, sorun okul veya aileden kaynaklandığında veya çözüm için onların katkısı gerektiğinde bu yol kullanılmalıdır (Başar, 2009). Öğretmenler birçok sorunu sınıf içinde çözüme kavuşturuyor olsalar da, okul içinde veya çevrede oluşan şiddet grupları, madde bağımlılıkları, devamsızlık, yalancılık, okuldan kaçma, sosyal uyum güçlükleri, saldırganlık gibi istenmeyen davranışlarla karşılaşıldığında öğretmen yalnız başına çözüm üretmekte zorlanmaktadır (Aydın, 2013). Bu tür sorunların çözümün de okul yönetimi ve aileden yardım almak faydalı olabilmektedir.

Ceza Vermek

En kötü aracın bile kullanılması gereken yerler olabilir, ceza da bunlardan biridir. Ceza istenmeyen davranışlara karşı en son kullanılmalıdır. Ceza davranışla orantılı olmalı, o davranışın yinelenmesini engelleyecek şekilde uygulanmalı, bunun için öğrenci neyi nasıl yaptığı için ceza aldığını bilmelidir. Ceza istenmeyeni vermek veya istenenden yoksun

bırakmak şeklinde kullanılabilir. Örneğin, zor ve zevksiz işlerde görevlendirmek, gruptan, oyundan, dersten ayırmak, arkadaşlarına sırtı dönük bir süre beklemek, istediği bir şeyi yapmamak gibi (Başar, 2009).

Üstü Kapalı İfadeleri Açık Ve Anlaşılır Kılmak

Birçok öğretmen sınıfında "uslu durun", "yaramazlık yapmayın" veya iyi davranın gibi ifadeleri sıkça kullanmaktadır. Ancak birçok çocuk için bu kavramlar açıkça anlaşılır değildir. Çocuklar bazen yaşları gereği bazen de aile ve çevreden öğrendiklerinden dolayı bu kavramları farklı anlamlandırabilmektedirler. Öğretmenler sınıflarında anlaşılmadık kavramlar veya aydınlatılmamış karanlık noktalar bırakmamalıdır. "uslu durun", yaramazlık yapmayın" veya iyi davranın" derken neyi kastettiğini, iyi davranışların hangileri olduğunu, öğrenci ne yaptığında uslu durmuş olacağını, öğrencilerden ne yapmalarını bekliyor, ne yapmamalarını istiyorsa açık ifadelerle anlatmalıdır (Aksoy, 2000).

Tutarlılık

Öğretmen sınıf içi etkinlikler ve kurallar konusunda her zaman ve tüm öğrenciler için aynı yol ve yöntemleri izlemelidir (Aksoy, 2000). Öğrenciler her an öğretmeni gözlemlemekte ve onun davranışlarına göre davranışlarını şekillendirmektedir. Öğretmenin daha başarılı öğrencilere ayrıcalık tanıması, verdiği sözleri tutmaması ve hatta sinirlendiğinde savurduğu tehditleri yerine getirmemesi bile onun güvenirliğini sarsacaktır. Öğretmen yaptıkları ve söyledikleriyle çelişmemeli ve öncelikle kendisi iyi bir örnek olmalıdır.

Cezadan Çok Ödül Kullanmak

Sınıf içinde öğrencilerin istenmeyen davranışlarında artışa neden olan önemli etkenlerden biri de cezalara aşırı şekilde başvurmaktır. İster büyük ister küçük olsun olumsuz davranışlara karşılık olarak verilen cezaların ciddi sonuçlara yol açtığı ve olumsuz davranışlarda artışa neden olduğu araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur (Aksoy, 2000).

Sen Mesajı Yerine Ben Mesajı Kullanmak

Sınıfta daha fazla soruna neden olan bu girişimlerden biri de ben mesajı yerine sen mesajı kullanmaktır. Sen mesajı genellikle kızgınlık ifade eder ve olumsuz yargı içerir. Sen mesajı öğrenciye, yaptığı davranışın diğerleri üzerinde yarattığı etkilerin farkına varmasını sağlamaz ve iletişimi engeller (Aksoy, 2000, s.8). Örneğin, "dersi neden dinlemiyorsun", "ödevini neden yapmadın", "sen adam olmazsın", "sen hiç söz dinlemiyorsun" vb.

Bu olumsuz etkileri nedeniyle sen mesajı yerine ben mesajı kullanılmasının daha uygun ve etkili bir yol olduğu sınıf yönetimi ve disipline yönelik hemen hemen tüm çalışmalarda vurgulanmaktadır (Aksoy, 2000, s.8).

Pozitif Öğretmen- Öğrenci Etkileşimi

Öğrencilerin başarı ve davranışlarını çok yönlü ve yakından etkileyen en önemli etkenlerin başında öğretmenlerin sahip olduğu kişisel ve mesleki nitelikler gelmektedir (Aksoy, 2000, s.8). Birçok öğrencinin kendisine model olarak aldığı öğretmenler, olumlu davranış konusunda da öğrencilerine öncülük etmeli, öncelikle kendileri doğru davranışları sergileyerek onların doğru davranışları öğrenmesini sağlamalıdır. Bazı öğretmen davranışları öğrenciler üzerinde huzursuzluk yaratır ve olumsuz davranışlarda artışa neden olur. Öğretmenlerin bazen bilerek bazen farkında olmadan yaptıkları bu davranışlardan bazıları sürekli azarlama, tehdit etme, kıyaslama, bağırma, soğuk ve ilgisiz davranma, her olumsuz davranışı cezalandırma, küçümseme, olumsuz yönde eleştirmedir (Aksoy, 2000).

Oysa bir model olarak öğretmen olumsuz davranışlara karşı kararlı, tutarlı, soğukkanlı ve sakin bir şekilde tepkide bulunduğu zaman öğrencilerde kendi davranışlarını gözden geçirecek ve davranışlarını iyileştirme yönünde çaba gösterecektir (Aksoy, 2000, s.8).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Alanda öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışları konusu açısından birçok araştırma yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilerin istenmeyen davranışları ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Aksoy (1999), Ankara'daki ilköğretim okullarında öğretmenlerin sınıflarında en sık karşılaştıkları disiplin sorunlarını, bu sorunlara karşı en sık kullandıkları disiplin tekniklerini ve disiplin sorunlarının nedenlerini ele alan doktora tez çalışması gerçekleştirmiştir. Tarama modelinde tasarlanan araştırmanın verileri Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 400 öğretmenden araştırmacının geliştirdiği veri toplama aracı ile elde edilmiştir. Araştırmanın verileri yüzde, frekans ve kay-kare ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri sınıflarında en sık olarak izin almadan konuşma, verilen görevi yerine getirmeme, kavga etme, aşırı/rahatsız edici düzeyde konuşma ve öğretmenin ricalarını yerine getirmeme davranışları ile karşılaşmaktadırlar. Bu davranışlara karşı öğretmenlerin en sık kullandıkları tekniklerin ise beden dili ile uyarma, öğrencinin dikkatini başka yöne çekme, öğrenciyle birebir özel konuşma, dersten sonra öğrencilerle konuşma olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler aile içi sorunları, ailelerin çocuklarının eğitimi ile ilgilenmemesini, yine ailelerin çocuklarına karşı negatif tutum ve davranışlarını, televizyon ve diğer medya da sergilenen şiddet içerikli yayınların etkisini ve sınıfların aşırı kalabalık olmasını öğrencilerin istenmeyen davranışlarının temel nedenleri olarak görmektedirler.

Sadık (2002), ilköğretim I. Aşama (1-5. sınıf) sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışları belirlemek amacıyla, Adana ili Yüreğir ve Seyhan merkez ilçelerinden tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilen 19 ilköğretim okulunda görev yapan 321 sınıf öğretmeni ile bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, öğretmenlerin problem davranış olarak tanımladıkları öğrenci davranışlarının genellikle kişiye ve eşyalara karşı saldırganlık içeren davranışlar olduğunu belirtmiştir. Çocuğun ders çalışma beceri ve alışkanlıklarından, gelişim özelliklerinden kaynaklanan davranışlar (sağa-sola bakınmak, ders dışında başka bir işle uğraşmak vb.) "kısmen" problem davranış olarak tanımlanmıştır. "En sık" gözlenen problem davranışlar; verilen görevleri yapmamak, sınıfta bir şeyler yemek, ders dışında bir işle uğraşmaktır. Hırsızlık, arkadaşlarıyla kaba ve küfürlü konuşmak, öğretmenlerin "en ciddi" gördükleri problem davranışlardır. Yönetimi "en zor" olarak nitelendirilen öğrenci davranışları; hırsızlık, öğretmenin ve arkadaşlarını sözünü keserek konuşmak ve saldırganlıktır. Her sınıfta ortalama 5 öğrencinin sorunlu öğrenci olarak tanımlandığını ve bu öğrencilerin erkek öğrenciler olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin, problem davranışların yönetimine gereğinden fazla zaman harcadıklarını ve "ara sıra" sorunlar yaşadıklarını belirtikleri, aileyi, çocuğun okul dışındaki arkadaş çevresini ve kalabalık sınıfları problem davranışların temel nedenleri olarak gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Yüksel (2005) **"**ilköğretim birinci kademe 1. 2. ve 3. sınıflarda istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen gözlem ve görüşleri" başlıklı araştırmasında istenmeyen davranışların sınıftaki öğrencilerde görülme oranını ve öğretmenlerin bu davranışlarla baş etmek için hangi yöntemlere başvurduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmada, 25 istenmeyen davranış ve 8 çözüm yolunun bulunduğu anket formunu kullanılmıştır. Araştırmaya göre; öğretmenlerin belirlediği öğrencilerin istenmeyen davranışlarının başında "konuya, işe ya da çalışmaya dikkatini toplayamamak, bir yerde uzun süreli oturamamak ve derste sıraların arasında dolaşmak" davranışları gelmektedir. Bunun yanında "Verilen ödevleri eksik yapmak ya da hiç yapmamak, derse aktif olarak katılmamak, başka şeylerle meşgul olmak, kavga etmek ve sürekli arkadaşlarını şikâyet etmek" gibi davranışlar da öğretmenlerin en çok şikâyet ettiği davranışlar olduğu belirtilmektedir. En fazla görülen istenmeyen davranışların bile sınıfın %12-13'ünde görüldüğü, dolayısıyla araştırma yapılan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin % 90'ında rahatsız edici bir davranış görülmediği ortaya çıkmıştır. İstenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede genellikle öğrenciyi uygun bir dille uyarma, olumlu davranış gösteren öğrenciyi

örnek gösterme ve öğrenci ile dersten sonra konuşma yolları tercih edilmiştir. Görmezden gelme, öğrenciye bağırma, öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma gibi yollar öncelikle tercih edilmediği sonucuna varılmıştır.

Arslan (2007), 2006-2007 eğitim- öğretim yılında, İstanbul İlinde 250 öğretmenin katılımıyla yaptığı araştırmada, öğrencilerin istenmeyen davranışlarının düzeltilmesinde kullanılan ödül ve ceza yönteminin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlenmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlere göre ödül ve ceza kullanımının istenmeyen davranışların düzeltilmesinde etkili olduğu, öğretmenlerin ödül kullanmayı cezaya göre daha etkili buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Balay ve Sağlam (2008) öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında, Şanlıurfa ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 321 öğretmene uyguladıkları "Sınıf İçi Olumsuz Davranışlar Anketi" ile elde ettikleri verilerin istatistiksel çözümlemelerine göre, öğretmenler sırasıyla, "karşıdakinin sözünü yarıda kesme" "izinsiz konuşma/fısıldaşma", "derse geç gelme", "izinsiz ayağa kalkma/sınıfta dolaşma" ve "sırada yayılarak oturma" davranışlarının en fazla gözlenen davranışlar olduğunu, buna karşın, "cep telefonuyla meşgul olma", "derste gazete veya magazinler okuma", "derste uyuma", "dersle ilgili olmayan materyaller bulundurma" ve "yerinden erken kalkma/dersten erken ayrılma" davranışlarının ise en az gözlenen davranışlar olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, onların cinsiyetlerine, yaşlarına, okuldaki hizmet sürelerine ve öğretmenlik alanlarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermemiştir. Buna karşın öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri onların eğitim düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılık göstermiştir. Bu bağlamda, ön lisans düzeyinde eğitim almış öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, lisansüstü eğitim almış olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Bulgulara göre, lisansüstü eğitim almış öğretmenler, sınıf içi olumsuz davranışları "biraz olumsuz" olarak değerlendirirken, ön lisans eğitimi almış öğretmenler, "çok olumsuz" olarak değerlendirmişlerdir.

Saygılı ve Gürşimşek (2008), sınıfta istenmeyen davranışlarının doğasına ve nedenlerine ilişkin öğrenci görüşlerine yer verdikleri çalışmalarında, demokratik eğitim, öğrencilerin istenmeyen davranışları ve sınıf yönetimi konularını tartışmışlardır. Çalışma 2007 yılında İzmir'de farklı sosyo-ekonomik bölgelerde bulunan ilköğretim okullarında yürütülmüş nitel bir çalışmadır. Araştırma 86 öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle yapılmıştır.

Elde edilen veriler nitel veri analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Bu çalışmaya göre, öğrencilerin istenmeyen davranışlarda bulunmalarına öğretmenlerin yaklaşım ve davranışları neden olmaktadır.

Şenay (2011), ilköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmen algılarına göre öğrencilerin istenmeyen davranışları ve önleme yöntemlerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada 2008-2009 öğretim yılı İstanbul İli Tuzla İlçesinde 15 ilköğretim okulunda 21 yönetici ve 168 öğretmene anket uygulayarak verilerini toplamıştır. Araştırmada; öğretmen ve yöneticilerin görev yaptığı okullarda, öğrencilerde istenmeyen davranışların ortaya çıkma nedenleri ve istenmeyen davranışları önleme yöntemleri boyutlarının ortalamaları incelendiğinde, aileden kaynaklanan nedenlerden dolayı ortaya çıkan istenmeyen davranışların ortalamasının en yüksek; öğretmen ve öğretmen ile ilişkilerden kaynaklanan istenmeyen davranışların ortalaması en düşük olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan öğrencilerin istenmeyen davranışları ile önleme yöntemleri, 31-40 yaş arasındaki öğretmenlerin sınıflarında daha çok görülmektedir. Eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmenlerin sınıflarında öğrencilerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan istenmeyen davranışları daha çok görülmektedir. İstenmeyen öğrenci davranışları ve önleme yöntemleri kıdem yılı az olan öğretmen ve yöneticilerin sınıflarında ya da okullarında daha sıklıkla görülmektedir. Araştırmanın sonucunda bekâr öğretmen ve yöneticilerin, bireysel öğrenci davranışlarından ve okuldan kaynaklanan istenmeyen davranışları daha kolay fark edip önlemeye çalıştıklarını, evli öğretmen ve yöneticilerin de sosyoekonomik nedenlerden kaynaklanan öğrencilerin istenmeyen davranışlarını daha çabuk fark ettiklerini ortaya koymuştur.

Aksoy (2013) öğretmenler ve öğrenci velileriyle görüşerek yaptığı araştırmasında, öğrencilerde istenmeyen davranışların oluşmasına neden olan etkenleri belirlemeye çalışmış, bulguları yorumlayarak bu davranışların önlenmesine yönelik çözüm yollarına ilişkin önerilerde bulunmuştur. Araştırmada, hem öğretmen hem de velilere göre en çok karşılaşılan istenmeyen davranışlar; saygısızlık, kavga, küfür etme, arkadaşlarını şikâyet etme, yalan söyleme, izinsiz konuşma, dersi dinlememe, derse geç gelme, yerlere çöp atma, okul ve sınıf eşyalarına zarar verme olarak belirtilmiştir. Öğretmenler ve veliler çocuğun aile yaşantısının ve izlediği programların istenmeyen davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğunu söylemişlerdir. İstenmeyen davranışların önlenmesi için, ailenin eğitilmesi ve

bilinçlendirilmesi, öğrencilere pekiştireç verilmesi, veli toplantıları ve ev ziyaretleri yapılması gerektiğini vurgulanmıştır.

Cengin Ünüvar'ın (2014), araştırmasında ilkokul öğrencilerinin ebeveyn tutumu ve istenmeyen davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. İlkokulda görülen davranış problemleri: gereksiz konuşma, şikâyet, parmak kaldırmadan konuşma, dolaşma, başka şeylerle ilgilenme, arkadaşının eşyasını izinsiz alma, yerlere çöp atma, uygunsuz söylemlerde bulunma, fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, uygunsuz oturma, tükürme, duygunun uygunsuz dışa vurumu, ders araç gereçlerini getirmeme, derse gecikme, tepkisiz kalma, sıranın altında yemek yeme, sınavda kopya çekme, altına kaçırma, öğretmenine küsme, grup faaliyetlerinden kaçmaya çalışma, sınıftan aniden çıkıp sınıfa gelmeme, hırsızlıktır. Cengin Ünüvar (2014) araştırmasının sonucunda "sevgi ve eğitim ihtiyacı giderilen çocuk okul kurallarına uyarken, bu ihtiyaçları karşılanmayanların ise sınıfta istenmeyen davranışları sergilediklerini ortaya koymuştur. Çocuklar anne babalarını örnek alırlar, daha çok onlarla etkileşimde bulunurlar ve çocuğun ilk sosyalleştiği yer ailesidir. Dolayısıyla problem davranışların temel nedenini ailede aramak lazımdır." demektedir. Aile içindeki sorunların çözüldüğünde birçok öğrencilerin istenmeyen davranışının ortadan kalkacağını vurgulamıştır.

Atıcı (2014) tarama modelinde yaptığı araştırmada öğrenci davranışlarını etkileyen sınıf içi ve sınıf dışı etmenlerin neler olduğu sınıf içi ve sınıf dışı olumsuz etmenlere karşı ne gibi önlemler alınması gerektiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya göre öğrencinin davranışlarındaki farklılık; kendi bireysel farklılıklarından, yani kalıtımla gelen özelliklerinden, ailesinden, büyüdüğü sosyal çevreden, çevredeki ve okuldaki arkadaşlarından, teknolojiden, ailenin bulunduğu sosyo -ekonomik yapıdan, okula başladığı yıllarda öğrenim gördüğü sınıfın yapısından, öğretmenin davranışlarından eğitim programı ve öğretim yöntemlerinden, kaynaklanmaktadır. İstenmeyen öğrenci davranışlarını en aza indirebilmek için kullanılabilecek yöntemleri şu şekilde sıralamıştır: Çocuk sevgi ve güven ortamı içinde, sağlıklı olarak yetiştirilmeli, öğrencinin, değiştirmek istediğimiz davranışı gösteren arkadaş gruplarına yönlendirilmesi için okul, aile ve öğretmen işbirliği yapmalı, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerinden uzak durmaları sağlanmalı, okul yönetimi öğrencilerin ders içi ve ders dışındaki sosyal, kültürel ve sportif tüm faaliyetlerini desteklemeli, öğrenme ortamının etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için sınıflar

öğrenci merkezli tasarlanmalı, sınıfta risk grubuna giren öğrenciler tespit edilmeli, bu öğrencilerle çok yakından ilgilenilmeli, onlara sevgi ve anlayış gösterilmelidir.

PİSA raporlarına göre her beş öğrenciden biri ayda birkaç kez akran zorbalığına maruz kaldığını belirtmektedir. Türkiye'de "ayda en az birkaç kez akran zorbalığına maruz kaldığını" söyleyen öğrenci oranı %19 olarak belirlenmiştir. Bu oran OECD ülkeleri ortalamasıyla yaklaşık olarak aynıdır (Tedmem, 2017).

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örneklem, verilerin toplandığı ortama ilişkin bilgiler, verilerin toplanması, geçerlik güvenirlik ve verilerin analizine yönelik bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Deseni

Çalışma nitel araştırma yaklaşımı içerisinde bir durum çalışması olarak desenlenmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Psikoloji, sosyoloji, antropoloji, eğitim gibi sosyal bilim alanlarında insan ve toplum davranışları incelenmektedir. Bu davranışları sayılarla açıklamak zordur. Ölçümler bize kaç kişinin nasıl davrandığını gösterir, ama "niçin?" sorusuna cevap veremez. İnsan ve grup davranışlarının "niçin"ini anlamaya yönelik araştırmalara niteliksel ("qualitative") araştırma denir (Ergün, 2014).

Nitel araştırma, bireylerin yaşamlarındaki rutin ve sorunlu anları ve anlamları tanımlayan çalışmaları ve çeşitli ampirik materyal setini-vaka incelemesi, kişisel deneyim, içebakış, yaşam öyküsü, görüşme gözlemsel, tarihsel ve görsel metinler içermektedir. Nitel araştırmalarda yaygın kullanıma sahip teknikler, katılımlı gözlem ve görüşmedir (Kuş, 2003, s.77.)

Nitel araştırma yaklaşımının kullanıldığı bu çalışma durum çalışması desenlerinden tek durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Son yıllarda, eğitim bilimlerinde durum çalışması yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri, durum çalışmasının araştırmacıya bir olaya müdahale etmeden derinlemesine inceleme, anlama ve olayın birey, katılımcı ya da toplum üzerindeki etkisi ya da ilişkisi konusunda çıkarımlarda bulunma fırsatı sunmasıdır (Akar, 2016). Bu çalışmada da öğrencilerin okul ortamlarındaki olumsuz davranışlarının nedenleri, olası çözümler ve beklentiler herhangi bir müdahalede bulunulmaksızın aile, öğretmen ve öğrenciden oluşan tarafların katılımıyla incelenmiş ve anlaşılmaya çalışılmıştır.

Durum çalışması görgül bir araştırmadır. Bu araştırma yöntemi, çağcıl bir olgu konusunda kendi gerçekliği bağlamında özellikle olgu ve bağlam arasındaki sınırlar açıkça belirli değilken yapılan ampirik bir sorgulamadır (Yin, 2017, s.4). Bu araştırmada "durum", ilkokul öğrencilerinin istenmeyen davranışlarıdır. Yin'in belirttiği gibi çalışmada ele alınan "öğrencilerin istenmeyen davranışları" olgusunun bağlam olarak kabul edilen okul ortamındaki sınırları açık ve net değildir. İstenmeyen davranış her an her şekilde gerçekleşebilmekte ve tarafların algılarında da farklılaşabilmektedir.

Tek durum çalışmaları için kritik, sıra dışı, yaygın, açığa vurucu ya da boylamsal bir durum gerekçe gösterilip seçilebilir (Akar, 2016, s.136). Bu çalışmanın yapıldığı ilkokulda ve genel olarak okullarda öğrencilerin istenmeyen davranışları yaygın ve çözüme kavuşturulması gereken kritik bir sorundur. Bu nedenle tek durum çalışması ile mevcut durumu bütünsel bir biçimde tek parça olarak, derinlemesine incelemek amaçlanmış ve eğitimin temel bileşenleri olan veli, öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri alınarak bu sorunun çözümü için öneriler getirmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Örneklem seçiminde amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek 2013). Öğrencilerin okullarda eğitim ve öğretimi aksatan olumsuz davranışları yaygın görülen ve köklü çözümler bekleyen sorunlardan biridir. Yaygın görülen bu sorunun bir okulda derinlemesine incelenebilmesi zaman ve maliyet gibi nedenlerden ötürü

araştırmacı açısından sorun olabilmektedir. Bu sorunları en aza indirebilmek ve detaylı verilere ulaşabilmek için çalışmada "kolay ulaşılabilir" örneklem tercih edilmiş ve araştırma, araştırmacının görev yaptığı okulda gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun oluşturulması için, çalışma öncesinde, çalışmanın yapılacağı ilkokulda bir duyuru yapılarak çalışmanın amacı, kapsamı ve içeriği hakkında velilere, öğretmen ve öğrencilere genel bilgiler verilmiştir. Bu genel duyurudan sonra araştırmaya katılmak isteyenler araştırmacıya ulaşmışlar ve kendilerine araştırma izin belgeleri dağıtılmıştır (Ek 1). Bu yolla oluşturulan çalışma grubunda 16 sınıf öğretmeni, 32 veli ve 16 öğrenci yer almıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcı gruplara ilişkin kişisel bilgiler aşağıdaki satırlarda yer almaktadır.

Tablo 1.

Katılımcı Velilerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kadın	32	100
	Erkek	0	0
	Toplam	32	100
Eğitim durumu	Okuryazar değil	0	0
	İlkokul	17	53,125
	İlköğretim	9	28,125
	Lise	6	18,75
	Yükseköğretim	0	0
	Toplam		100
Çalışma durumu	Çalışıyor	2	6,25
	Çalışmıyor	30	93,75
	Toplam	32	100

Tablo 1'de çalışmaya katılan velilerin kişisel bilgilerine yer verilmiştir. Veriler incelendiğinde 32 katılımcı velinin tamamının (% 100) öğrenci annelerinden oluştuğu görülmektedir. Görüşme yapılan annelerin 17'sinin (% 53,125) ilkokul mezunu, 9'unun (% 28,125) ilköğretim (ortaokul) mezunu, 6'sının (% 18,75) lise (orta öğretim) mezunu olduğu

görülmektedir. Bu velilerden sadece 2'si (%6,25) çalışmakta, 30 (% 93,75) veli ise her hangi bir işte çalışmamaktadır.

Tablo 2.

Katılımcı Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kız	4	25
	Erkek	12	75
	Toplam	16	100
Devam Ettiği Sınıf	3. Sınıf	8	50
	4. Sınıf	8	50
	Toplam	16	100

Katılımcı öğrencilere ait kişisel veriler Tablo 2'de verilmiştir. Bu verilere göre araştırmaya 4 (% 25) kız öğrenci, 12 (% 75) erkek öğrenciler katılmıştır. Bu öğrencilerden 8'i (% 50) ilkokul 3.sınıfa devam ederken, 8'i (% 50) ilkokul 4.sınıfa devam etmektedir.

Katılımcı öğretmenlere ait kişisel veriler Tablo 3'de yer almaktadır. Araştırmaya 16 öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenlerden 2'si (% 12,5) erkek, 14'u (% 87,5) kadın öğretmenlerdir. Öğretmenlerin eğitim durumlarına bakıldığında Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmen bulunmadığı, öğretmenlerin 15'inin (% 93,75) lisans mezunu olduğu, 1 öğretmenin (% 6,25) ise yüksek lisans düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin hizmet yılına bakıldığında, 1 (% 6,25) öğretmenin 1-5 yıl arası, 5'inin (% 31,25) 6-10 yıl arası, 7'sinin (% 43,75) 11-15 yıl arası, 3'ünün (% 18,75) ise 15 yıl üstü öğretmenlik mesleğini yaptıkları görülmektedir.

Tablo 3.

Katılımcı Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kadın	14	87,5
	Erkek	2	12,5
	Toplam	32	100
Eğitim durumu	Eğitim Enstitüsü	0	0
	Lisans	15	93,75
	Yüksek Lisans	1	6,25
	Toplam		100
Hizmet Yılı	1-5 Yıl	1	6,25
	6-10 Yıl	5	31,25
	11-15 Yıl	7	43,75
	15 Yıl Üstü	3	18,75
	Toplam	16	100

Verilerin Toplandığı Okul ve Çevresinin Yapısı

Araştırma Ankara İli Mamak İlçesinde bulunan bir ilkokulda yapılmıştır. Bu ilkokul daha önce kasaba olan, 2012 Büyükşehirler Yasasının değişmesi ile Mamak İlçesine bağlı bir mahallede bulunmaktadır. Mahalle nüfusu 8000 civarındadır. Okulun bulunduğu çevre sosyo-ekonomik bakımdan çoğunlukla alt gelir grubunda yer alan bireylerin yaşadığı bir bölgedir. Ayrıca bölge nüfusunun eğitim durumu düşüktür. Annelerin büyük çoğunluğu ilkokul mezunudur. Bölgede tarım ve hayvancılık faaliyetleri devam etmektedir. Bunun yanı sıra özel sektörde işçi olarak çalışan veliler çoğunluktadır. Geçim kaynaklarının sınırlılığı mahalleden şehrin iç bölgelerine göçü artırmıştır. Okul 1993 yılında eğitim öğretime başlamış olup, ilçe merkezine 12 km, şehir merkezine ise 20 km uzaklıktadır. 3 yıl önce 490 civarı öğrencisi bulunan ilkokul bugün 392 mevcuda sahiptir. Bu ilkokul mahallenin tek ilkokuludur. 392 öğrencinin 215'i erkek, 177'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Okul 3 katlı

ve 24 derslikli bir okuldur. Okulun 16 ilkokul ve 5 ana sınıfı dersliği faal olarak kullanılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada "odak grup görüşmesi" veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır. Araştırmanın alt problemlerinin yanıtları veli, öğretmen ve öğrencilerden oluşan odak gruplarla yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Odak grup görüşmesi, önceden belirlenmiş bir konu hakkında, yine önceden belirlenmiş bir grup katılımcının düşüncelerini öğrenmek için planlanmış bir tartışmalar serisi olarak tanımlanabilir (Baş ve Akturan, 2013). Patton (2014)'a göre, odak grup görüşmesi sırasında, katılımcılar birbirlerinin yanıtlarını dinlediklerinden, kendi özgün yanıtlarının ötesinde, ek yorum ve düşünceler dile getirebilirler. Amaç, insanların, başkalarının görüşlerini dikkate alarak, kendi görüşlerini toplumsal bir bağlamda değiştirebileceği yüksek kaliteli veri elde etmektir.

Odak grup görüşmesi, son yıllarda eylem araştırmalarında çoklukla kullanılan nitel bir veri toplama yöntemidir. Sosyal bilimlerde birebir görüşmeler ve anketler ile birlikte kullanılsa da bu yöntem, aslında en sistematik veri toplama metotlarından biridir. Odak grup görüşmelerinden elde edilen ayrıntılı veriler, birebir görüşmeler ve anketler için güçlü bir temel oluşturmaktadır (Kitzinger, 1995).

Bu araştırmada veri toplamak için tercih edilen odak grup görüşmesi, araştırma amacına uygun olarak derinlemesine bilgi edinme ve yeni fikirlere ulaşma olanağı sağlamaktadır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011). Araştırmanın yapıldığı okulda görevli öğretmenlerin tamamı çalışmaya tereddütsüz katılmayı kabul etmişlerdir. Çalışma grubunu oluşturacak veli ve öğrenciler ise başlangıçta tereddüt etmişlerdir. İlk duyuru ve bilgilendirme sonrası çalışma için planlanan veli ve öğrenci katılımcı sayısına ulaşılamamıştır. Velilerin özellikle görüşme esnasında tutulacak video kayıtlar ve bu kayıtların gizliliği konusunda çekinceleri olduğu görülmüştür. Veliler sınıf öğretmenlerine çalışmaya katılmak istediklerini ancak bu konularda çekinceleri olduğu, bu videoların sosyal paylaşım alanları gibi mecralarda paylaşılması durumunun kendileri için sorun olacağını bildirmişlerdir. Araştırmacı, öğretmenlerden bu tür çekinceleri belirten çok sayıda bildirim almasının neticesinde bu görüşte olan velilerle tekrar bir araya gelmiş ve çalışmanın içeriğini ve bu kayıtların ne için

tutulduğunu açıklamıştır. Bu kayıtların sadece araştırmada kullanılacağı, hiçbir şekilde görüntülerin üçüncü şahıslara izletilmeyeceği, kayıtların görüşme sırasında elde edilen verilerin teyidi için kullanılacağı açıklanmıştır. İkinci görüşme sonrasında velilerin çekinceleri giderilmiş ve araştırmaya katkı sunmayı kabul etmişlerdir. Ayrıca görüşme yapılacak öğrenciler için velilerine bilgilendirme yapılarak, gerekli izinler alınmıştır (Ek 1).

Nitel araştırmalarda üzerinde çalışılan olgu veya konunun bir bütün olarak incelenebilmesi için elde edilen verilerin teyit edilmesine yardımcı olacak bazı ek yöntemlerin (katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, uzman incelemesi vb.) kullanılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.270). Bu çalışmanın verileri aynı olgu üzerinde farklı tarafların bakış açıları alınarak çok boyutlu olarak elde edilmiştir. Verilerin elde edilebilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme soruları oluşturulmuş, odak grup görüşmesinden önce, uzman görüşü alınarak soruların geçerliliği sağlanmıştır. Uzman görüşleri ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış ve odak grup görüşmesinde bu görüşme soruları kullanılmıştır (Ek 3). Ayrıca uzman görüşü alınarak düzenlenen soruların geçerliğini sağlamak için bir grupla ön görüşme yapılmış, bu görüşmede tutulan video kayıtları ve notlar uzman eşliğinde incelenmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme sorularının uygunluğu teyit edilmiştir.

Görüşmeler okulun kütüphanesinde, yuvarlak masa bulunamadığı için iki öğretmen masası birleştirilerek etrafına veli ve araştırmacı rastgele oturarak yapılmıştır. Görüşme öncesi katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmesi ve görüşme öncesi sohbetler esnasında yemek ve içmek için masaya araştırmacı tarafından su, meşrubat ve yemek için kek, pasta vb. konulmuştur.

Araştırmaya katılan grubun tamamı aynı okulun öğretmen, öğrenci ve velilerinden oluşmaktadır. Bu durum araştırma verilerinin tutarlılığı için önemli bir etken olmuştur. Aynı sosyoekonomik çevrede bulunan farklı gruplardan (öğrenci, öğretmen, veli) görüşlerin alınması, aynı soruna farklı bakış açıları ile bakabilme imkânı sunmuştur.

Görüşmelerde istendik olmayan öğrenci davranışlarının neler olduğu, bu davranışlara neden olan etmenler ve istendik olmayan öğrenci davranışlarının değiştirilebilmesi için kimlerin neler yapabileceği konuları ele alınmıştır. Bu amaçla görüşmede aşağıdaki temel sorular kullanılarak görüşmenin ana hatları belirlenmiş, bu konularda öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğretmen Görüşme Soruları

1- Sizce istenmeyen, olumsuz, uygun olmayan öğrenci davranışı nedir? Nasıl tanımlarsınız?
2- Öğrencilerinizin hangi davranışları sizin için istenmeyen davranıştır?
3- Öğrencileriniz olumsuz, istenmeyen davranışları en sık nerede sergiliyor?(Sınıf, koridor, bahçe, serbest zaman vb.)
4- Öğrencileriniz belirttiğiniz bu davranışları neden sergiliyor olabilir?
5- Bu davranışların kaynağı nedir?
6- Davranışların ortaya çıkmasına neden olan etkenler bu davranışların oluşmasına nasıl sebep oluyor?
7- Sizce olumsuz öğrenci davranışları düzeltmek mümkün mü?
8- İstenmeyen davranışlarla baş etmek için neler yapıyorsunuz?

Veli Görüşme Soruları

1- Sizce istenmeyen, olumsuz, uygun olmayan öğrenci davranışı nedir?

İstenmeyen davranışı nasıl tanımlarsınız?

2- Bir davranışın sonucu ne olursa sizce istenmeyen davranış olur?
3- Hangi davranışlar size göre istenmeyen davranıştır?
4- Bu davranışlar nasıl ortaya çıkıyor?
5- Bu tür davranışları öğrenciler nerede, ne zaman sıklıkla tekrar ediyor?
6- Bu davranışların ortaya çıkmasına kim ya da ne sebep oluyor?
7- Bu kişi ya da olaylar davranışın ortaya çıkmasına nasıl sebep oluyor?
8- Sizce öğrencilerin bu tür davranışları düzeltilebilir mi?
9- Bu davranışların sonlanması için kimlerin ne yapması gerekir?

Öğrenci Görüşme Soruları

1- İstenmeyen (olumsuz, sorunlu) davranış sizce ne olabilir?
2- Sınıfta ya da sınıf dışında arkadaşlarınızın yaptığı hangi davranışlar sizi en çok rahatsız ediyor?
3- Sizce arkadaşlarınız bu davranışları neden yapıyorlar?
4- Arkadaşlarınızın olumsuz davranışlar sergilemesinin sebebi ne olabilir?
5- Sizce arkadaşlarınızın bu davranışları sergilemekten vazgeçmesi için ne yapılabilir?
6- Bu davranışların düzeltilmesi için kimler ne yapmalı?

Görüşme sırasında ortamda not alan bir de gözlemci bulundurulmuştur. Görüşme sonunda gözlemcinin notlarından ve video kayıtlarından bir rapor derlenmiş ve bu rapor doğrultusunda araştırılan konu ile ilgili sonuçlara varılarak belli bir strateji oluşturulması sağlanmıştır.

Araştırma, 32 öğrenci velisi, 16 öğretmen ve 16 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma başlangıcında okulda bulunan ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda bulunan dörder şubeden ikişer öğrenci seçilerek toplamda 24 öğrenciyle çalışma yapılması düşünülmüştür. Ancak ön uygulama esnasında ikinci sınıf öğrencilerinin soruları cevaplama ve görüşlerini açıklamada zorlandıkları fark edilerek çalışmadan grubundan çıkarılmıştır. Böylece çalışma üçüncü ve dördüncü sınıfların her bir şubesinden ikişer öğrenci alınarak toplamda 16 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışılacak grubun kalabalık olması ve grupların karşı karşıya gelip birbirini suçlayabilecekleri ya da bazı çekinceler nedeniyle düşüncelerini objektif olarak ifade edemeyecekleri göz önünde bulundurularak, görüşmelerin küçük gruplar halinde yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle veliler, öğretmenler ve öğrenciler dörder kişilik gruplar halinde ayrı ayrı görüşmeye alınmıştır. Öğretmenler, veliler ve öğrencilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde Krueger (1998)'in görüşleri doğrultusunda aşağıdaki süreç izlenmiştir:

1. Açılış: Her katılımcı bir dakika gibi kısa bir sürede kendini tanıtmıştır.

2. Tanıtma soruları: Katılımcıları tartışılacak konuya ısındırmak amacıyla bir, iki soru örneği ve birkaç dakikalık zamanlarda katılımcıların görüşleri alınmıştır.

3. Geçiş soruları: 7–8 dakikayı geçmeyecek şekilde iki sorunun tartışılması yapılmıştır. Bu sorular, tanıtma soruları ve anahtar sorular arasında köprü kurmak için tasarlanmıştır; Bu sorulardan itibaren katılımcılar artık diğer katılımcılarla düşüncelerini paylaşmışlardır.

4. Anahtar sorular: Öğretmen, öğrenci ve veliler için ayrı ayrı oluşturulan 6-8 soru üzerinden araştırılan konunun tartışması yapılmıştır. Bu sorular odak grubun temel sorularıdır. Her soru yaklaşık olarak 6-8 dakika tartışılmıştır.

5. Araştırma soruları: Zaman zaman anahtar sorulara verilen cevapların derinleştirilmesi, daha açık anlaşılır veriler elde etmek adına moderatör (araştırmacı) tarafından ek sorular kullanılmıştır.

6. Kapanış sorusu: Katılımcılara son olarak "İstenmeyen davranışların sonlanması için kim, ne yapmalıdır?" sorusu yöneltilerek istenmeyen davranışların çözümü için görüşleri alınmıştır.

7. Final sorusu: Katılımcılara değinmek istedikleri bir konu olup olmadığı soruldu. Genellikle katılımcılar ek bir konu belirtmemişlerdir.

Odak grup görüşmeleri okul kütüphanesinde yapılmıştır. Alan yazında odak grup görüşmelerinin yuvarlak bir masa etrafında yapılması tavsiye edilmiştir. Ancak okulda yuvarlak masa imkânı bulunmadığından görüşmeler dikdörtgen bir masa etrafında yapılmıştır. Yerleşim için katılımcılara istedikleri gibi oturabilecekleri belirtilmiş en son araştırmacı (moderatör) uygun olan bir yere oturmuştur. Görüşmeler ortalama olarak 45-60 dakika arası sürmüştür. Görüşme başlangıçlarında katılımcıların rahat olabilmeleri adına günlük sohbetler yapılmış, yiyecek, içecek ikramında bulunulmuştur. Sohbetler sırasında hazırlık soruları ile konuya giriş yapılmıştır. Görüşmeler sırasında teşvik edici cümleler kullanılmış, takdir kelimeleri ile katılımcıların rahat konuşmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Ana hat soruları dışında ara sorularla görüşlerin derinleştirilmesi ve daha detaylı açıklamaların yapılmasına çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitelikli bir betimsel durum çalışmasında, pek çok değişkenin bir biriyle etkileşimi ayrıntılı olarak tasvir edilmelidir. Durum çalışmasının nitelik kazanabilmesi için, bilgiler yumağı okuyucuya sağlandığında ortaya atılan bulgu ve sonuçlar ve geliştirilen öneriler inandırıcı olmalıdır ki çalışma güvenilir ve geçerli olsun. Çalışmanın güvenilir ve geçerli olabilmesi için saydamlık, bulgulara sadık kalma ve etik tutum içinde bulunma ve değer yargısı (yapısal geçerlik, iç geçerlik, dış geçerlik, güvenirlik) konularına dikkat etmek gerekir (Akar, 2016).

Saydamlık, çalışmanın geçerliğinin ve güvenirliğinin değerlendirmesini kolaylaştırır. Nitel çalışma yapan araştırmacının çalışmalarını başkaları da incelediğinde anlayabilmesi ve betimleyebilmesi anlamına gelir (Akar, 2016). Durum çalışmalarında, okuyucuların veya başka araştırmacıların verilerinizin yorumlarını bağımsız bir şekilde değerlendirebilmesi için, durum çalışmasının kanıtlarının yeterince açık şekilde sunulması gerekmektedir (Yin, 2017).

Bu çalışmanın saydamlığını sağlamak adına verilerin toplanması sırasında yapılan görüşmelerin video kayıtları ve görüşme sırasında alınan notlar tasnif edilmiş ve gerekli görüldüğünde kullanabilmek adına saklanmıştır.

Durum çalışmalarının kötü şöhret sebeplerinden biri, araştırmacının bulguları manipüle ederek kendi istediği sonuca ulaştığı düşüncesidir. Bulgulara sadakat araştırmacının elde ettiği verileri yansız ve doğru olarak analiz etmesiyle ilgilidir. Araştırmacı çalışmayı, elde ettiği veriler doğrultusunda, kendi duygu, düşünce ve beklentilerini işin içine katmadan tarafsız bir şekilde üretmelidir (Yin, 2017).

Durum çalışmasında uygulanan sürecin değerini, yapısal geçerlik, iç geçerlik (inandırıcılık), dış geçerlik (aktarılabilirlik), iç güvenirlik (iç tutarlılık), dış güvenirlik (teyit edilebilirlik) boyutlarına bakarak yargılayabiliriz (Yin, 2017).

Yapısal geçerlik, araştırılan kavramları doğru olan işlevsel ölçütlerle tanımlamayı gerektirir. Bunun için araştırma sürecinde farklı çeşitleme türlerinin kullanılması önemlidir. Çeşitleme, dört biçimde yapılabilir: yöntemsel çeşitleme, veri kaynağı (katılımcı) çeşitlemesi, araştırmacı çeşitlemesi ve kuramsal çeşitleme (Akar, 2016, s.132). Bu araştırmada araştırmanın yapısal geçerliğini sağlamak farklı veri kaynaklarından (katılımcılardan) veriler toplanmıştır. Aynı konuda öğretmen veli ve öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılarak çalışmanın yapısal geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Açıklayıcı ve nedensellik ilişkilerini gösteren çalışmalar, bazı durumların belirli nedenlere bağlı olduğunu ya da başka nedenlere sebep olduğunu gösteren ilişkileri açıklayabilir. Başka bir deyişle inandırıcılık için çalışmanın gerçek değerini sorgulamak ve " Yapılan çalışmanın geçerli bir değeri var mıdır?" sorusuna açıklık getirmek gerekmektedir (Akar, 2016).

Olumsuz öğrenci davranışlarının düzeltebilmek için öncelikle davranışın kaynağının bilinmesi önemlidir. Bu açıdan yapılan çalışma olumsuz öğrenci davranışlarının kaynağını tespit ederek bu davranışlara kaynaklık eden olumsuzlukların çözümü konusunda önemli katkılar sunabilecektir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde yapılan çalışmanın geçerli bir değeri olduğu kanaati oluşmaktadır.

Dış geçerlik bulguların genellenebilirliği ile ilgilidir. Birçok araştırmacı, durum çalışması sonuçlarının genellenemeyeceğini iddia eder. Ancak bu kişilerin durum çalışmalarına karşı eleştirileri, sayısal verilere ulaşmak üzere düzenlenmiş anket çalışmaları sonucu örneklemden elde edilen verilerin, istatistiksel genelleme yoluyla evrene genellenmesi

olgusunu durum çalışmalarına yansıtmalarından kaynaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.299). Oysa durum çalışması araştırması sistematik veri toplamayı ve analiz işlemlerini içerir ve durum çalışması bulguları analitik genelleme yoluyla diğer durumlara genellenebilir (Yin, 2017). Analitik genellemede araştırmacı, bir evrene değil, bir kuruma genelleme yapmaktadır. Nitel araştırmalarda, araştırma sonuçlarının benzer ortamlara genellenebilmesi için, araştırmacının okuyucuyu, araştırmanın her aşaması hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.272). Bu araştırmanın dış geçerliğinin sağlanması için, verilerin toplandığı ortam, verilerin toplanması, verilerin analizi ve bulgular konusunda tüm ayrıntıları olabildiğince vermeye çalışmıştır.

Nitel araştırmalarda iç güvenirlik (tutarlılık) ise elde edilen verilerin betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulması, her hangi bir yorum katmadan, doğrudan alıntılarla yer verilmesiyle sağlanabilir. Bu araştırmada tutarlılığın sağlanması adına, bulgular yorumlanmadan ve görüşmelerde elde edilen veriler doğrudan alıntılarla aktarılarak sağlanmıştır.

Nitel araştırma, olay ve olguların sürekli değiştiği için, aynı araştırmanın benzer gruplara hatta farklı zamanlarda aynı gruba uygulandığında bile aynı sonuçlara ulaşmanın yani dış güvenirliğin (teyit edilebilirlik) mümkün olmayabileceğini en baştan kabul eder. Burada bahsedilen güvenirliği göz ardı etmek değildir. Nitel araştırmalarda, olay ve olguların zaman içinde sabit kalmayacağı gerçeğiyle, nicel araştırmalar gibi tekrar edilebilir olamayacağı vurgulanmıştır. Ancak nitel araştırmalarda dış güvenirliği sağlamak için bazı önlemler alınabilir. Bunlar, araştırmacının çalışmada kendi konumunu açık hale getirmesi, veri kaynağının açık şekilde tanımlanması, araştırmanın yapıldığı ortamın tanımlanması, veri toplama ve analiz yöntemlerinin tanımlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.274). Yapılan çalışmada tüm bu güvenirlik çalışmaları dikkate alınarak çalışmanın tüm aşamaları detaylı şekilde anlatılmış, çalışmanın yapıldığı ortam, veri kaynakları açık şekilde tanımlanmıştır.

Verilerin Analizi

Özellikle nitel çalışmalarda veri analizi karmaşık ve zordur. Nitel araştırmalarda nicel araştırmalarda olduğu gibi sayısal veriler yerine, insanların yaşam tarzı, öyküleri, davranışları, kanaatleri, olaylara ne tür anlamlar yükledikleri ve çevreden nasıl etkilendiği gibi daha soyut, sayısal olarak ifade etmenin zor olduğu konular incelenmektedir. Bu nedenle nitel araştırmalarda verilerin analizi zor ve karmaşık bir süreçtir. Nitel

araştırmalarda çok çeşitli analiz tekniklerinin bulunması araştırmacıları analiz konusunda bazen yanılgıya düşürebilmektedir.

Nitel araştırmalarda veri analizini Özdemir (2010), fenomenolojik analiz, içerik analizi, betimsel analiz, yerleşik kuram ve sabit karşılaştırma analizi, söylem analizi, etnometodoloji başlıklarında ele almıştır. Bu araştırmada bu veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da katılımcı velilere "V1, V2,…" erkek öğrencilere "EÖ1, EÖ2,…" kız öğrencilere "KÖ1, KÖ2,..." , erkek öğretmenlere "ÖE1, ÖE2,…" ve kadın öğretmenlere "ÖK1,ÖK2,…" şeklinde kodlar verilerek katılımcıların görüşlerini daha açık yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarılır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur: (Altunışık, Coşkun, Yıldırım ve Bayraktaroğlu, 2010, s.322)

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması,
- Bulguların yorumlanması.

Sonuç olarak betimsel analizde; elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizin kullanıldığı bu çalışmada, odak grup görüşmesi öncesi uzman görüşünü de dikkate alarak hazırlanmış olan görüşme soruları genel çerçevenin belirlenmesini sağlamıştır. Verilerin analizinde kategoriler oluşturulurken, Burden (1995)'in olumsuz davranış türleri ve olumsuz davranışın nedenleri ile ilgili oluşturmuş olduğu kategorilerden yararlanılmış, araştırmacı bu kategorilere kendisi ve görüşme sırasında katılımcıların belirttiği görüşler doğrultusunda kategoriler eklemiştir. Böylece veriler belirli kategoriler altında toplanarak düzenlenmiş, tanımlanmış ve sonuçlar bir biriyle karşılaştırılarak, yorumlanarak, bulgular arasında neden sonuç ilişkileri kurularak istenmeyen davranışların kaynakları ve çözümleri hakkında bilgiler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, odak grup görüşmeleri ile elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular yer almaktadır. Araştırmanın bulguları araştırmanın alt problemi ile katılımcı (veli, öğretmen, öğrenci) görüşlerine göre raporlaştırılmıştır. Katılımcıların birden fazla durumu belirtmesi nedeniyle kategorilerin oranı katılımcı sayılarından farklılık göstermektedir.

Tablo 4'te velilere göre istenmeyen davranışlar yer almaktadır. "Sizce istenmeyen davranış nedir?" sorusuna araştırmaya katılan 32 veliden 90 yanıt alınmıştır. Veliler yöneltilen soruya; en çok "şiddet ve zorbalık (%30)", "küfür, alay ve kötü söz (%21,1)" ve "saygısızlık (%15,5)" yanıtlarını verirken en az "bağımlılık (%1,1)" cevabını vermiştir. Veliler tarafından, bahsedilen soruya ilişkin cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: "Çocukların toplum içinde anne babanın sözünü dinlememesi. Terbiyeli ol oğlum dediğim halde tekrarladığında, anne-babaya karşı gelmesi benim için istenmeyen davranıştır (V5).", " Bizim burada genel olarak, toplum olarak en büyük sıkıntı küfür (V8).", "Yalan da önemli bir sorun. Başkasının yapmadığı şeyi kendini kurtarmak için yapmış gibi anlatıyorlar (V10).", " Şiddet, kaba davranışlar benim için istenmeyen davranışlardır. Çocuklar birbirini o kadar hırpalıyor ki tahammül edemiyoruz (V13).", "Bir erkek öğrenci annesi olarak, bana göre başkasına zarar vermesi benim için en büyük sorun (V30)."

Tablo 4.

Velilere Göre Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları

Kategoriler	N	%
Şiddet, zorbalık	27	30
Küfür, alay, kötü söz	19	21,1
Saygısızlık	14	15,5
Başkalarını rahatsız etme	11	12,2
Gereksiz konuşma	4	4,5
Uyumsuzluk	3	3,3
Öğretmene karşı gelme	3	3,3
Okul ve arkadaşlarının eşyalarına zarar verme	2	2,2
Sınıfta dolaşma	2	2,2
Bencillik	2	2,2
Kıskançlık	2	2,2
Bağımlılık	1	1,1

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Velilere göre istenmeyen davranışların nedenine ilişkin veriler Tablo 5'te yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi öğrencilerin istenmeyen davranışları için en sık vurgulanan nedenler "Evden ve toplumdan kaynaklanan nedenler (%37)", "Akran etkisi (%27)" ve "Fiziki çevre (%20)'dir. "Okuldan kaynaklanan nedenler (%1,7)" ve "Nörolojik nedenler (%1,7)" ise en az vurgulanmıştır.

Tablo 5.

Velilere Göre İstenmeyen Davranışların Nedenleri

Kategoriler	N	%
Evden veya toplumdan kaynaklanan nedenler	22	37
Akran etkisi	16	27
Fiziki çevre	12	20
Tv, İnternet kaynaklı nedenler	6	10
Kalıtım	2	3,3
Nörolojik nedenler	1	1,7
Okul kaynaklı nedenler	1	1,7

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Veliler tarafından, bahsedilen soruya ilişkin istenmeyen davranışın nedenleri kategorisinde yer alan cevaplarda genel eğilim "evden ve toplumdan kaynaklanan nedenler" olmakla birlikte, bazı örnek cevaplar şu şekildedir: "İlk başta ailede başlıyor. Baba küfrediyor, dede küfrediyor. Çocuk biraz büyüyor sokağa çıkıyor, sokakta da küfür. Okula geliyor, okulda daha beter oluyor ;(V8)", "Anne-baba kavga ediyor, çocuk arada kalıyor. Okula gelince çocuk bunu yansıtıyor (V10).", "Bir de şey yapıyoruz. Çocuklar çok bunaltınca al şu telefonu oyna diyoruz. İşlerimizi yapmak için falan. Çocuk internete giriyor. Her şeyi izliyor, duyuyor, görüyor (V11).", "Çevre çok önemli. En basitinden çocuklar toplumun konuşma şeklini alıyor (V7).", "Benim çocuğum küfür duymamıştır, evde babamız küfür etmez. Ama okula gelince hepsini öğreniyor (V27).", "Bazen öğretmenlerimiz "çocuklar kendi sorunlarınızı kendiniz çözün, konuşarak halledin." diyor. Ama çocuklar o sorunun içinde boğuluyor. Konuşarak halledemiyorlar. Kavga ederek hallediyorlar (V30).", "Ben kendi okula gittiğim dönemi hatırlıyorum. Doğru düzgün bakılmazdı ki bize. Çocuk yerine koyulmadığımız için şimdi nasıl davranacağımızı bilmiyoruz. Ya çok şımartıyoruz ya da çok bastırıyoruz. Başka yerden patlak veriyor bu baskı (V30).", "Bu bölgede oldukça fazla. Eşim alkol alıyor geliyor. Küfrediyor. Çocuk bunları görüyor. Engelleyemiyorsun (V28).", "Burada okuldan beklenti okuma yazma öğretsin tamam. Hele kız çocukları için büyükler kız çocuğu okuyup ne yapacak diyor hala (V28).", "Veliler çocuklarının hatasını kabul etmiyor. Etse önlem alacaklar ama kabullenmiyorlar (V24)."

Tablo 6.

Velilere Göre İstenmeyen Davranışların En Sık Görüldüğü Ortamlar

Kategoriler	N	%
Sosyal çevre	17	47,2
Okul	12	33,3
Ev	7	19,5

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 6'da velilere göre istenmeyen davranışın en sık görüldüğü yerlerin başında Sosyal çevre (%47,2)" gelmektedir. Bunu "Okul (%33,3)" ve "Ev (%19,5)" takip etmektedir. Veliler tarafından, bahsedilen soruya ilişkin istenmeyen davranışın en sık görüldüğü ortamlar "sosyal çevre" olarak belirtilmekle birlikte, bu kategoride yer alan bazı örnekler şu şekildedir: "Okulda kontrolün olmadığını düşünüyor, teneffüslerde. Daha rahat davranıyorlar (V11).","Ben çocuğumdan şikâyetçi değilim. Çevreden şikâyetçiyim. Sokakta bazı çocuklar bizi bile saymıyor. Bize bile kötü söz söylediği oluyor (V6).", "Anneanne, babaanne, dedenin yanında daha çok yapıyorlar. Onların yanında müdahale edemiyoruz (V8).", "Oynamaya çıktıklarında yapıyorlar en çok. Evde olmuyor. Evde konuşan yok. Evde çocuklarda küfür etmiyor. Ama dışarı çıkınca küfür ediyor, duyuyorum (V14).", " Sınıfta yapıyorlar, teneffüs esnasında (V13).", ""Okulda kontrolün olmadığını düşünüyor. Daha rahat davranıyor (V10)."

Tablo 7'de velilere göre istenmeyen davranışın çözümü konusunda öncelikle "Aile (%53,3)" etkilidir. İstenmeyen davranışların çözümünde "Öğretmen (%24,5)" ikinci sırada yer almaktadır. Bu tür davranışları bir veli "Düzeltilemez (%2,2)" olarak nitelemiştir.

Tablo 7.

Velilere Göre İstenmeyen Davranışları Düzeltebilecek Kişiler

Kategoriler	N	%
Aile	24	53,3
Öğretmen	11	24,5
Sosyal Çevre (Aile büyükleri, babaanne, dede vs.)	4	8,9
Uzman desteği (Psikolojik Destek)	3	6,6
Arkadaş etkisi	2	4,5
Düzeltilemez	1	2,2

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Veliler tarafından, bahsedilen soruya ilişkin istenmeyen davranışın düzeltilebilmesi için kim ne yapmalıdır kategorisinde genel eğilim "ailenin" bu sorunları düzeltebileceği yönünde olmakla birlikte, bu kategoride yer alan bazı örnek cevaplar şu şekildedir: "Öğretmen sınıfta disiplini sağlayacak, derse katılımı sağlayacak. Bizim veliler olarak derse girme gibi bir lüksümüz yok. O sınıf onun olduğu için çocuğun derse ilgisini çekecek (V3).", "Çocuğa evde söz hakkı tanınmalı. En basitinden kıyafet alırken bile. Ben bunu aldım denmemeli. Çocuk kendini o zaman daha iyi hisseder. Kendisini bir birey olarak hissetmeli. Anne baba küfür, şiddet gibi şeylerin kötü olduğunu aşılamalı (V4).", "Anne baba birlik olup ortak tavır sergilerse çocuk düzelir. Bir baba davranışını düzeltmediği zaman anne istediği kadar uğraşsın değişmiyor. Tek taraflı olmuyor (V5).", "Eşim babasından ne gördüyse onu yapıyor. Oğlumda babasından gördüğünü yapacak (V8).", "Çocuklara empati kurmayı öğreterek, arkadaşlarına zarar verme davranışı çözülebilir. Bir de çocuklarla arkadaş değil, anne-baba olmak lazım. Herkes kendi rolünde olmalı (V11).", "Herkes üzerine düşeni yaparsa düzelir. Anne, baba, çevre. Özellikle babalar üzerine düşeni yapmıyor. Çocukların sorumluluğu anneye kalıyor (V10)."

Tablo 8.

Öğrencilere Göre Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları

Kategoriler	N	%
Şiddet, zorbalık	15	21,7
Okul ve arkadaşlarının eşyalarına zarar verme	14	20,3
Küfür, alay, kötü söz	13	18,8
Başkalarını rahatsız etme	11	16
Kurallara uymama	6	8,7
Sınıfta dolaşma	2	2,9
Hırsızlık	2	2,9
Saygısızlık	2	2,9
Kıskançlık	2	2,9
Gereksiz konuşma	1	1,4
Temizlik ve hijyene dikkat etmeme	1	1,4

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 8'de öğrencilere göre öğrencilerin istenmeyen davranışlarının ilk üç sırasında "Şiddet, zorbalık (%21,7)", "Okul ve arkadaşlarının eşyalarına zarar verme (%20,3) ve "Küfür, alay, kötü söz (%18,8)" yer almaktadır. Öğrenciler tarafından "Temizlik ve hijyene dikkat etme (%1,4)" ve "Gereksiz konuşma (%1,4)" davranışları ise en az vurgulanan istenmeyen davranış olmuştur. " Bu kategoride bir birine yakın seçenekler bulunmakla birlikte "şiddet ve zorbalık" yanıtı öğrenciler tarafından en sık tekrarlanan sorun davranış türüdür. Bu kategoriye ait örnek cevaplar şu şekildedir: "Bana küfür etiklerinde ben de onlara vuruyorum (EÖ3).", "Erkeklerin çok pis el hareketleri yapması, sınıfta koşturması ve şiddet uygulaması (KÖ9).", "Arkadaşlarımın istemediğim şeyi bana yaptırması, yapmayınca da küsmesi (EÖ12).", "Oynarken arkadaşımızı itmek, beddua etmek, öğretmenin eşyalarını kurcalamak (EÖ15)."

Tablo 9.

Öğrencilere Göre İstenmeyen Davranışların Nedenleri

Kategoriler	N	%
Davranış bozuklukları	6	19,4
Arkadaşlarını sevmediği için	5	16,1
Arkadaşlarını sinirlendirmek için	5	16,1
Bunu bir eğlence olarak gördüğü için	5	16,1
Evden veya toplumdan kaynaklanan nedenler	3	9,7
Kendini yeterince ifade edememe, kabullendirme çabası	3	9,7
Tv, İnternet kaynaklı nedenler	2	6,5
Akran etkisi	1	3,2
Öğretim yönteminden kaynaklanan nedenler	1	3,2

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 9'da öğrencilere göre istenmeyen davranışların nedeni öncelikle "Davranış bozuklukları (%19,4)" dır. Öğrenciler, veli ve öğretmenlerden farklı olarak "Arkadaşlarını sevmediği için (%16,1)", "Arkadaşlarını sinirlendirmek için (%16,1)" ve "Bunu bir eğlence olarak gördüğü için (%16,1)" gibi nedenlerden arkadaşlarının istenmeyen davranışları yaptıklarını düşünmektedir. Öğrenciler tarafından en az belirtilen istenmeyen davranış nedenleri ise "Akran etkisi (%3,2) ve "Öğretim yönteminden kaynaklanan nedenler (%3,2) olmuştur. Öğrencilerin istenmeyen davranışların nedenlerine ilişkin genel eğilimi "davranış bozuklukları" olmakla birlikte olumsuz davranışı yapan öğrencinin yaptığı davranışın farkında olmadan eğlence ya da karşı tarafı sinirlendirme amacıyla bu davranışları yaptığı görüşü de oldukça hakimdir. Bunun yanında bu kategoride verilen örnek cevaplar şu şekildedir: "Annesi babası şımarık kişileri böyle yetiştirmiş (EÖ4).", "Sıkılınca gelip beni sinirlendiriyor. Sonra ben suçlu oluyorum. Sonra bununla eğleniyor (EÖ3).", "Bizim sınıfta bir çocuk var. Bana vuruyor. Ben de dayanamayıp ona vuruyorum artık. Birileri onu dövüyor, sinirlendiriyor, sonra da hırsını bizden çıkarıyor (EÖ7).", "Televizyonda görgüsüz,

hoşgörüsüz şeyleri izliyorlar (KÖ10).", "Arkadaşlarımız bizi sevmediği için yapıyorlar (EÖ15)."

Tablo 10.

Öğrencilere Göre İstenmeyen Davranışları Düzeltebilecek Kişiler

Kategoriler	N	%
Davranışı yapanla konuşmak	10	23,2
Düzeltilemez	7	16,3
Aile	6	14
İyi davranışlarını teşvik etme	6	14
Öğretmen	5	11,6
Ceza, korkutma	4	9,3
Kötü davranışını engellemeye çalışma	3	7
Davranışa maruz kalan öğrencinin ailesinin müdahalesi	2	4,6

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 10'da çalışmaya katılan öğrencilerin "istenmeyen davranışın düzeltilmesi için kim, ne yapmalıdır?" sorusuna verdikleri cevaplarda "Davranışı yapanla konuşmak (%23,2)", "Düzeltilemez (%16,3)", "Aile (%14)" ve "İyi davranışları teşvik etme (%14)" en çok vurgulanan kategorilerdir. "Davranışa maruz kalan öğrencinin ailesinin müdahalesi (%4,6)" ise en az belirtilen kategori olmuştur. Öğrencilerin geneli arkadaşlarıyla konuşarak istenmeyen davranışı engelleyebileceklerini düşünmekle beraber önemli bir kısmı ise istenmeyen davranışı yapan öğrencinin bu davranışından vazgeçmeyeceğini belirtmiştir. Öğrencilerin istenmeyen davranışların düzeltilmesine ilişkin verdikleri cevap örnekleri şu şekildedir: "Anneme söylüyorum, annem arkadaşımın annesiyle konuşuyor. Uyarıyorlar arkadaşımı. Bir iki gün sonra yine dövüyor beni. O yüzden değişmez (EÖ4).", "Öğretmen onu uyarmalı, düzelmezse ailesiyle görüşmeli. Küçükler büyüklere saygılı olmalı. Büyükler de ona yapacağı iyi şeyler öğretmeli, kötü şeyler öğretmemeli (KÖ6).", "Kızlarda bulabiliriz de erkeklerde yapamayız. Erkeklere gel çözüm bulalım dediğimizde hep şiddet, hep kavga

(KÖ9).", "İyi örnek olarak biz değiştirebiliriz. Aileleri de yapmamasını söyleyecek (EÖ13).", "Aileleri bu konuda tedbir alabilir. Küfür etmemesini söyler (EÖ15)."

Tablo 11.

Öğretmenlere Göre Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları

Kategoriler	N	%
Şiddet, zorbalık	14	20
Uyumsuzluk	8	11,4
Gereksiz konuşma	8	11,4
Öğretmene karşı gelme	7	10
Sınıfta dolaşma	6	8,6
Derse ilgisizlik	6	8,6
Okul ve arkadaşlarının eşyalarına zarar verme	4	5,7
Başkalarını rahatsız etme	3	4,3
Küfür, alay, kötü söz	3	4,3
Derse hazırlıksız gelme	3	4,3
Yalan söyleme	3	4,3
Saygısızlık	2	2,8
Süregelen değişmeyen davranışlar	2	2,8
Uygunsuz davranışlarla diğer öğrencilere kötü örnek olma	1	1,4

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 11'de öğretmenlere göre öğrencilerin istenmeyen davranışlarının başında "Şiddet ve zorbalık(%20)" yer almaktadır. İkinci en sık belirtilen kategoriler ise "Uyumsuzluk(%11,4)" ve "Gereksiz konuşma (%11,4)"dır. Öğretmenlere göre en az belirtilen istenmeyen davranış ise "Uygunsuz davranışlarla diğer öğrencilere kötü örnek olma (%1,4)"dır. Bunun yanında öğrencilerin istenmeyen davranışları konusunda öğretmenlerin bahsedilen soruya verdiği yanıt örnekleri şu şekildedir: "Aile öğretmeni önemsemiyor. Çocuk evde bir şekilde istediğini yaptırıyor. Veli öğrenciyi dinleyip gece 11'de arayıp öğrencinin isteğini

yapmamızı istiyor (ÖE3).", "Öğrencinin davranışını pekiştiriyoruz. Onun isteğine cevap vermek veya bazen onu dinlemek bile pekiştiriyor istenmeyen davranışı (ÖK2).", "Okul ve sınıf kurallarına uymayan, uymakta zorlanan öğrencilerin davranışları istenmeyen davranışlardır. Akranlarına şiddet uygulama, derse girip çıkmada problemler, yanlış ders çalışma alışkanlığı veya hiç kazanılmamış ders çalışma alışkanlığı olabilir (ÖK8).", "kötü örnek olması. Bazen bir öğrenci çıkıyor olumsuz bir şey yapıyor. Öğrenciler iyiyi de kötüyü de örnek alabiliyor (ÖK9).", "Çocuğun yalan söylemesi, arkadaşlarına zarar vermesi, küfür etmesi, derste arkadaşlarını rahatsız etmesi istenmeyen davranışlardır (ÖK13)."

Tablo 12.

Öğretmenlere Göre İstenmeyen Davranışın Nedenleri

Kategoriler	N	%
Evden veya toplumdan kaynaklanan nedenler	15	41,66
Öğretmenden kaynaklanan nedenler	6	16,66
Nörolojik nedenler	4	11,1
Öğretim yönteminden kaynaklanan nedenler	3	8,33
Tv, İnternet kaynaklı nedenler	3	8,33
Sağlık nedenleri	2	5,5
Akran etkisi	1	2,7
Fiziki çevre	1	2,7
Kalıtım	1	2,7

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 12'de öğretmenlerin, "istenmeyen davranışın kaynağı kim ya da nedir?" sorusuna verdileri yanıtlarda istenmeyen davranışın kaynağı olarak en sık "Evden veya toplumdan kaynaklanan nedenler (%41,66)" kategorisini belirtmiştir. Bunu "Öğretmenden kaynaklanan nedenler (%16,66) ve "Nörolojik nedenler (%11,1)" kategorileri takip etmektedir. Öğretmenlere göre "Akran etkisi (%2,7)" ve "Fiziki çevre (%2,7)" ve "Kalıtım (%2,7)" öğrencilerin istenmeyen davranışlarına en az neden olan durumlardır. Bununla birlikte

öğretmenlerin belirtilen soruya ilişkin yanıt örnekleri şu şekildedir: "Çocuk, çocuk, çocuk. O kadar merkeze aldık ki çocukları her şey onlar için gibi düşünüyorlar. Bunu anne baba da anlamalı (ÖE3).", "Öğretmenin yanlışı olabilir, eksiği olabilir. Ama sen bunu çocuğun yanında söylersen, çocuğu hep üstün tutarsan, bu çocukta öğretmene karşı olumsuz bir tutum oluşturuyor (ÖK4).", "Aileler eğitimi sadece öğretim olarak görüyor. Davranışlarla çok ilgilenmiyor (ÖK2).", " Çocuk anne babayı modelliyor en çok. Gününün çoğunu orda geçiriyor. Örneğin ne istiyoruz biz sınıfta? Yemek yerken ağzını şapırdatmasın veya sakızın çıkartsın değil mi? Ama şunu da göz ardı etmemek gerekiyor. Bizimle konuşmaya gelen velilerin çoğu ağzında sakız "ya hocam ya" diyerek konuşuyor. Belki bunun yanlış bir davranış olduğunun farkında değil veli. Çocukta bu şekilde fark edemiyor. Neden okulda böyle de evde böyle değiliz diyor. Burada bir çatışma yaşıyor (ÖK8).", "Bence sınıfların fiziki yapısı da yanlış. Sınıflarda bir oyun alanı, etkinlik alanı gibi bölümler olmalı. Derslikler ihtiyacı karşılamıyor. 6 saat boyunca çocuğu sırada oturtup moda mod ders işlemek de yanlış. Belki bu da istenmeyen davranışa sebep oluyor. Çocuk sıkılıyor ve sıkıntısını bu şekilde dışa vuruyor (ÖK8)." "Ailede şiddet görüyor. Anne, baba, ağabey. Evde ezildiği için okulda da o ezebildiğini eziyor (ÖE5).", "Naif davranan, öğrenciye sevgi gösteren, çok bağırmayan, ders anlatırken bile ses tonuna dikkat eden bir öğretmenle, bağırıp çağıran, hırçın davranan bir öğretmenin sınıfı farklı olabiliyor. Biri daha sakin, diğeri vurdulu kırdılı, hırçın davranabiliyor (ÖE5)."

Tablo 13.

Öğretmenlere Göre İstenmeyen Davranışların Tekrarlandığı Ortamlar

Kategoriler	N	%
Okul	7	33,3
Sosyal çevre	7	33,3
Otoritenin olmadığı yerler	3	14,3
Serbest zaman etkinlikleri	2	9,5
Ev	2	9,5

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Tablo 13'te öğretmenlere göre istenmeyen davranışlar en sık "Okul (%33,3)" ve "Sosyal çevre (%33,3)"de tekrarlanmaktadır. "Ev (9,5)" ve "Serbest zaman etkinlikleri(%9,5)"

öğrencilerin istenmeyen davranışları en az sergiledikleri yerlerdir. Tabloda yer alan verilere göre öğretmenlerce istenmeyen davranışın en sık tekrarladığı yerlerin başında okul ve sosyal çevre (mahalle, sokak, oyun alanları) gelmekle birlikte öğretmenlerin bahsedilen soruya ilişkin yanıtlarından bazıları şu şekildedir: "ben teneffüslerde gözlemliyorum. Oyunlarda mızıkçılık yapıyor, yenilgiyi hazmedemiyor, uyumsuz davranıyorlar (ÖK12).", "Çocuk her yerde aynı diye düşünüyorum. Sorunlu çocuk her yerde aynı davranışı yapıyor. İstenmeyen davranıştan çok davranış çocukla etiketlenmiş oluyor (ÖK9).", "Otoritenin olmadığı her yerde ortaya çıkıyor (ÖK8)."

Tablo 14.

Öğretmenlere Göre İstenmeyen Davranışları Düzeltebilecek Kişiler

Kategoriler	N	%
Aile	13	46,4
Öğretmen	11	39,3
Sosyal aktivitelere yönlendirmek	2	7,1
Okul	1	3,6
Olumlu davranışlarını pekiştirmek	1	3,6

Not: Bir katılımcı birden fazla kategori belirtmiştir.

Öğretmenler tablo 14'te öğrencilerin istenmeyen davranışlarının çözümünde "Aile (%46,4)" birinci derece etkilidir. Öğretmenler bu konuda kendilerini (%39,3) ikinci sırada görmektedir. Öğretmen görüşlerine baktığımızda "Okul (%3,6)" ve "Olumlu davranışı pekiştirmek (%3,6)" istenmeyen davranışların düzeltilmesinde en az etkiye sahip etmenlerdir. Katılımcıların çoğunluğu (% 46,4) istenmeyen davranışları alenin çözebileceğine inanmakla birlikte, öğretmenlerin istenmeyen davranışların çözümüne ilişkin yanıtlarından bazıları şu şekildedir: "Tek bir kişinin ya da kişilerin değiştirebileceğini sanmıyorum. Sadece çocuğu değiştirmeye çalışmak çok çözüm değil bence. Aileyi değiştirmek gerekiyor. Burada bir şey öğretiyoruz eve gidince ailesinin öğrettiği ile hayatına devam ediyor. Şiddet, konuşma tarzı, adap bunların hepsini ailede düzeltmek gerekiyor (ÖK6).", "Ben sorunu yine öğretmende görüyorum. Sorsak sorunlu bir sürü öğrenci var. Sorunlu olmayanla ilgileniyoruz. Bazı öğretmenler ben de dahil çat kapı gitmiyoruz birinin evine mesela. Gidip onun yaşam koşullarını görmüyoruz. Çocukların ne yaşadığını, nasıl

yaşadığını bilmiyoruz (ÖK15).", "Biz ne yaparsak yapalım aile destek vermiyorsa sonuç alamıyoruz. Bir yere kadar gidiyoruz, geri geliyoruz (ÖK7).", "Başarıyı yakaladığında çocuğa "bak sende yapabiliyorsun" deyip ödüllendirirseniz kendine güvenini kazanabiliyor (ÖK12)."

BÖLÜM VI

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu bölümde bir kamu ilkokulunda öğrencilerin istenmeyen davranışları ve çözümüne ilişkin veliler, öğretmenler ve öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda çıkarılan sonuçlara ve sunulan önerilere yer verilmiştir.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde çalışmaya katılan velilerin çoğunluğu şiddet ve zorbalığı öncelikli olarak istenmeyen davranış görmektedir. Bu davranışı küfür, alay etme, kötü söz, saygısızlık ve başkalarını rahatsız etme davranışları takip etmektedir. Şiddet ve akran zorbalığı, küfür, alay etme ve başkalarını rahatsız etme davranışları okullarda sıkça karşılaşılan bir durumdur. Aksoy (2013), öğretmen ve öğrenci velileri ile yaptığı görüşmelerde elde ettiği bulgularda da saygısızlık, kavga, küfür etme, arkadaşlarını şikâyet etme, yalan söyleme, izinsiz konuşma gibi davranışlar en sık karşılaşılan davranışlar olarak belirtilmiştir. Her iki çalışmada da velilerin görüşleri benzerlik göstermektedir.

Velilere göre istenmeyen davranışların nedenlerinin başında ev ve toplum yaşamının etkileri gelmektedir. Yapılan görüşmelerde evde yaşanan sorunların, babaların çocuk yetiştirme konusunda anneleri yalnız bırakmasının, birçok evde babaanne ve dede ile birlikte yaşandığından çocuk için bir otorite boşluğu oluşmasının, çocukların dede, baba, amca, dayı gibi ebeveynlerinden küfür duymalarının, sokakta oyun esnasında akranlar arasında da sık sık küfür edilmesinin istenmeyen türde davranışlara sebep olduğu velilerce vurgulanmıştır. Okutan (2008) toplumsal problemlerin sınıfta yaşanan disiplin sorunlarına neden olabileceğini söylemektedir. Burden (1995) de evdeki sorunların istenmeyen davranışlar yaratabileceğini belirtmiştir.

Bu çalışmaya da hiçbir baba katılmak istememiştir. Çocukların okul ve okul dışı ihtiyaçlarıyla anneler ilgilenmektedir. Aksoy (2013) yaptığı çalışmada benzer sonuçlar elde etmiş ve hem öğretmenlerin hem de velilerin çocuğun aile yaşantısı ve izlediği programların istenmeyen davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğunu belirtikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, Güven (2008), geniş aile içerisinde yetişen çocuklar ile anne-babaların yakın ilişki kuramadıklarını ve çocuğun yetiştirilmesi sorumluluğunu ailedeki büyüklerin almak isteyebileceğini belirtmiştir. Bu çalışmaya katılan velilerde çocukları üzerinde yeterince söz sahibi olamadıklarından, aile büyüklerinin buna engel olduklarından bahsetmişlerdir.

Veliler istenmeyen davranışların en sık görüldüğü yer olarak oyun alanları, okul bahçesi ve teneffüsler gibi öğrencilerin serbest kaldıkları yerleri belirtmişlerdir. İlkokul öğrencilerinin yaş grubu göz önüne alındığında Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı'na göre itaat ve ceza döneminde oldukları görülmektedir. Bu dönemde bireyler için otorite varsa kural vardır. Davranışın yapılıp yapılmaması otoritenin varlık, yokluk durumuna bağlıdır (Çiftçi, 2003). Bu kurama göre değerlendirildiğinde öğrencilerin istenmeyen davranışları otoritenin olmadığı yerlerde yapmaları ahlaki gelişim dönemine uygun davrandıkları şeklinde ele alınabilir.

Veliler öğrencilerin istenmeyen davranışlarının kaynağında olduğu gibi istenmeyen davranışların çözümünün de yine aileyi öncelikli görmektedirler. Ailenin yaşam tarzı, çocuğa olan sevgi, özellikle babaların çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi, ailede ve çevrede kötü örnek teşkil eden davranışlarla sıkça karşılaşılması istenmeyen davranışların kaynağını oluşturmaktadır. Ünüvar (2014) araştırmasında aile içi sorunların çözüldüğünde birçok istenmeyen davranışın ortadan kalkacağını belirtmiştir. Bu araştırmada da aile içi sorunlar ve iyi model olamamaktan kaynaklanan sorunlar velilerce dile getirilmiştir.

Öğrenciler de şiddet ve zorbalığı ilk sırada öğrencilerin istenmeyen davranışı olarak görmektedir. PİSA'nın 2015 yılında yayınladığı "Öğrencilerin iyi olma hali" başlıklı raporunda da Türkiye'de her beş öğrenciden biri ayda birkaç kez akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmiştir (PİSA, 2015). Ada (2004) ilgi çekmek, güçlü olduğunu kanıtlamak, öç alma peşinde olmak, umutsuzluk ve yetersizlik duygusu yaşamak gibi nedenlerden öğrencilerin istenmeyen davranışlar sergileyebileceğini belirtmiştir. Bu davranışı sırasıyla okul ve arkadaşlarının eşyalarına zarar verme, küfür, alay, kötü söz ve başkalarını rahatsız etme davranışı takip etmektedir. Öğrenciler okulda arkadaşlarından sıklıkla şiddet gördüklerini, küfür ve kötü söz işittiklerini söylemektedir. Öğrenci görüşlerinden

istenmeyen davranışı yapan öğrencilerin bu davranışlarının, davranışa maruz kalan öğrencileri de aynı şekilde cevap vermeye ittiği anlaşılmaktadır. Bir başka ifade ile bir etki-tepki durumu doğmaktadır. Öğrencilerin en sık şiddet ve zorbalık davranışı göstermelerinin nedenleri aile gibi yakın çevreden kaynaklı olabileceği gibi medya ya da toplumda var olan bir eğilimle de ilişkilendirilebilir. Burden (1995), medyanın, çocukların inanç ve davranışları üzerindeki etkilerini vurgulayarak, televizyondaki şiddet içerikli yayınların bazı çocukların agresif davranışlar sergilemelerine yol açabileceğini söylemiştir.

Öğrenciler, istenmeyen davranışın nedeni olarak en çok arkadaşlarının davranış bozukluklarını işaret etmekle birlikte bizi sevmediği için bize vuruyor, bizi sinirlendirmek için bizimle alay ediyor, vuruyor, kötü söz söylüyor ve bize böyle davranarak eğleniyor demişlerdir. Bu veriler öğrencilerin yapılan davranışı kişisel algıladıkları ve arkadaşlarının kendilerini hedef aldığını düşündüklerini göstermektedir. Ayrıca istenmeyen davranışı yapan arkadaşlarının bundan keyif aldığını düşünmektedir. İpşir, (2002), öğrencilerin öğretmeninden ya da arkadaşlarından sevgi ve ilgi beklentisiyle istenmeyen davranışlara yönelebileceğini aktarmaktadır. Öğrencilerin, akran etkisinin, öğretmenin ve öğretim yöntemlerinin arkadaşlarının istenmeyen davranışlarına kaynaklık edebileceği kanaati çok düşüktür. Saygılı ve Gürşimşek (2008), öğrenci görüşlerini alarak yaptıkları araştırmada sınıf içi istenmeyen davranışlara öğretmenlerin tutum ve davranışlarının kaynaklık ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Öğrenciler bu çalışmada öğretmenlerini istenmeyen davranışın kaynağı olarak görmemektedir. Bu yönüyle çalışma, Saygılı ve Gürşimşek (2008)'in çalışmasıyla farklılık göstermektedir.

İstenmeyen davranışın çözümü konusunda, öğrenciler yetişkinlere nazaran daha iyimser düşünmektedir. Her ne kadar 7 öğrenci istenmeyen davranışı yapan arkadaşlarının düzelmeyeceğini belirtse de, öğrenciler davranışı yapan arkadaşlarıyla konuşarak, ona iyi örnek olarak ve kötü davranışları yapmasını engellemeye çalışarak bu davranıştan vazgeçirebileceklerini düşünmektedir. İstenmeyen davranışı yapan arkadaşının düzelmeyeceğini söyleyen öğrenciler dahi görüşmenin ilerleyen safhalarında arkadaşlarıyla konuşmanın çözüm olabileceğini belirtmişlerdir. Ceza ve korkutma yoluyla davranışın çözüleceğine öğrencilerin ¼ 'i inanmaktadır. Sonuç olarak diyebiliriz ki öğrenciler istenmeyen davranışı yapan öğrencilere, yetişkinlere göre, daha anlayışlı, hoşgörülü ve insancıl yaklaşmaktadır.

Şiddet ve zorbalık öğretmenlerce istenmeyen davranışların başında gelmektedir. Okullarda en sık şikâyet konusu olan davranış da hem velilerin hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin belirttiği gibi şiddet ve zorbalıktır. Çalışmaya katılan öğretmenler ders içinde ise gereksiz konuşma ve öğrencilerin okula, sınıfa uyumsuzluğundan şikâyet etmektedir. Aksoy (1999)'un yaptığı araştırmada, sınıf öğretmenleri sınıflarında en sık olarak izin almadan konuşma, verilen görevi yerine getirmeme, kavga etme, aşırı/rahatsız edici düzeyde konuşma ve öğretmenin ricalarını yerine getirmeme davranışları ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Sadık (2002) öğretmen görüşlerini alarak yaptığı araştırmada, en sık yapılan istenmeyen davranışlar "görevleri yapmamak, sınıfta bir şeyler yemek, ders dışında bir işle uğraşmak", yönetimi en zor olan istenmeyen davranışlar ise "hırsızlık, öğretmenin ve arkadaşlarını sözünü keserek konuşmak ve saldırganlık" olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aksoy (2013), öğretmen ve velilerle görüşerek yaptığı çalışmada en sık karşılaşılan istenmeyen davranışlar "saygısızlık, kavga, küfür etme, arkadaşlarını şikâyet etme, yalan söyleme, izinsiz konuşma, dersi dinlememe, derse geç gelme, yerlere çöp atma, okul ve sınıf eşyalarına zarar verme" olarak belirtilmiştir. Bu çalışmanın bulguları da öğretmenlerin "Şiddet, küfür, kötü söz, alay, öğretmene karşı gelme, uyumsuzluk, sınıfta gereksiz konuşma, sınıfta dolaşma, derse/konuya ilgisizlik" en istenmeyen davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönleriyle çalışma Aksoy (1999), Sadık (2002) ve Aksoy (2013)'un çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir.

Elde edilen verilere bakıldığında öğretmenlerin tamamına yakını (15 öğretmen) istenmeyen davranışların kaynağı olarak aile ve toplumu (okulun bulunduğu çevre) görmektedir. Velilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularda da veliler öğretmenlerin bu düşüncesini teyit eder ifadeler kullanmışlardır. Bazı öğretmenler de (6 öğretmen) kendilerinin de istenmeyen davranışların oluşmasında payları olduğunu söylemektedir. Pagliaro (2011) sınıfta ortaya çıkan istenmeyen davranışlarının önemli bir kısmının öğretmenden kaynaklandığını ifade etmektedir (Aktaran Elma, 2014). Aksoy (1999)'un yaptığı araştırmada, öğretmenler, aile içi sorunları, ailelerin çocuklarının eğitimi ile ilgilenmemesini, yine ailelerin çocuklarına karşı negatif tutum ve davranışlarını, televizyon ve diğer medya da sergilenen şiddet içerikli yayınların etkisini ve sınıfların aşırı kalabalık olmasını öğrencilerin istenmeyen davranışlarının temel nedenleri olarak görmektedirler. Burden (1995), aşırı negatif olma, otoritere bir tutum sergileme, durumlara aşırı tepki verme, öğrencileri suçlama, net bir öğretim hedefinden yoksun olma, daha önce öğrenilmiş konuları

tekrarlama veya gözden geçirme, ders sırasında çok uzun süre ara verme gibi öğretmen tutumlarının öğrencilerin istenmeyen davranışlarına neden olabileceğini aktarmaktadır. Şenay (2011) çalışmasında, öğretmen ve yöneticilerle yaptığı görüşmelerde aileden kaynaklanan öğrencilerin istenmeyen davranışlarının ortalamasının en yüksek öğretmen ve öğretmen ile ilişkilerden kaynaklanan davranışların ortalamasını en düşük bulmuştur. Sadık (2002) çalışmasında, öğretmenlerin aileyi, çocuğun okul dışındaki arkadaş çevresini ve kalabalık sınıfları problem davranışların temel nedenleri olarak gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın bulguları, Aksoy (1999), Sadık (2002) ve Şenay (2011)'ın çalışmaları ile öğretmenlerin aileyi ve çevreyi istenmeyen davranışların en önemli kaynağı olarak görmeleri bakımından benzeşmektedir. Ancak Şenay (2011)'ın çalışmasında öğretmen kaynaklı istenmeyen davranışların ortalamasının en düşük çıkmasına karşın bu çalışmada, öğretmen görüşlerine göre, öğretmen kaynaklı davranışlar aile ve toplum kaynaklı nedenlerden hemen sonra ikinci sırada yer almaktadır. Şenay (2011)'ın çalışmasıyla bu konuda farklılık göstermektedir. Çalışmaya katılan öğretmenler kendileri ikinci sırada istenmeyen davranışların kaynağı olarak görmektedir. Araştırma bu konuda Burden (1995)'in çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Çalışmanın bulgularına göre öğretmenler istenmeyen davranışın en sık görüldüğü yerler olarak okul (teneffüs ve serbest zaman etkinlikleri) ve sosyal çevreyi görmektedir. Bu durum yapılan görüşmelerde veliler tarafından da aynı şekilde düşünülmektedir. Elde edilen bulgular öğrencilerin istenmeyen davranışlarının kontrolün olmadığı, çocukların rahat davranabildikleri yerlerde istenmeyen davranışları daha sık yaptığını göstermektedir.

Çalışma bulgularından öğretmenlerin istenmeyen davranışın aile ve öğretmen tarafından düzeltilebileceğini düşündüklerini göstermektedir. Birçok öğretmen sorunun kaynağı olarak gördükleri grupların aynı zamanda sorunun çözümünde etkili olacağını düşünmektedir. Jones & Jones (1998), öğretmenlerin, öğretim becerilerini desteklemek için davranış yönetim becerileri birikimine ihtiyaçları olduğunu söylemektedir. Aksoy (2013) istenmeyen davranışların önlenmesi için, ailenin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi, öğrencilere pekiştireç verilmesi, veli toplantıları ve ev ziyaretleri yapılması gerektiğini vurgulanmıştır. Bu çalışmada da öğretmenler aile içi sorunlar ve yanlış çocuk eğitimi sorunlarının çözülmesi ve kendilerinin sorunlu öğrenciler ve aileleri ile daha çok ilgilenerek, bu ailelerle iletişimi güçlendirerek, aile ile birlikte hareket edilerek sorun davranışların ortadan kalkabileceğini belirtmişlerdir. Çalışmalar bu yönüyle birbiri ile örtüşmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde veli ve öğretmenlerin istenmeyen davranış, bu davranışların nedenleri, davranışların en sık tekrarlandığı ortamlar ve istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasına yönelik çözümü konusunda benzer düşüncede oldukları görülmektedir. Öğrenciler içinse istenmeyen davranışlar çoğunlukla öğretmen ve velilerin belirttikleri davranışlarla örtüşmekle birlikte, bu davranışların yapılma nedenleri ve çözümüne ilişkin öneri ve düşünceleri veli ve öğretmenlerden farklıdır. Öğretmen ve veliler şiddet, küfür, kötü söz, başkalarını rahatsız etme, saygısızlık gibi davranışların kaynağı olarak aile ve çevreden kaynaklandığını düşünmekte, ailenin bu konuda bilinçlendirilmesi ve çocuklarına kötü örnek olmaması konusunda benzer düşünceleri ortaya koymuşlardır. Ayrıca okulda öğretmenlerin de bu tür öğrencilerle daha çok ilgilenmesi ve bu davranışların çözümü için gerekli çabayı göstermesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğrenciler ise istenmeyen davranış denildiğinde daha çok kendi deneyimlerinden yola çıkarak davranışları kategorize etmekte ve bu davranışı yapan arkadaşlarının kendilerini hedef aldığını, bu davranışı bilerek ve isteyerek yaptığını, bu davranışları zevk aldıkları eğlendikleri bir aktivite olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin, istenmeyen davranışın çözümü konusunda da aile ve öğretmenden çok arkadaşlarıyla kendileri konuşarak ve onlara iyi davranarak bu sorunları çözebileceklerini düşündükleri görülmektedir. Yapılan görüşme ve gözlemler sonucunda şiddet, zorbalık, küfür, saygısızlık ve başkalarını rahatsız etme davranışlarının aile ve çevreden kaynaklandığı söylenebilir. Çevre için çoğunlukla olağan görünen küfür vb. sözler öğrenciler içinde yanlış bir davranış olarak algılanmamaktadır. Ayrıca ataerkil aile yapısının baskın olduğu ve kırsal bölge özelliği gösteren bölgede erkek çocukların şiddet ve benzeri davranışları şikâyetçi olunsa da normal karşılanmaktadır. Bazı ailelerde şiddetin de olduğu görüşmelerde katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu yapıda bir çevrede çocuklar da çevre şartlarına ve toplumun genel kabullüne uygun davrandıkları söylenebilir. Şiddet ve küfür konusunda çocukların önünde iyi örnekler oldukça az olduğu görülmektedir. Çevrede çocukların rahatlıkla karşılaşabileceği bu davranışlar için çocukları suçlamak çok yerinde bir davranış olamayacağı düşünülmektedir.

Evertson ve Emmer (2013) tarafından yapılan istenmeyen davranış türleri sınıflamasına göre sorun olarak algılanmayan davranışlar ve küçük sorunlar kategorilerinde yer alan davranış türleri araştırma bulgularında da "sınıfta dolaşma" ve "uyumsuzluk" gibi en az bahsedilen istenmeyen davranışlar olmuştur. Araştırma bulgularında en sık üzerinde durulan "şiddet ve zorbalık" ve "küfür, alay etme ve kötü söz" ise Evertson ve Emmer (2013) tarafından önemli

ancak etkileri ve genişliği sınırlandırılmış sorunlar olarak nitelenmektedir. Bulgularda "başkalarını rahatsız etme davranışları" Evertson ve Emmer (2013)'e göre yükselme ve yayılma sorunları olarak görülmektedir. Bu durum gösteriyor ki araştırma bulgularında elde edilen sonuçlar aslında evrensel bir nitelik taşımaktadır. Bu yaş grubundaki öğrencilerde farklı sebeplerle araştırma bulgularında ortaya çıkan davranış sorunları görülebilmektedir.

Öneriler

Araştırma sonuçları ışığında şu önerilerde bulunulmuştur:

Araştırma verileri göz önüne alındığında istenmeyen davranışların büyük bir kısmına ve önemli sorunlara aile ve çevrenin kaynaklık ettiği görülmektedir. Bu nedenle ailelerde eğitim ve seminerler yoluyla çocuk eğitimi konusunda farkındalıklar oluşturulabilir.

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlar ve çözümüne ilişkin, sınıf yönetimi bilgi ve becerilerini güncellemek ve geliştirmek adına hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

Öğrencilerin istenmeyen türde davranışları genellikle kontrolün olmadığı boş zaman etkinliklerinde yaptıkları görüşü hâkimdir. Bu nedenle öğrencilerin serbest zamanlarını daha verimli kullanmalarını sağlamak amacıyla sosyal aktivite ve spor gibi etkinliklere yönlendirilmesi faydalı olabilir.

Öğrencilerin istenmeyen davranışlar ve sonuçları konusunda okul rehberlik servisi ve sınıf öğretmenlerince seminer, çizgi film, animasyon vb. etkinliklerle bilgilendirilmesi ve sorunlu öğrencilerin bu ve benzeri yollarla rehabilite edilmesi sağlanabilir.

İstenmeyen davranışta bulunan öğrenci velileri ve öğretmen-okul arasında iyi ilişkiler geliştirilerek bu öğrencilerin olumsuz davranışlardan uzaklaşması adına birlikte hareket edilmesi davranışın düzeltilmesi adına yararlı olabilir.

Öğrencilerin istenmeyen davranışları üzerinde durmak yerine, hem veliler, hem de öğretmenler istendik davranışları oluşturmada öğrencilere model olmaya çalışılmalıdır.

Öğretmenlerin sınıfı sıkıcı atmosferinden kurtarıp, dersi keyifli bir hale getirerek ve demokratik bir sınıf iklimi oluşturarak tüm öğrencilerin kendilerini ifade edebileceği bir yer haline getirmesi sınıf içi istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önleyebilir.

Öğretmenlerin veli ziyaretleriyle öğrencilerin yaşadıkları yerleri ve yaşam koşullarını daha yakından tanımaları sağlanabilir. İstenmeyen davranışların çözümü için öğrenci ve veliyi daha yakından tanımak öğretmene sorunların çözümü için yol gösterici olabilir.

Bu çalışma sadece ilkokul öğrencileriyle yapılmıştır. Bu çalışmanın yapıldığı çevreyle benzer çevrelerde öğrencilerin istenmeyen davranışlarının üst kademelerde devam edip etmediği, devam ediyorsa davranışın tür ve boyutlarının nasıl değiştiğini ortaya koymak adına ortaokul ve orta öğretim kurumlarında çalışmanın benzeri yapılabilir.

Bu çalışma alt sosyo-ekonomik düzeyde ailelerin bulunduğu bir bölgede yapılmıştır. Benzer çalışmalar sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek bölgelerdeki kamu ilkokullarında ve özel okullarda tekrarlanabilir.

Bu çalışmada katılımcı olarak yer alan velilerin tümü annelerden oluşmaktadır. Benzer çalışma babalarında konuyla ilgili görüşlerinin alınması için babaların katılımı da sağlanarak tekrar yapılabilir.

Öğrencilerin çevresel koşullardan asgari düzeyde etkilenmesini sağlamak adına okullarda daha fazla sosyal aktivite ve ders dışı etkinlikler oluşturulabilir.

Öğrencilerde şiddet ve akran zorbalığının önüne geçmek için okul rehberlik servisleri bu konularda daha aktif çalışabilir.

KAYNAKLAR

Ada, Ş. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: PegemA

Akar, H. (2016). Durum çalışması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.). *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s.113-149). Ankara: Anı.

Akın Köserelioğlu, M. (2014). Sınıf yönetiminin temelleri. T. Argon ve S. Nartgün (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.57-90). Ankara: Maya Akademi.

Aksoy, N. (1999). *Classroom management and student discipline in elementary schools of Ankara (Turkey).* Ed.D. dissertation, University of Cincinnati, United States, Ohio. Retrieved July 3, 2009, from Dissertations & Theses: Full Text (Publication No. AAT 9960863).

Aksoy, N. (2000). Sınıf disiplin sorunlarını azaltmada izlenebilecek temel yaklaşımlar. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2(1), 5-9.*

Aksoy, N. (2001). Sınıf yönetimi ve disiplin modellerinin dayandığı temel yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 7*(1), 9-20. http:// www.kuey. net/index.php/ kuey/article/ view/ 524 sayfasından erişilmiştir.

Aksoy, N. (2008). Sınıf içi kurallar. E. Karip (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (s.11-34). Ankara: PegemA.

Aksoy, S. (2013). *Öğrencilerde görülen istenmeyen davranışların nedenleri ve çözüm yolları ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Aksüt, M. (2007). Sınıfta istenmeyen davranışlar. Z. Cafoğlu, (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde

(s.151-162). Ankara: Grafiker.

Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri.* Sakarya: Sakarya.

Arıcak, T. (2004). Sınıf içi disiplin. M. Gürsel, H. Sarı, B. Dilmaç (Ed). *Sınıf Yönetimi*. Konya: Eğitim.

Arslan, H. (2007). *İlköğretim okullarında istenmeyen davranışların düzeltilmesinde ödül ve cezanın öğrenci davranışları üzerindeki etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ataman, A. (2000). Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. L. Küçükahmet, (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (97-111). Ankara: Nobel

Atıcı, R. (2014). Sınıf içerisinde öğrenci davranışlarına etki eden etmenler. *The Journal of Academic Social Science Studies, 28(2),* 413-427. http://www.jasstudies.com/Makaleler/13006261_23-Dr.%20Recep%20ATICI.pdf sayfasından erişilmiştir.

Atıcı, M. (2001). İlköğretimdeki öğrencilerde görülen istenmeyen davranışlar ve nedenleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(20*),* 5-11.

Aydın, A. (2008). *Sınıf yönetimi*. Ankara: PegemA.

Aydın, A. (2013). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem.

Balay, R. ve Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008. V(II), 1-24.* http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_V/aralik/r_balay.pdf *sayfasından erişilmiştir.*

Balay, R. (2014). *2000'li yıllarda sınıf yönetimi*. Ankara: PegemA.

Baş T. ve Akturan U. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi*. MEB Yayınları. İstanbul.

Başar, H.(2004) *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı.

Başar, H. (2009).*Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı.

Burden, P.R. (1995). *Classroom management and discipline: methods to facilitate Cooperation and instruction. USA: Longman.*

Burden, P.R. (2006). *Classroom management creating a successful K-12 learning community. USA: John Wiley & Sons.*

Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini.* Ankara: Anı.

Celep, C. (2011). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama.* Ankara: Pegem.

Cengin Ünüvar, G. (2014). *İlkokul öğrencilerinin sınıfta sergiledikleri istenmeyen davranışları gösterme sıklıkları ve bu davranışların ebeveyn tutumuyla ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Çalık, T. (2004) Sınıf yönetimi ve özellikleri. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.1-16), Ankara: Nobel

Çelik, V. (2012). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Nobel.

Çeliköz, N. (2008). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri ve organizasyonu. R. Arı ve M.E. Deniz (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.52-86). Ankara: Maya Akademi.

Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *1* (1), 43-77.

Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 4*(1), 95-107.

Dağdelen Ö. (1999). *İlköğretim öğrencilerinin sınıf içi olumsuz davranışlarının öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirel, Ö. (1998). *Genel öğretim yöntemleri*. Ankara: Kardeş

Elma, C. (2014). Sınıf içi istenmeyen davranışlar ve yönetimi. T. Argon ve S. Nartgün (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.219-251). Ankara: Maya Akademi.

Erden, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alkım

Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim öğrenme-öğretme*. Ankara: Arkadaş.

Erden, M. (2008). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Arkadaş.

Erdoğan, İ. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Sistem.

Ergün, M.(2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Nitel Araştırma. http:// slideplayer.biz. tr/slide/1945267/ sayfasından erişilmiştir.

Ergün M & Duman T. (1998). Kritik durumlarda öğretmen davranışları, http:// dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/145/ergun.htm, sayfasından erişilmiştir.

Evertson, C. M. & Emmer, E. T. (2013). İlkokul öğretmenleri için sınıf yönetimi. (A. Aypay, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.

Fidan N. ve Erden M. (1998). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım.

Güven, M. (2008). Ana-baba ile ilişkiler. E. Karip (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (s.233-246). Ankara: PegemA.

İlgar, L.(2000). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. İstanbul: Beta.

İlgar, L. (2007*). İlköğretim öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

İpşir, D. (2002). Sınıf yönetiminde; öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmenin ve olumlu sınıf ortamı yaratmanın rolleri. *Milli Eğitim Dergisi, 153-154*. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/153-154/ipsir.htm sayfasından erişilmiştir.

Jones, V.F. & Jones, L.S. (1998). *Comprehensive classroom manegement. Creating communities of support and solving problems.* Needham Heights: Allyn & Bacon.

Kahraman, C. (2006). *Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi ve giderilmesine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. Edirne İli Merkez, Uzunköprü ve Havsa İlçeleri örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Keskin, R. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede kullandıkları yöntemlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Kılbaş, Ş. (2010). *Etkili sınıf yönetimi*. Ankara: Gazi.

Kıran, H. (2007).*Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı.

Kitzinger, J. (1995). Qualitative research: introducing focus groups, *British Medical Journal, 311*, 299–302.

Korkmaz, İ. (2014). İstenmeyen öğrenci davranışları. Z. Kaya (Ed.).*Sınıf Yönetimi içinde*. (s.287-311). Ankara: PegemA.

Kruger, R.A. (1998). *Moderating Focus Groups.* California: Sage.

Kuş, E. (2003). *Nicel- nitel araştırma teknikleri*. Ankara. Anı.

Kutlu, E. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre sınıf yönetiminde davranış düzenleme sürecinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Okutan, M. (2008). Disiplin problemlerinin sürekliliği. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.1-9). Ankara: Pegem

Özdemir, İ.E. (2007). Sınıf ortamında istenmeyen davranışlar ve yönetimi. M.Ç. Özdemir (Ed.). *Sınıf yönetimi içinde* (s.221-245). Ankara: Ekinoks.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,11*(1), 323-343.

Özer, N. (2014). Sınıfın fiziksel ortamı ve yönetimi. T. Argon ve S. Nartgün (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.57-90). Ankara: Maya Akademi

Özsoy, H.(2001). *Nasıl bir insan ve nasıl eğitim*. Ankara: Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı.

Özsoy, O. (2003). *Etkin öğretmen etkin öğrenci etkin eğitim*. İstanbul: Hayat.

Öztürk, N. (2001). *Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Ankara.

Öztürk, B. (2008). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. E. Karip (Ed.). *Sınıf yönetimi içinde* (s.149-191). Ankara: PegemA.

Özyürek, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Karatepe.

Pala, A. (2005). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye dönük disiplin modelleri. *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *13*.171-17. http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol07_Issue13_2005/427.pdf sayfasından erişilmiştir.

Pala, A. (2006). Sınıfta iletişim. M. Yılman (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (s.84-98). Ankara: Nobel.

Patton, Q. M. 2014. *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & B. S. Demir, Çev.). Ankara: Pegem

Tedmem (2017). Pisa 2015: Öğrencilerin iyi olma hali. https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/pisa-2015-ogrencilerin-iyi-olma-hali sayfasından erişilmiştir.

Sadık, F. (2002). *İlköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Sadık, F. (2002). İlköğretim 1. aşama sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(10), 1-23.* http://dergipark.ulakbim.gov.tr/cusosbil/article/view/5000000937 sayfasından erişilmiştir.

Saygılı, G. Ve Gürşimşek, I. (2008). Sınıfta istenmeyen davranışlara ilişkin öğrenci görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23: 152-159.

Şenay, K. (2011). *İlköğretim okulları birinci kademede görevli yönetici ve öğretmen algılarına göre istenmeyen öğrenci davranışları, önleme yöntemleri*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Taşdan, M. ve Ertan Kantos, Z. (2007). Sınıf yönetimi ve disiplin. Z. Cafoğlu (Ed.), *Sınıf*

yönetimi içinde (s.9-41). Ankara: Grafiker.

Tertemiz, N. (2003). Sınıf yönetimi ve disiplin. L. Küçükahmet, (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.67-92). Ankara: Nobel.

Terzi, A. R. (2002). Sınıf yönetimi açısından etkili öğretmen davranışları. *Milli Eğitim Dergisi, 155-156,* 162-170. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/terzi.htm sayfasından erişilmiştir.

Tok, Ş. (2005). Öğretimin yönetimi. H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi* içinde (s.83-125). Ankara: Anı

Topses G. (2005), Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Toplumsal ve Psikolojik Etmenler ve Sorunlar. Leyla Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi içinde*. (s.11-40). Ankara: Nobel.

Turan, S. (2007). Sınıfta disiplin ve öğrenci davranışlarının yönetimi. M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (1-11). Ankara: Öğreti.

Yalçınkaya, M. & Küçükkaragöz, H. (2006). Sınıfta disiplin kurallarını belirleme ve uygulaması. M. Yılman (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (s.101-130). Ankara: Nobel.

Yıldırım, A & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, E. (2008). Sınıf yönetimi ve yaklaşımları. R. Arı ve M.E. Deniz (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.1-18). Ankara: Maya Akademi

Yiğit, B. (2005). Sınıfta disiplin ve öğrenci davranışlarının yönetimi. M. Şişman, S. Turan *Sınıf yönetimi* içinde (s.185-204). Ankara: PegemA

Yiğit, B. (2007). Sınıfta disiplin ve öğrenci davranışlarının yönetimi. M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (41-56). Ankara: Öğreti.

Yin, R.K. (2017). *Durum çalışması araştırması* (İ. Günbayı, Çev.). Ankara: Nobel.

Yüksel, A. (2005). İlköğretim I.kademe 1., 2. ve 3. sınıflarda istenmeyen öğrenci

davranışlarına ilişkin öğretmen gözlem ve görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

EKLER

Ek 1. Katılımcı Onay Formu Örnekleri

Değerli öğreciler;

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi Bilim Alanında Prof. Dr. Naciye AKSOY'un danışmanlığında Yüksek Lisans eğitimimi sürdürmekteyim. Bu kapsamda "İlkokullarda Öğrencilerin İstendik Olmayan Davranışlarının Nedenlerine ve Çözümüne İlişkin Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşleri" adlı Yüksek Lisans Tez çalışmamı sürdürmekteyim. Bu çalışmayla okullarımızda yaşadığımız ve öğrencilerimizde sıkça karşılaştığımız olumsuz davranışların kaynağı ve bu davranışların düzeltilmesi için neler yapılabileceği konusunda ailelere, öğretmenlere ve okul yönetimlerine yol gösterici bilgiler sunmayı amaçlamaktayım. Bu amaca ulaşabilmek için siz değerli öğrencilerimizin konuya yönelik düşünce, eleştiri ve önerilerini alabileceğim görüşmelere ihtiyaç duyulmuştur.

Görüşmelerde paylaştığınız düşünceleriniz ve bunlardan elde edilen veriler topluca değerlendirilecek, hiçbir kurum ya da kişiyle paylaşılmayacaktır. Bu nedenle bu çalışmaya gönüllü katılımınız ve konuyla ilgili duygu ve düşüncelerinizi samimiyetle paylaşmanız elde edilecek verilerin geçerliliği ve güvenirliliği açısından büyük önem arz etmektedir. Görüşmeler bireysel değil grup görüşmeleri şeklinde gerçekleştirilecektir. Grup görüşmelerinde her katılımcı görüşlerini belirlenen sorular ve zaman çerçevesinde paylaşabilecektir. Görüşmeler 60-120 dakikalık sürelerde gerçekleştirilecektir. Görüşmelerden istediğiniz an çekilme hakkına sahipsiniz. Görüşmeler sizlerin onaylarıyla kayıt altına alınacaktır. Araştırma tamamlandıktan sonra bu kayıtlar imha edilecektir. Araştırmaya gönüllü katılım sağladığınıza dair aşağıda verilen boşluğa adınızı soyadınızı yazıp, imzanızı atmanızı saygıyla rica ederim.

Görüşme isteğime olumlu yaklaşımınız, görüşme sorularına içtenlikle verdiğiniz cevaplar ve araştırmaya gönüllü katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Mustafa DURULMUŞ
Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Telf: 05063442905
Email: mstfdrlm@hotmail.com

Mustafa Durulmuş tarafından gerçekleştirilen Yüksek Lisans Tezi'nin verilerine kaynaklık etmek için yapılacak görüşmeye oğlumun/kızımın katılmasında bir sakınca olmadığını beyan ederim.

Veli Adı Soyadı...
İmza .....

Değerli öğretmenim;

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi Bilim Alanında Prof. Dr. Naciye AKSOY'un danışmanlığında Yüksek Lisans eğitimimi sürdürmekteyim. Bu kapsamda "İlkokullarda Öğrencilerin İstendik Olmayan Davranışlarının Nedenlerine ve Çözümüne İlişkin Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşleri" adlı Yüksek Lisans Tez çalışmamı sürdürmekteyim. Bu çalışmayla okullarımızda yaşadığımız ve öğrencilerimizde sıkça karşılaştığımız olumsuz davranışların kaynağı ve bu davranışların düzeltilmesi için neler yapılabileceği konusunda ailelere, öğretmenlere ve okul yönetimlerine yol gösterici bilgiler sunmayı amaçlamaktayım. Bu amaca ulaşabilmek için siz değerli öğretmenlerimizin konuya yönelik düşünce, eleştiri ve önerilerini alabileceğim görüşmelere ihtiyaç duyulmuştur.

Görüşmelerde paylaştığınız düşünceleriniz ve bunlardan elde edilen veriler topluca değerlendirilecek, hiçbir kurum ya da kişiyle paylaşılmayacaktır. Bu nedenle bu çalışmaya gönüllü katılımınız ve konuyla ilgili duygu ve düşüncelerinizi samimiyetle paylaşmanız elde edilecek verilerin geçerliliği ve güvenirliliği açısından büyük önem arz etmektedir. Görüşmeler bireysel değil grup görüşmeleri şeklinde gerçekleştirilecektir. Grup görüşmelerinde her katılımcı görüşlerini belirlenen sorular ve zaman çerçevesinde paylaşabilecektir. Görüşmeler 60-120 dakikalık sürelerde gerçekleştirilecektir. Görüşmelerden istediğiniz an çekilme hakkına sahipsiniz. Görüşmeler sizlerin onaylarıyla kayıt altına alınacaktır. Araştırma tamamlandıktan sonra bu kayıtlar imha edilecektir. Araştırmaya gönüllü katılım sağladığınıza dair aşağıda verilen boşluğa adınızı soyadınızı yazıp, imzanızı atmanızı saygıyla rica ederim.

Görüşme isteğime olumlu yaklaşımınız, görüşme sorularına içtenlikle verdiğiniz cevaplar ve araştırmaya gönüllü katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Mustafa DURULMUŞ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Telf: 05063442905

Email: mstfdrlm@hotmail.com

Mustafa Durulmuş tarafından gerçekleştirilen Yüksek Lisans Tezi'nin verilerine kaynaklık etmek için yapılacak görüşmeye kendi rızamla, gönüllü olarak katıldığımı beyan ederim.

Adı Soyadı..... .....

İmza.....

Değerli veli;

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi Bilim Alanında Prof. Dr. Naciye AKSOY'un danışmanlığında Yüksek Lisans eğitimimi sürdürmekteyim. Bu kapsamda "İlkokullarda Öğrencilerin İstendik Olmayan Davranışlarının Nedenlerine ve Çözümüne İlişkin Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşleri" adlı Yüksek Lisans Tez çalışmamı sürdürmekteyim. Bu çalışmayla okullarımızda yaşadığımız ve öğrencilerimizde sıkça karşılaştığımız olumsuz davranışların kaynağı ve bu davranışların düzeltilmesi için neler yapılabileceği konusunda ailelere, öğretmenlere ve okul yönetimlerine yol gösterici bilgiler sunmayı amaçlamaktayım. Bu amaca ulaşabilmek için siz değerli velilerin konuya yönelik düşünce, eleştiri ve önerilerini alabileceğim görüşmelere ihtiyaç duyulmuştur.

Görüşmelerde paylaştığınız düşünceleriniz ve bunlardan elde edilen veriler topluca değerlendirilecek, hiçbir kurum ya da kişiyle paylaşılmayacaktır. Bu nedenle bu çalışmaya gönüllü katılımınız ve konuyla ilgili duygu ve düşüncelerinizi samimiyetle paylaşmanız elde edilecek verilerin geçerliliği ve güvenirliliği açısından büyük önem arz etmektedir. Görüşmeler bireysel değil grup görüşmeleri şeklinde gerçekleştirilecektir. Grup görüşmelerinde her katılımcı görüşlerini belirlenen sorular ve zaman çerçevesinde paylaşabilecektir. Görüşmeler 60-120 dakikalık sürelerde gerçekleştirilecektir. Görüşmelerden istediğiniz an çekilme hakkına sahipsiniz. Görüşmeler sizlerin onaylarıyla kayıt altına alınacaktır. Araştırma tamamlandıktan sonra bu kayıtlar imha edilecektir. Araştırmaya gönüllü katılım sağladığınıza dair aşağıda verilen boşluğa adınızı soyadınızı yazıp, imzanızı atmanızı saygıyla rica ederim.

Görüşme isteğime olumlu yaklaşımınız, görüşme sorularına içtenlikle verdiğiniz cevaplar ve araştırmaya gönüllü katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Mustafa DURULMUŞ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Telf: 05063442905

Email: mstfdrlm@hotmail.com

Mustafa Durulmuş tarafından gerçekleştirilen Yüksek Lisans Tezi'nin verilerine kaynaklık etmek için yapılacak görüşmeye kendi rızamla, gönüllü olarak katıldığımı beyan ederim.

Adı Soyadı.....

İmza.....

Ek 2. Araştırma İzni Yazısı

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.6339073 05.05.2017
Konu : Araştırma İzni

MAMAK KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) Gazi Üniversitesi'nin 21/04/2017 tarihli ve 16462 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa DURULMUŞ'un **"İlkokullarda Öğrencilerin İstendik Olmayan Davranışlarının Nedenlerini ve Çözümüne İlişkin Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşmeleri"** konulu araştırma kapsamında uygulama talebi Araştırma Komisyonumuzca incelenmiş olup, ilçenize bağlı Oruç Reis İlkokulunda uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (4 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin sorumluluğunda okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EK:
Uygulama formu (4 sayfa)

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr
Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden a719-228a-3094-8aea-0a15 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Öğretmen Görüşme Soruları

1- Sizce istenmeyen, olumsuz, uygun olmayan öğrenci davranışı nedir? Nasıl tanımlarsınız?
   - Öğrencilerinizin hangi davranışları sizin için istenmeyen davranıştır?
2- Öğrencileriniz olumsuz, istenmeyen davranışları en sık nerede sergiliyor?(Sınıf, koridor, bahçe, serbest zaman vb.)
   - Öğrencileriniz belirttiğiniz bu davranışları neden sergiliyor olabilir?
   - Bu davranışların kaynağı nedir?
   - Davranışların ortaya çıkmasına neden olan etkenler bu davranışların oluşmasına nasıl sebep oluyor?
3- Sizce olumsuz öğrenci davranışları düzeltmek mümkün mü?
   - İstenmeyen davranışlarla baş etmek için neler yapıyorsunuz?

Veli Görüşme Soruları

1- Sizce istenmeyen, olumsuz, uygun olmayan öğrenci davranışı nedir?

İstenmeyen davranışı nasıl tanımlarsınız?

   - Bir davranışın sonucu ne olursa sizce istenmeyen davranış olur?
   - Hangi davranışlar size göre istenmeyen davranıştır?
2- Bu davranışlar nasıl ortaya çıkıyor?
   - Bu tür davranışları öğrenciler nerede, ne zaman, sıklıkla tekrar ediyor?
   - Bu davranışların ortaya çıkmasına kim ya da ne sebep oluyor?
   - Bu kişi ya da olaylar davranışın ortaya çıkmasına nasıl sebep oluyor?
3- Sizce öğrencilerin bu tür davranışları düzeltilebilir mi?
   - Bu davranışların sonlanması için kimlerin ne yapması gerekir?

Öğrenci Görüşme Soruları

1- İstenmeyen (olumsuz, sorunlu) davranış sizce ne olabilir?
   - Sınıfta ya da sınıf dışında arkadaşlarınızın yaptığı hangi davranışlar sizi en çok rahatsız ediyor?
2- Sizce arkadaşlarınız bu davranışları neden yapıyorlar?
   - Arkadaşlarınızın olumsuz davranışlar sergilemesinin sebebi ne olabilir?
3- Sizce arkadaşlarınızın bu davranışları sergilemekten vazgeçmesi için ne yapılabilir?
   - Bu davranışların düzeltilmesi için kimler ne yapmalı?





GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..